

194564

*Almásy D'ál övegenél
hordol. szívelett*

GRÓF TELEKI SÁNDOR

Teleki Sándor

TERMÉSZET UTÁN

Pesten Febr 29 én

HUMOROS ELBESZÉLÉSEK

1884.

KIADJA A „PETŐFI-TÁRSASÁG“

BUDAPEST,
RÉVAI TESTVÉREK KIADÁSA.

1884.

G. o. hűng.
1453 g.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

194564

Budapest. Nyomatott Kőr és Wein-nál.

M.N. MŰZEUM KÖNYVTÁRA
II. Nyomt. Növekedéscsopó
1915 év 300. sz.

GRÓF ZICHY GÉZÁNAK !

Mindenki olyan kalappal köszön,
mint a milyenje van ; — én nem tudom
irántad való nagyrabecsülésemet, bámu-
latomat s szeretetemet másképen nyil-
vánítani, mint hogy ezen igénytelen
csekélységet neked ajánlom ; fogadd
szokott jószágoddal.

*Mindenkor és mindenütt
hived*

Teleki Sándor.

VASADY BÁCSI VISELT DOLGA
A KAJTÁR AGÁRKUTYÁVAL.

Országos Széchényi Könyvtár

VASADY BÁCSI VISELT DOLGA

A KAJTÁR AGÁRKUTYÁVAL.

I.

HA valaki azt kérdené tőlem, hogy: ki az a Vasady bácsi? — rögtön kitalálnám, hogy nem érmelléki ember, mert különben úgy ismerné Vasady bácsit, mint a zsidó kölyök a nyakába akasztott tizparancsolatot.

De minekutána nem épen minden ember érmelléki, — hát elmondom, ki volt Vasady bácsi.

Vasady bácsi, q u o n d a m táblabíró, compossesor, szalma-komiszárius, uzsorás, de mindenek felett fősvény, vagy jobban mondva: »f u k a r« volt. — E szó »fu-

k a r« törökből veszi eredetét, s törökül annyit tesz: szegény. — Nyelvünk el-sajátította, s a tulságos fösvényt f u k a r - n a k — szegénynek — nevezi, s így mintegy sajnálkozik a dusgazdag fösvényen.

Sohasem láttam még kövér fukar embert; — a fösvénység nem hizlal, s inkább a faggyura, mint a zsirra dolgozik. Az önérdék, a haszonlesés, a meggazdagodási vágy az epéből ered, s az folytonos működésben lévén, szüli a sápadt, halvány szint; — ki látott piros fösvény embert?

Vasady bácsi magas, vékony, hosszú, száraz, hustalan alak volt. Tar koponyájára gyér őszhajszálait nyaka csigájáról homloka felé szedegette, s hogy a hajkefe ne kopjék: markába pökve, tenyerével simogatta; — sápadt, halvány, hullaszínü arczát domboru csontkinövések pitykézék, — profilja éles volt mint a beretva éle, — szemei beesettek és szürkék, — szempillái hosszúak, mint a vadmacskáé, — szemöldökei összenöve kettős szürke szivárványt képeztek, — veres, szürkével vegyült bajuszát fogkefére nyirva viselte,

— görbe orra állával majdnem egybe nőtt, — baromias szájába nagy sárga lófogak voltak czövekelve, — fülei laposak, nagyok és elállóan lekonyultak voltak, — gólyanyak kolosszális ádám-csutkával, — hosszú vékony karjai inkább a nyakából, mint a válllaiból látszottak kinőve lenni, — szőrös kezeinek vékony ujjairól a körmök lerágva, — melle behorpadva, ellentétét képezvén kipúposodott hátának, — végül kiegészíték termetét: daruczombjai, teletalpu széles rucza-lábakkal.

Fején télen-nyáron széles karimájú szalmakalap, 1801-ből, megsárgult, gyanus színű, kétértelműleg tiszta, hosszú, nagyon hosszú nyakkendő, melyet midőn felkötött, az egyik végét az ajtó kilincséhez kötötte, a másikat a nyakára alkalmazta, s úgy forgott maga körül, mint a macska a forró kása mellett; — mellénye fekete selyem, mely neje elviselt wicklerjéből épült, — sötét olajszin hosszú kabát, mely egy 1831-ben kolerában meghalt tűzértiszt köpenyegéből alakult át kabáttá, — nadrágot csakis ünnepestélyes napokon viselt, négy nyüstös

vászon gatyáját a kabát fedé, s hosszú száru bagaria csizmái palástolták.

Vasady bácsi férje volt egy kínlátott asszonynak, apja egy mátyás leánynak, s apósa egy jobb sorsra érdemes vőnek.

É—k-n laktak. Házok curia volt, hajdan erős vára a nemesi privilegiumnak, hova ha gazdája nem akarta csakis brachiummal lehetett bejutni; — zöldre moházott nádtetővel, a kéményen gólyamadár fészkel, tölgyfa galambbúgos kapu, zsendelylyel fedve, benne tanyázó galambcsapattal; kedvencz állatai Vasady bácsinak, mert nem kellett őket tartani, — égi madaraira az isten visel gondot, — s a szomszédos tartók dúsan táplálják s még italát is saját ösztönével szerzi, és a mi a fő: tápláló eledel, zöld borsóba beleházasítva; — csikorgó nagy vassarkon, vendég előtt zárt, két felé nyíló deszkakapu, két szárnyára egy-egy héjamadár felszegezve; — a főépület mellett melléképület, konyhával, sütő és mosóházzal, majorság ketreczczel, disznó-óllal, — átellenben istállók; az udvar közepén zöldvizü békanyálas tócsa, liba, rucza füröztőnek, — mellette gémeskút,

sugár ostorfával, vas abroncsos vederrel, — tövissel magasra tetőzött sövénykerítés, izmos támaszfákkal sűrűn istápolva, a sövényen a veteményes kertbe nyíló ajtó, jól gondozott veteményes táblák, — zsálya, levendula, fodor és borsmenta, ruta és nemes-üröm szegélyzettel a házi patika számára, — ki adna pénzt orvosságért, mikor azt maga termelheti? — a kert végében méhes, körül ültetve méhfüvel, hajdinával és sárgán virágzó káposzta repcével.

Fősvény embernek a méh a legkedvesebb állatja; nem eszik az a háztól, többnyire mástól szedi eledeletét, lépet, mézet is a szomszédból hozza, s maga kenyeren telel ki; télire fogy, tavasszal szaporodik, s nyáron át ingyen dolgozik gazdájának. Miért is hogy nem lehet méhből — disznót csinálni?! — mondja Vasady bácsi.

»A stylus, az ember!« — mondja egy francia író; »mindenkit meg lehet ismerni lakó szobájáról!« — mondja egy német bölcs.

Lássuk Vasady bácsi oduját, melyben vaczkolt.

Öt lépcső vezetett fel a nyitott folyo-

sóra, melynek oszlopai mellé szőlő volt ültetve, bőven termő faj — köszméte mártásnak; — a pitvar üres volt, nem volt benne semmi; — nagy ebédlőterem, hombárok, nagy ládák a fal mellett, meg-
rakva zálogba hozott portékákkal, — özvegyasszony ágyneműje, gyermeke temetésére felvett pénzért, — elrészegesedett korhely gubája pálinkáért, — beteg asszonynak kétszer szőtt ruhája, a patika miatt, — szegény-legény hozta dupla brassói pokrócz, a »Messze látó« csárda állásából kocs ülésről csenve, — ármális nemes levele a nemzetes és vitézlő ős Szikszay családnak, »keresztelő« okáért, — »Hetyke tetü« zsidónak kigyós pálinkafőzős-üstje beschwerolásért, — nagy csomag esett birkabőr, adóhátralék miatt. Ki mondhatná el mindazt, a mi a hombárookban, ládákban rejlett, — a mi a falon csüngött, a padozaton hevert, s a szegletekhez támaszkodott, a ny o m o r e m u z e u m á b a n ? — A mellékszoba Vasady bácsi lakószobája; — mikor 61-ben »megfujták a trombitát« s a Bach-huszárok elmasiroztak, a zsandárok holmija dobra került; — Vasady bácsi

belemászott, s beleverte magát egy nagy költségbe: megvett egy ócska zsan-dár ágyat, egész felszereléssel; — azóta nem változott azon semmi, s majdnem azt lehetne mondani, hogy még érzik a zsan-dár-szag rajta; — néha napján megfordi-totta a szalma-zsákot, de azt is csak úgy, hogy a jószágban kár ne essék; két sza-lacsi szalmaszék, s egy kákával font fakó kanapé, egy X lábu asztal, rajta zörgős korsó, és a hitelezők de f t e r e; — mos-dóasztal s mosdótál nem volt, mert Va-sady bácsi a szájából a szoba földjére mosdott, — az ajtóba több szeg volt be-ütve, ezeken csüngöttek: egy kendő, két lopótök, egyik eczetnek, másik d é z m a b o r n a k, mert okos ember nem művel-teti házilag a szőlőjét, hanem kiadja úgy a mint veszik, — egy fokos, és egy moly-ette csikóbőrös kulacs, — a szoba egyik szegletében, ócska foltos zsákban tavaly előtt termett dió; ezekkel szokta az aludt tejet vevő gyermekeket a házhoz édes-getni. A mellékszoba, vagy jobban mondva a konyha, ebben lakott a család, ebben sütöttek, főztek, mostak, végezték a házi munkát, kukoriczát hántottak, tollat tép-

tek, kendert keféltek, dohányt csomagoltak, paszulyt, buzát, lencsét, borsót szemeltek, s téli estéken vőm uram csinálta a gyufát, mert ki venné azt drága pénzért?! . . . Télen e konyha-szoba fűtve, világítva volt, mécs pislogott benne, Vasady bácsi eljárt a mészárszékre s a bőrökről szedegette le a faggyut, elhítetvén a mészároossal, hogy így jobb a bőrnek. A fűtés tengeri csutkából, napraforgó-szárból, bogáncs, bojtorján és takácsmetélő kóróból telt, s ha ezek nem termettek az aszály miatt, megtette a koldustetű, meg a vad mustár; ha holdvilág süttött: a mécs fél porciót kapott, ha a nap fénylett: elolták a tüzet.

A Vasady bácsi lakószobája mellett, ház szélességében a nagy nappali szoba, két ajtóval egyik a lakószobából, másik a folyosóról nyílt bele; — két ablak az utcára, kettő az udvarra, s kettő a kis közre. — A »kis köz« választá el Vasady bácsi curiáját a Szikszay uram curiájától.

E szoba — melyet teremnek is nevezhetünk — volt Vasady bácsi büszkesége, dicsősége ékessége; ebbe — mint

szentélybe lépett be, s áhitattal porozgatta a butorokat, s vallásos buzgósággal szelöltette szenvedélyének ezen egyházát.

A fukar ember mindig irigy, — e két piszkos jellem-senyv: ikertestvér; — jó indulatu fősvény nem létezik, a ki zsugori: csak félszből nem tolvaj s gyáva-ságból nem rabló.

Vasady bácsi annyira irigy volt, hogy nappali szobájába ritkán eresztett be valakit; sajnálta a látást, irigyelte, hogy másnak meg telnek szemei.

A butorzat szép volt benne, Vasady bácsinak meg épen nagyszerűen gyönyörű; az ő »pompás szobája« — mint nevezni szokta.

Lyoni moir antique sötétveres-mályva szín nehéz selyem boritá a butorokat, ugyan e kelméből sűrű redőkben aláhulló ajtó- s ablakfüggönyök, a pamlag előtt karszékektől környezve, vert antique kerek asztal, nagy csigára esztergált egyes lábon, fehér alapon gazdag aranyozással, XIV. Lajos idejéből; két nagy üveges szekrény, velencei nagy üveg ajtókkal, belül tükörrel borítva, mahagoni fa, ében és rózsafa mozáikszerű be-

rakással diszitve. E két szekrényben voltak elhelyezve mindazon zálogba hozott értékes tárgyak, melyeket tőle ki nem váltottak s melyek — mint mondá — »nyakán veszték«; — ezüstnemük, kanalak, kések, villák, só- és gyertyatartók, különösen üvegnemüek, s a mi valóban érdekes és értékes volt; egy porcellán-gyűjtemény, chinai, japáni régi sax, sèvres-i és bécsi gyártmányok. E gyűjteményt Gencsy tábornok gyűjtötte a napoleoni hadjáratok alatt, különösen dijoni táborozása alkalmával. A tábornok örököse potom árban tévé zálogba, de elhalálozván, az egész gyűjtemény Vasady bácsi »nyakán vesztett.« A vén uzsorás jól tudta ennek magas értékét, s kérkedve úgy nevezé: »az én collectio Gencsiánum«-om. E gyűjtemény az egyik szekrényt teljesen betölté.

A falon két nagy muránói tükör, ugyancsak tükör keretben, velencei mód szerint; *vioux lac* khinai szekrény, madarakkal, növényekkel, szörnyekkel, dombor munkával készítve. — A falak fehérre voltak meszelve, most piszkosan sárgák — a terem egyik szegletében ajtótlan

nagy polczos, festetlen fenyőfa almárium, felül fafogassal, a polczon aludttejes fazekak, cserép tányérokban irós és avas vaj. — Vasady bácsi elve volt: házánál soha lágy kenyeret és friss vaját nem enni és étetni, mert: a b b ó l t ö b b f o g y; a fogason avas és frisszalonnadarabok, füstölt kolbászek, első sonkák — a hátulsókat el szokta adni — deberkében és tömlőben túrók, nagy fazekakban lekvár és szőlő-iz, zacskókban aszalvány és egy zsákban bagolytüdő; mindez barátságos egyetértésben és jóízlésű összhangban megfért a lyoni selyem és mahagoni-fa butorzattal.

Hogyan jutott Vasady bácsi e diszes butorokhoz? — mert lélektanilag nem lehet, hogy ő azokat parázs pénzen vásárolta volna. — Elmondom.

Mikor a német nálunk civilisált, Haynau bácsi gorombáskodott, Bach uram codificált, Temesvártt, Aradon, Pesten, Kolozsvártt akasztottak, Schwarzenberg, a boldog mosolygott, Susan asszonyokat korbácsoltatott, a nyeregre »pulver und blei« volt téve, Komisz Urbán a piaczon botoztatott, a miért aztán kolozsvári diszpolgár lett, mondom, akkor Va-

sady bácsi szalma-komiszárius volt; ő fuvaroztatta Szathmárra, Károlyba az ellenségnek a furázst. Sok fuvaros fordult meg nála, kapui éjjel-nappal nyitva voltak, nem úgy mint most — jól becsukva.

Valami szegény legények vagy futó betyárok elloptak egy szekeret két jó lóval. — Erdélyben akarták eladni a zsibói vásáron; holdvilágos éjjel, patkószegecs uton, jól ügetve a Szilágyságnak tartottak, az Éren át, Tasnád alatt el s le Zsibónak; — de amint Dengelegnél a szélmalom irányába jönnének, rábukkannak egy csapat zsandárra, — akkor »land-dragonek«-nek hitták őket, — ezek megszólítják, hogy mi járatban vannak? — Tudván, hogy járatjok nem valami emberséges dolog, a lovak közzé vágta, — ezek megkapták a szekeret, nem bírták őket tartani, Dengeleg hosszában a sziget felett elvágatva, egyenesen É. E.-nek rohantak; a zsandárok utánok. — A két futóbetyár a gyeplőbe kapaszkodott, de csakis az e—i kaptatón felfelé tudták a lovakat némileg meglassítani; a zsandárok nyomukba hajtottak, de a dombon kissé lemaradtak. —

A szegény legények látván, hogy szekérben nem menekülhetnek, behajtottak Vasady bácsi nyitott kapuján az udvarra, leugrottak a szekérből, a kerítésen keresztül, gyalog, az Ér öntési sásosba menekültek.

A zsandárok sebes futásban elvágattak Vasady bácsi portája előtt, maguk előtt hajtván a — semmit.

Vasady bácsi a szokatlan zajra felébredt. — Fösvény ember álma olyan, mint a házi kutyáé: csak fél földre alszik, s álmában is csihol. — Kitekintett az udvarra, nem visznek-e el valamit? — csodálkozva látta, hogy még hoztak; — mit volt mit tennie? — kifogta a két lovat s bekötötte az istállóba.

Gondolatokba merülten, a két lónak okáért, nyugalomra dőlt, — de melyik fösvény tudna aludni, mikor két lovat s szekeret lopnak az udvarába? —

Reggel pittymallatkor kopogtatnak a pitvar ajtaján, felnyitja az ajtót, s előtte áll D.... volt képviselő és kormánybiztos.

Vasady bácsinak borsódzott a háta, a veséjébe nyilallott, a szó torkán fagyott, s alig hebegé:

— Mit keres a tekintetes ur nálam?
— mi kell? az isten áldja meg, ne compromittáljon!

— Uram! engem üldöznek, — rejthelyemet a pééri hegyen felfedezték; kérem, ha istent ismer: szállíttasson tovább!

— Jöjjön be!

Bementek.

Sebes a hang, sebes a villany, sebes a villám, — de a fősvény ember gondolata — mint Petőfi mondja — »még gyorsabbám!«

Vasady bácsi agyában egy pillanat alatt megfogamzott egy aljas terv, s mint Jupiter homlokából Minerva: úgy ugrott elő a megelevenült komizság.

— Merre akar menekülni?

— Gálos-Petri felé.

— Nekem van két jó lovam s egy könnyű szekerem, vegye meg.

— De mivel? — kevés a pénzem s arra szükségem van.

— Pénz nélkül nincs vásár.

— Tudja mit?! — nóm a pééri hegyen, borházunkat fényüzéssel rendezte be, azt hitte szegény, hogy ott elrejtőzhetem, míg kifújja dühét a német, s azt akarta a

jó asszony, hogy kényelemmel legyek ott. A szekér és két ló árába vegye át butoraimat, — nem ismerem lovait, de jót merek állani érte, hogy busásan meg lesznek fizetve.

— Áll a vásár! — felelé szárazan a fösvény. — Irjon, én diktálom; — hogyan szokta ő nagyságát levélben megszólítani?

— Édes jó kis feleségem.

— Tehát írja: Édes jó kis feleségem! Vasady Dániel visszaadta váltóimat; sziveskedjél a pééri borházunkban levő butorokat neki átadni; — ez becsületbeli adósság, annyival is inkább, mert menekülni segít. — Most már a többit irjon amit tetszik; — magam adom át a levelet ő nagyságának, — előttem égettetem el; a szakítás nem ér semmit a darabokat össze lehet rakni. — Irja alá.

Vasady bácsi figyelemmel végig olvasta a levelet, — kiment, befogta a lovakat, felültette D.-t a szekérbe, s ez hálás elismeréssel távozott.

Még nem száradt meg jól a ténka a tollon, s Vasady bácsi fogta a calamust, s írta a következő sorokat:

»Mélyen tisztelt Vorstand ur!

»Hazafiui kötelességemnektartom egész
»alázattal jelenteni, hogy D. — volt
»kéviselő s veszélyes forradalmár, ma
»reggel virradatkor nálam volt, s két
»sikkasztott lóval Nagy-Károly felé
»menekült.

Alázatos tisztelő kész szolgája

Vasady Dániel,

élelmzési biztos.«

Összehajtá, bepecsételte, — miközben
magában mormogá:

— Üthetitek a nyomát, ellenkező irány-
ban! — a földolog, hogy a lovak kézre ne
kerüljenek.

... Így jutott Vasady bácsi a pompás
butorokhoz.

II.

Vasady bácsinak a falusorban tőszom-
szédja volt Szikszay uram.

Nemzetes Szikszay uram bocskoros
nemes volt, ki többnyire mezitláb járt, mert
állítólag a csizma feltörte a lábát.

Olyan volt ő a paraszt-nemesek közt,
mint Dáma Náczi a fiscalisok közt:
szerette a potyát. — Ő ugyan nem

aludt képnikkel, de untig ette a drága lelkünket, meg az ártatlan zúzánkat.

Rosz gazda és bőven költő, tunyaságig rest, kaszakapa-kerülő, perlekedő s veszekedő, alattomos és sunyi, a gyengébbekkel hatalmaskodó, felsőbbek előtt meghunyászkodó, nyalánk mint a verő malacz, s falánk mint a görény, korhely, részeges és kártyás; ha pénze nem volt: csalt, vagy koldult, ha pénze volt: adta az urat, szemben hizelgő, hát mögött rágalmazó, rosz száju, rosz máju.

Három mestersége volt: kortes, vadász és mesemondó.

Mint kortes: annyi kulacsos volt, a hánynyal megkinálták; ha az egyik párt tanyájából kirugdosták, betolakodott a másikéba s szavazás előtt kereket oldott; nem akar ő senkit sem megbántani, mert az egyik olyan érdemes hazafi, mint a másik, ha igazság lenne, mindkettőt meg kellene választani.

Vadászott fegyvernélkül, lesben, orozva, hurokkal, — fektében leste meg a nyulat, s rávezette agarát; — agara mindig volt, s azt kajtárnak szoktatta; — megtanította a mészárszékekben vért nyalni; — télen,

a hogy meggyujtották a szalmát disznó-perzseléskor: már a Szikszay agara ott leskelődött; ő maga átemelte a kertelésen, hadd boldoguljon az agár is, tejes tengerin, vagy hullott szilván. Télen nagy hóban, hó olvadáskor levadászott egész az ecsedi lápig, s tuczat számra fogatta a szaladni nem tudó nyulakat. Olyan éles szeme volt s úgy be volt gyakorolva, hogy negyven-ötven lépésre, a haraszton, az avarban, a sásban, a szürke agyag szántáson, fektiben meglátta a nyulat. Borzra, rókára lesett, kifüstölte lyukából, Rajta agár lefogta, Szikszay uram meg agyonütötte; — a borz zsirjával köszvényeseket gyógyított; — elszedte a libucz- meg a vadkacsa tojásait, s ha a tojások már kotlósak voltak; hurkot illesztett a fészek fölé s elfogta a kotló ruczát; — kaptányt tett ki nyestnek, menyétnek, hörcsöknek, — szőlőérés-kor százával fogta hurokkal a rigókat; — szóval vadászott orozva, s halászott maszlaggal.

Legjobb mestersége volt a mese-mondás, s ehhez járult a hasból beszélés, s aztán az állatok hangjának utánzása. — Kukorikolt mint a

kakas, bögött mint a szamár, füttyölt mint a rigó, vert mint a fülemile, pitypalattyolt mint a fürj, mekegett mint a kecske, gágogott mint a liba, — majdnem minden állatot tudott utánozni. Ezeken kívül volt még aztán Szikszay uramnak két »f o r s z p r o d u k t i ó j a«, de ezeket csak is nagy társaságban, urak és urhölgyek előtt, és csakis s z ü r e t k o r adta elő, — mert mint szokása volt mondani: — »Ugy kiszárad a torka tőle, mint az örömtapló, a nyelve meg — mint valami »bocskortalp«, s e köl-tői kifejezésre, önhitten mosolygott; s ez az extra mutatvány abból állt, hogy egy darab fával kezében s egy kis zöld levéllel szájában, azon módon tudott tenni, mintha g y a l u l t, vagy f ü r é s z e l t volna.

S végül volt még — mint mondani szokta egy »k u n s t u k«-ja; csepüt evett és tüzet okádott. — Ezt a művészetet egy cseh kelnertől tanulta el, kit később — a német világban, megkapott — mint szolgabíró, a fehér-gyarmati téli vásárok.

Nyárban, ahogy megkezdődött az aratás, nyakába vette a tanyákat, mondta a mesét, — csinálta az aratóknak; aztán a kukoriczahántás, dohányfűzés, a szüret;

— Ér-Diószegtől Tasnádig, hegyről-hegyre, szőlőből-szőlőbe, borházból-borházba, mindenütt van almás juhhús, süldő ártánt is forráznak, meg a bizott libának is ilyenkor a kezdete, s de jó annak a zsircsepegésibe mártogatni. A must mellé akad egy kevés tavalyi is, a turó sem sebes még nagyon, csak ize van, — a süttetnek is van meleg lepénye s friss vakarója. Egy kis utravaló is csak járja, tovább szállítónak, s ha nem is mindig bankó, megteszi a hatos is. — Háhán! hogyha mindig szüret lenne: nem guggolna napestig a szakál-száritóban; — na de a télnek is megvan a maga fundamentuma, — egy-egy eljegyzés, meg névnap, lakodalom, disznótor, — aztán a két nagy sátoros ünnep; István, János, Tamás, Háromkirály, Antal, meg Ágnes asszony, s Pálon is csak fordul az ember egyet, — hát aztán megint a farsang! — Csak birná a lába, s ne szeretne a magáéból vendégeskedni! (?!)

A külső megfelelt a belsőnek; — visszhang a kiáltásra, a por hüvely illő tokja a léleknek.

Szögletes fej, alacsony homlokkal, —

gyér, vékony szürke hajak, — folyton le-
sütött szürke, kancsi szemek, annyira sun-
dák, hogy egymásba néztek, — elálló nagy
fülek, — felálló pisze orr, telve kiálló
hosszu szőrökkel, ripacsos arcz, hosszú
himlőhely -forrásokkal, melyek a barna
arczbőrön fehéres, egyenetlen, márványzó
görbés vonalakat képeztek, — duzzadt
cserepes ajkak, melyeket szüntelen rágcsált,
— gyér, hosszú, harcsa bajusz s arczán itt-
ott egy-egy szál szőr, — jó emésztést mu-
tató ép gyér fogak, gömbölyü rövid áll,
kurta, vastag kövér nyak, kiálló vállak,
izmos kurta karok, s lapos, széles, rövid
kezek, kidomborodott széles mell, poczok
has, kurta izmos lábszárak, nagy göcsös
lábak, tele tyukszemekkel s betörött vak
körmökkel.

Szikszay uram a kényelmet szerette;
otthon egy ingben gatyában ült, — ha ut-
czára ment, feltette kalapját, s — fel volt
öltözve, — ha látogatóba: felvette fekete
gubáját s be volt takarva, — vadászatra
bocskorban ment, s egy szökött rabtól
cserélt, sötét szürke, gombos darócz-nad-
rágban és spenczelben, — m e s e-mondásra
megint más ruhája volt: hosszú száru borju-

bőr csizma, kék szük nadrág, kipitykézett kék lajbi, s ón-gombos pruszli, fekete nyak-kendő, báránybőr kucsma, — nyakában debreczeni s z e r e d á s ; — a pruszli egyik zsebében kis kákába font pálinkás kulacs, a másikban zsebkendő, sarka a gomblyukba kötve.

Szobában nem szeretett ülni, — ott nyomta a levegő; — kiguggolt a ház-ajtó elibe, a sövény alá, agyarára fogta a kurta száru fekete makra pipát, köpött a foga közül hegyeset, karikába eresztette a kék füstöt, s verte pofájáról és lábszáraitól a legyeket és szunyogokat, — s mélyen elgondolkodott a felett, hogyan lehet kényelmesen jó lakni, még jobban inni, s tisztességesen megélni — — p o t y á b ó l.

III.

Vasady bácsi házánál nagy hiba történt.

Szikszay uram Rajta nevű agara, a nyitott ablakon át beugrott a Vasady bácsi nagyszerűen pompás szobájába, — ott felnyalta a tejfelt, feldöntött két aludt-tejes fazékat, megevett egy csomó zsirt s bele harapott a turós tömlőbe. — Vasady bácsi éppen akkor nyitott rá, mikor kiug-

rott az ablakon, s csakis a farka végét láthatta, de a borzassárról rögtön reá ismert. — Ez keringett falu szájon.

Vasady bácsi bíró elébe akarta vinni a dolgot; — sort is kéretett rá a sirásóval, aki olyan bebillér volt a házánál. De Szikszay uram elibe került a dolognak, s kiengesztelte, igérvén, hogy tél folytán, hó nyomon tizenkét nyulat és hat rókát fog hozni, bőröstől, — mert a rókaszir nagyon jó csizma-kenő, lágyan tartja a bőrt; hanem Vasady bácsi még most átaladja a puskáját, vesz két font puskaport, négy font serétet, s egy skatulya kápszlit, — ezért aztán augusztus 15-étől október 15-éig, hetenként hoz egy pár vadkacsát, a nagyobbjából, s a bőjt folytán minden héten két itcze csíkot, — míg ellenben minden csikhozatalkor Vasady bácsi megtölti Szikszay uramnak a fazékát káposztalével.

A kiegyezés ily feltételek mellett létrejött, s szent lőn a béke.

Szikszay uram pedig azt gondolta magában: ha akkor eszik a v a s z a r i nyul- és vadrucza húst, meg csíkot, a mi-
kor ő hozza; várhat ítélet napjáig! — A

puskát elvitte s még az nap bevágta zálogba a »g a n g o s - g u n á r« zsidónál. A szőlő már javában lágyult, — kiment a mezőre, megtépásztta a falu lovai farkát s felment a hegyre r i g ó r a.

R a j t a kutya otthon maradt, s mig Szikszay uram pusztította a rigókat, R a j t a kutya gondolkodott.

. . . Szép őszi idő volt; fényes, meleg napok, hűvös nyirkos éjszakák, — este a falu füstje a falu felett lebegett, egy gyöngye szellő lefujta az É r r e, alászáll, s elborítá, — s mint óriási széles szürke szalag kigyózott a völgyben, az É r folyását követve. Az É r izzadása köddé vált, párosult a füsttel, s tömören fedé a völgyet, s eltakará az ingoványos nádasokat, a süppedékes sásost, a mocsáros kákásokat. Fent az ég buzavirágszin kék volt s a félhold reszketve csillámlott. A természet nem alszik soha. A zöld béka a füzfa leveleiről esőt kuruttyolt, — a vadrucza felrebent s jelzé társainak, hogy róka jár a nádasban; — viszonzák jeladását, s az É r madarai csoportban repültek ide s tova, rémülten, a köd felett, a tiszta kék égnek aljában; — egy csapat vad-

liba V formában repülve, éjjeli szállást változtatott. — Tán a lápról jött, s az Éren hál meg, hogy másnap majd a Tisza kiöntésében, ott Námény körül ebédeljen.

A homokfutó-sneff elfütytyenti magát, végig szalad az Ér szélén, párja követi, vizi patkánytól ijedtek meg; — a kontyos libucz vakondokturáson alszik, de párja, repülni kezdő kicsinyeit őrzi. — A pásztortüzek imitt-amott a távolban pislogni kezdenek, csak néha-néha csap fel egy-egy láng. A hold halad, egy-egy fekete felhő huzódik utána, tán igaza lesz a zöld békának, s eső lesz holnap, vagyis inkább tán már ma, mert éjfél elmúlt. — Kelet felé szürkülni kezd. A pásztor ember felébred s arra tekint; hallja a kolompósna kolompját, gubájával betakarja fejét; — a tűz kialudt, s a harmatcsepp a test melegétől nyirokká válik, — a pásztor ember feláll nagyot ásitva, egyet nyújtózkodik s belefúj a tűzbe. — Kelet-felé világosul. A nyáját őrző kutya hosszúra nyulik, megvakarja hátulsó lábával a fülét, hátára fekszik, jobbra-balra fordul, gazdájához megy s

csóválni kezdi előtte a farkát. Ez a pásztor ember kutájának a jó reggelt kívánása. Kelet felé világos van; alant a köd, fent a tiszta ég, — a köd szállni kezd, koronként egy-egy csipős, vékony szellő végig szalad a völgyön, — a köd felemelkedve felleggé válik s eloszlik. A nap halványan megmutatja keretét, — szenvedélyes kártyás módjára lassan kigusztálja magát a hegy mögül, — sugáraival egyszerre fényesen kilöki magát, mintha csak azt mondaná: S l a g e r.

Minden nyirkos, — a harmatcseppek mint gyémánt darabocskák ragyognak a növényeken, az ökörnýál miliárdjai behálózzák a láthatárt; — a paraszt azt mondja rá: hosszú ősz lesz! — a fecske érzi a közeltelet, s vándorol.

Isten tudja!

IV.

Min gondolkodott Rajta kutya? . . .

Az ember, mikor mélyen elgondolkozik, összeráncosítja homlokát, feje bő-

rét előre tolja, szemeit felfelé, vagy a látárára függeszti. Azért mondjuk mi falusi gazdaemberek: »bele gondol a világba.«

A kutya már nem cselekszi ezt ilyen könnyű szerrel. — Az nála több teketeriával jár, — hogy okosan gondolkodjék, mint Pauler vagy Tréfort; lágy fekvése kell hogy legyen; — állva, járva, szaladva, a kutya nem tud gondolkodni. — A kutya csak akkor ül, mikor nem fekehetik, — ebben római senator: megkívánja a lecticát, — s ülve csak futó gondolatai vannak. — Hogy mélyen behasson tanulmánytárgyába: gyepen, szalmán, szénán, sarjun, pokróczon, vánkosen kell hogy elnyulva legyen. — A vén lány öle vagy keble elálmosítja; ilyenkor ábrándoz, de nem költ, — füleit felegyenesíti. — A cseh vizsla kivétel, ez ellenkezőleg lekonyítja, — homlokát összeránczosítja, — ezt az embertől tanulta, — hátulsó lábával a nyakát vakarja, s állát a földre helyezi.

Ilyen plastikában találjuk Rajta kutyát, mély gondolatokba merülve.

Utolsó merénylete, Vasady bácsinál

sikerült; ez olyan esemény, mely kutya-életében korszakot képez; — a gyónfalni magát Vasady bácsi pompás szobájában: ez az Argonauták, Columbus Amerikában, Pizarro Peruban, Remete Péter a keresztesekkel, Jeanne d'Arc az angolok ellen, Garibaldi az ezerrel Marsallában.

Semmi sem ösztönöz, lelkesít, bátorít embert, kutyát annyira, mint a siker! Többször próbált azóta már egy második expeditiót, de törekvése mindannyiszor füstbe ment. Hol a betett ablaktábla, a bezárt ajtó, hol maga Vasady bácsi volt útjában. Éjjel nem lehetett, hiszen akkor maga Vasady bácsi őrzi udvarát, s rajta ugyan nincs az a kutya, mely kifogjon, tehát nappal kell a megrohanást tenni. Rosz szót használtam: nem rohanni, hanem szépen, lassan, csendesen belépőzni az udvarba, ott észrevétlenül elrejtőzni, lesni az alkalomra, míg alattomosan, a nyitott ablakon át simán bejuthat. Óh, a kutyában sok van a diplomatából, — vagy megfordítva: a diplomatában van sok a kutyából.

E perczben, egy sarjával rakott két

ökrös szekér czammogott lassan végig az utcán.

Rajta a kutya hirtelen felemelé fejét ; a gondolat megfogamzott, az eszme megszülemlett, a terv készen volt. — Felállt fektéből, hátranyujtá bal hátulsó lábát, lerázta magáról a szalmaszálakat, kiment az utcaajtón, ránézett Vasady bácsi portájára : a kapu nyitva volt. Vasady bácsinak hordták a sarjut, — felugrott a sövényre s ült ott, mint Marius Carthago romjai felett, — s benézett Vasady bácsi udvarába, mint Chateaubriand szobra Saint-Malonál a tengerbe s türelemmel várt és remélt, mint egy polyák emigrans.

V.

A nap magasan állt fenn az égen, melegén sütött s fényesen ragyogott. — A tiszteletes ur házának falán a napóra pont 12-öt jelzett, — Bálint urnál ebédre csengettek, bíró uramnál a tárkonyos juhleves az asztalon párolgott, a munkában levő egy szál kőmiveslegény, ki az Ur házat renoválta, a meszes ládába

akasztá vakoló kanalát, — a szalacsi toronyban harangoztak — szél mentén elhalatszott É—k-ig, állandó időnek a jele; délnek kellett lenni, ez máskülönben nem lehet.

Az utcán senki.

A távolból egy négy ökrös szekér közeledik, országosan megrakva sarjuval. — Kerekei alig látszanak, fedi az illatos sarju, a rakó-rud két kötéllel legényesen leszoritva, — gazd' uram hasal a sarju tetején, az ostoros nagyokat pattintva, vonásra buzditja a négyet, s amint a Szikszay uram házához érnek csára veszi. Rajta kutya leugrik a sövényről, farkát lábai közé kapja, fejét leereszti s a szekér alá somfordál . . . behajtanak Vasady bácsihoz, — Rajta kutya bejutott a várba, — mint a végromlást rejtő fa-ló Trójába.

— De későre jön kegyelmed, Márton gazda! — mondja zsémbelve Vasady bácsi.

— Későn annak aki nem rakja; — rakná csak, majd meglátnám akkor, hogy szorgalmazná.

— Na, csak szaporán, rakjuk fel a padlásra!

— Nagyon siet a komiszárius ur? —

kérdi Márton gazda, a jó módu paraszt gazdának azzal a sajátságos hidegvérüségével, mely szokása a magyar parasztnak, s melyben több a lenézés, mint a felelet.

— Nagyon hát!

— No hát én meg nem sietek; — üsd be csak azt a villát, hadd ereszkedem le; — szól az ostoroshoz, — aztán nézd csak szógám, elhozták-e az ebédet?

Márton gazda a vasvilla segítségével nagy lassan leszáll a szekérről, — a kis béres körülnéz s kitekint az utcára.

— Nem látok senkit, gazd'uram!

— Ejnye na: ma várakoztat először a feleségem, — még ez soha sem történt; — nem hina-e meg ebédre a komiszárius ur?

Erre a szóra Vasady bácsi hirtelen felelt:

— Benn van a felesége, rögtön kiküldöm; — s azzal sebesen távozott.

Márton gazda elmosolyodva mondá:

— De szereti a vendéget! — tudtam, hogy itt hágy!

Mártonné asszonyom, tiszta szakajtó kendővel leterített kosárral karján, s egy

kasornyába csüngő fazékkal a kezében, megjelent a sarjus szekér mellől.

— Verje meg a csuda az ilyen háztartást! — azt hiszi kend, van ezeknél tűz, aminél egy szál masinát meg lehetne gyújtani — délebédkor? — Van isten nyila! hideget eszik a' délbe is. Ezt a kis paradicsomos-zöldpaszuly-juhlevest akartam egy kicsit felmelegíteni, hogy meg ne csömöröljk kend, mert nagyon kövér; — Szikszayéknál kellett mennem, ott kaptam egy sovány nádtüzet, azért késtem; — na hiszen van ám ott is nyomoruság!

— Ide csak avval az étellel, asszony!

— Gyöjjön kend oda az árnyékba, — aztán ne kapja mohón, mert megárt; pedig ha előveszi kendet az őszi hideglelés, tudom, mind rázza tavaszig.

Leültek ebédelni az árnyékba. Márton gazda evett, felesége nézte, a kis béres leste a falatot.

A sarju alól Rajta kutya kidugta az orrát, szekér hosszában hason csuszott a tornáczig, melyre hirtelen felugrott, s egy szökéssel benn volt a szobában.

Vasady bácsi kinézett az ablakon, — látván, hogy Márton gazda már ebédel,

kijött, a pitvar ajtajánál megállott, s rikácsoló hangon bekiáltott a konyhába:

— Rebeka! Ki nyitotta ki a pompás szoba ablak tábláját?

— Én nem tudom, tán a szél, — tegnap is kétszer tettem be; meg kellene a forgantyuját igazíttatni.

— Nem szeretem az ilyen dolgot! . . . a Szikszay kutyája itthon van! . . .

Azzal sietett a táblát betenni; — amint taszitaná: meglátja a szobában a Rajta kutyát!

VI.

Midőn Mózesnek népe meglátá lángban égve a tüske bokrot, hullani az ég mannáját, a kősziklából omlani a vizet, s ketté nyilni a tengert, a vezető füstoszlopot előtte lebegni, s hallá az intő szót a végtelen pusztán: nem bámult el és rémült meg úgy, mint Vasady bácsi a Szikszay uram kajtár agarának látásán, — pedig mennyi volt ott a zsidó, s Vasady bácsi csakis egyedül volt.

A látvány megzsibbasztá minden ere-

jét, s pár pillanatig nem akart hinni szemének.

De Rajta kutya csakugyan benn volt!

Vasady bácsi hirtelen becsapta az ablak táblát, s a forgantyut ráfordította.

Rajta kutya összerezcent.

A tornácra nyíló ajtó be volt zárva, szobája felé kellett kerülnie. — A pitvar egyik szegletébe egy tölgyfanyeles czirok seprű volt támasztva, Vasady bácsi önkénytelenül felragadta, eszeveszetten rohant a pompás szobába, felrántá az ajtót, s belülről magára zárta.

Ketten voltak, — ő és a kutya.

A szobában kétes félhomály, — az ablaktábla S S-ein és hasadékain egy-egy megtört napsugár szűrődött át, s szivárvány színekben világítá meg a lebegő poratomokat.

Rajta kutya felugrott a pamlagra, — visszacsuszott, s a moir-antique seelyem kelmét körmével végig hasította.

Vasady bácsi hallá a szakadás hangját, fülébe nyilalt, s a görcsös ujjakkal szorított czirok seprűvel, hosszában végig huzott a kutya sovány derekán.

Rajta kutya elvisitotta magát, — a

vert antique asztalra ugrott, s levert egy alabástrom vázát; — darabjai tompa hangon hullottak le a padozatra; — lecsuszott az asztalról s a szoba szegletébe vonult.

Vasady bácsi seprüt szegzett, s rohant a kutyára.

Rajta a két hátulsó lábára ült, mormogott, s fogait vaczogtatta.

Vasady bácsi hátrált. A hadakozó felek közt szünet állt be.

Vasady bácsi támadt; — a kutya positiót változtatott, neki ugrott az ablaknak s azt nagy zajjal betörte.

Erre Vasady bácsi kiáltani kezdett, s husángolta a kutyát.

A kutya, futtában leütött a polcra két tejes fazékat, azok tartalma végig folyt a szobán; a megrémült állat — barátja az embernek — Vasady bácsi mellé közeledett, a vén uzsorás dühesen kirugott, oldalba rugta, ez nagyot nyekkent, — Vasady bácsi lába kisiklott, elveszté az egyensúlyt s oldalt esett, — elkezdett ordítani.

Felvánszorgott. Dühében megfordi-

totta a seprüt, s nyelvél kezdte szabni.

A kutya újból az ablaknak ugrott.

Vasady bácsi jó állásban találta, nagyot mért rá . . . de óh fátum! — a seprű nyele, amint az erős ütésre mérte, kiszaladt a czirok közül, . . . neki az üveges szekrénynek! . . . hosszában kététörte a szekrény két nagy velencei üveg tábláját . . .

Rajta kutya rémültében, fájdalmában, se látott, se hallott, — felugrott az üveges szekrény legfelső polczára; — ez, a sebes ugrás terhe alatt letört, a kutya levert mindent a mi a polczon volt, s mindenestől bele esett a szekrénybe.

E zörejre, kárra Vasady bácsi eltántorodott, a pamlagra szédült, s kétségbeesetten kiáltá: — Örökre vége a gencsián umoknak!

Rajta kutya kinjában, ijedtében a tejet kezdte nyalni.

Fegyverszünet állt be.

Vasady bácsi magához jött, — kipihte magát, felállt, — elszánt flegmával a polczhoz ment, levett egy aludt-tejes fazekat, s azt Rajta kutyának fe-

jéhez vágta; a fazék cserepekre tört, s most a kutya szédült el.

E pillanatban a szél felfeszítette az ablaktáblát.

A szoba — a harcz és pusztítás színtere — teljes fényárban megvilágosult s a nap sugárai eláraszták.

Rajta a kutya magához tért, — s ki akart ugrani a nyitott ablakon, — neki iramodott, de hátsó lábakörme beleakadt a függönybe, s azt lerántotta.

Vasady bácsi nem bírta tovább.

Örjöngési roham fogta el, neki ugrott a szabadulni akaró kutyának, megkapta két kézre a farkát, elkezdett forogni vele, mint ördögmotolla; s kétségbeesetten ordított, kiáltott, bőgött, amint csak a torlán kifért:

— Segítség! . . . tűz van! . . . tolvaj! . . . gyilkolnak!

A kutya rémültében frázst kapott s amint Vasady bácsi körben forgott vele, egyszerre csak . . . összeszemtelenkedte magát; — s Vasady bácsi épen arczba kapta az ijedtségnek leghatározottabb kifejezését.

A család hallván az éktelen lármát,

rémitő szerencsétlenséget sejtve, szaladt segélyére. — A kiáltozás folyton nőtt . . . az ajtó belőlről bezárva . . . be kellett törni, s a berohanók rémülve látták Vasady bácsit, a kutyát farkánál fogva körben csóválni maga körül, s a pompás szobát leirhatlanul tragi-komikus állapotban.

Vasady bácsin kiütött a hideg veriték, nagyokat lélekzett s kapkodott a levegő után; szemei beestek, s hátulsó hosszú hajszájai mint papírsárkány lebegtek utána; — arcza sárga volt, egész testében reszketett, de azért forgott a kutyával, mint az extasisban levő forgódervis.

Veje nagy bátran neki ment, kirántotta a kutyát kezéből s kilökte az ablakon; — Vasady bácsi utána akart ugrani; lefogták.

— Tolvaj, gyilkos! — hörgé orditva, — saját családom tesz tönkre! . . . megyek Bécsbe, egyenesen a császárhoz, panaszra! — s a hosszas forgás miatti szédülés következtében, eszméletlenül rogyott össze.

A faluban hire futott, hogy a Szik-

szay uram kutyája megölte Vasady bácsit; — omlott a nép, e csodadolog láttára.

E közben Szikszay uram is hazave tődött, mint mondani szokta: v á l t o z n i. Hallja az eseményt, s vele született szemtelenségénél fogva, rohan Vasadyék-hoz sirva, óbégatva, kezeit tördelve:

— Meghalt az én jóltevőm! — óh áldott . . . derék . . . jó . . . em . . . ber! — tördeli nótára zokogva, s ráborul.

Vasady bácsi ez alatt lassanként magához tér, felnyitja szemeit, látja Szikszay uramat — kinek kajtár agara így megcsufolta — felette siránkozni . . . s visszatért erejének első életjeléül: egy országos p o f o n t octroyál Szikszay uram ripacsos pofájára.

A néző publikum rémulten szalad szerteszét, babonás félelemmel kiáltozva:

— Feltámadt a teénsur!! . . .

ÉG ÉS FÖLD KÖZÖTT.

Országos Széchényi Könyvtár

ÉG ÉS FÖLD KÖZÖTT.

— „*Quien no ha visto Sevilla
No ha visto maravilla.*”—

(*A ki nem látta Szevillát,
nem látott csodát.*)

Andaluzia királynéjának neve-
zik, s czime: *la muy noble, muy
leal, muy heroica, e invicta*;
olyan mint a *siegreiche österreichi-
sche armee*, mely annyira győzelem-
dus, hogy még eddig mindenki meg-
verte. Ezt a *muy heroica e invicta*
várost is mindenki, a ki ostromolta be-
vette. 1810-ben bevették a francziák,
1813-ban az angolok, 1843-ban Van
Halen tábornok, de hát azért mégis *in-
victa*.

De hát azért mégis csodaváros, bá-
mulatos helyen, boldog éghajlat alatt.

A Guadalquivir völgyében, olyan gazdag helyen, hogy boldog Canahan földjét bátran letegezheti.

Klimája olyan, hogy a baktert serenonak nevezik, s ennek ez a története: Az éjeli őr az órát így kiáltja: Ave Maria purissima! s itt kikiáltja, hogy hányat ütött az óra, s utána azt, hogy milyen az idő, s mivel az majdnem mindig tisztát, serenot, mint Gonosz Pista mondja: kaját — innen sereno = bakter.

Épületei nagyszerű műemlékek, s itt tisztán észlelhető, hogyan megy át a mór csipkés építkezés a kerek íves byzántiba, ez meg a góth diszitményes hegyes ívezetbe.

Székesegyházát a szevillabeliek büszkén a világ nyolczadik csodájának nevezik, a világ harmadik nagyságu templomának, s midőn 1401-ben július 8-án Szevilla városának egyházi és polgári hatósága a templom építését elhatározta, az építési rendelet e szavakkal végződik: olyan nagyságban, olyan pompával és olyan diszesen építtessék, hogy az utókor, midőn

látni fogja, *minket* építőket *bolondoknak* tartson.

Kivánságuk alkalmasint teljesült.

* * *

Az épület 1506-ban végeztetett be s így épült 105 esztendeig.

Mellette áll a Girálda.

Nem emlékezem már, melyik nagy hatalmasság mondta: szeretném a flórenczi campanillat pecsétnyomóul az íróasztalomra, a sevillai Girárdát kandalómra ingó-óraul helyezni.

Meglehet, hogy Rotschild zsidó volt.

Az Alcazar; a granadai alhambrának iker-testvére. Két magasztos mű, melyet a mór építészet genieje az utókor-nak bámulatul hagyott. Abu Jakub Jusuff szultán 1171-ben építtette. Most a Montpensier herczeg, a burger király fia, zsugoriskodik benne, élre rakva a spanyol házasság nász-dublon-jait.

A dohánygyárnak négyezer nőmunkása van; azt tartják, hogy a legszebb, és a legrutabb nők Sevillában és Cadixban laknak. Igaz, végig mentem a gyáron és

láttam az angyalok karának cherubin és szeráf arczait; azokat a nefelejts kék szín andalgó szemeket a tömött holló kékes fekete hajak alatt, apró gyöngyház fog-sorokat, csillogva, mint hajnali harmat-csepp a piros rózsza virág levelén, klárizs-szín ajkak megett; sugarakat lövelő fény bogárszemeket, szenvedélylyel nézve és szenvedélyt gyujtva; gazella termeteket piskota lábakon, s mikroszkopikus kezekkel a szivart csavarva; Van Dyk hitvesét, Raphael Fornárináját, Tizian Venus-sát és Sasso Ferraro madomáit — elevenen.

És láttam halszemű banyákat kóczos csepű hajakkal, sárgás fekete lófogakkal, gyér bajuszszal, és szőrös szemölcsökkel; barázdára szántott ránczos arczokat, bagoly orrokkal, s kikanyaruló állukkal majdnem összenőve; deszka lapos termetet löcscsé görbülve, parányi kezeket vak körmökkel a szivart csavarva, Mackbet boszorkányait, Angelo Mihály Párkáit, Van Ostad vén satranyuit, Miss Pastranát elevenen.

Azt mondták, ezek is szépek voltak!

Sic transit gloria mundi!

* * *

Hagyjuk a város köhalmazait, s lássuk lakosait. A déli spanyol éjjel él; róluk ellehet mondani: éjet nappá tesznek.

A piazza novuan gyűl össze a város előkelősége; ez óriás narancs- és citromfákkal van körül ültetve. A narancs- és citromfának az a sajátságos tulajdona, hogy egyidejűleg virágzik, éretlen és érett gyümölcsöt hoz, virágainak illatával balzsamozza a levegőt, s ugyanakkor gyümölcseivel táplál. E piazza előszava és utójátéka a színháznak; télen, melyet nálunk nyár végének vehetnénk, előadás előtt tele van; mint a színházban, minden családnak meg van saját páholya, úgy itt birja saját padját, melyeken ülnek tertuliájokat; fogadnak a szabad ég alatt, s látogatásokat tesznek künn a szabadban. Előadás után itt vacsorálnak, mely fagyaltból, sorbetből, meleg vagy jeges csokoládéból és cukros tésztákból áll. Helvéciából, az olasz cantonokból ide telepedett cukrászok látják el, s kiki a Svicerótól, mely egyértelmű a cukrászszal, hozatja vacsoráját.

Itt gyártják a város pletykáit, itt szólják meg felebarátjukat, itt magasztalják a nemrég meghaltakat. — A friss hant alatt többnyire jó ember nyugszik, a sirgyepje alól nő ki az elnéző megbocsátás, mert a halott sorsát nagyon kevesen irigylük. Itt készülnek a pronunciamentók, itt szabják a politikát, itt terjed a hír a csevegés drótján, e hely a nagy város óriás malom alattja.

A mai hír — esemény. Petin párisi léghajós, Sevillába érkezett, a napokban tartja első mutatványait; mint Sancho Pansa, számaron ülve fog felemelkedni a fellegek közé. Gambetta még akkor nem tett kénjutazást. Toursban Nadar Geant-jának hire-hamva sem volt. — A dolog hihetetlennek látszott, s a kétkedés általános volt.

— Én láttam Petint két lovas kocsival, s a kocsiban ülő hölgyekkel felemelkedni, — mondtam.

Ugy néztek rám, mint báró de Manxra, és ez sértett.

— És hol történt ez az esemény?
— kérde gúnymosolylyal egyik ismerősöm.

— Párisban a Hypodronban; több barátom utazott már vele. Többek között gróf Schmödegg Kálmánt és Gyulay Lajost említém.

— Szeretném önt látni itt Sevillában, az ég és a föld között, — mondá gunyosan egy ismerősöm.

— Nem bánom, teljen öröme.

— Mibe fogadunk?

— Határozza meg az összeget.

— Ötszáz frankba.

— Áll, — mondám.

Többen járultak a fogadáshoz, s az egész meglehetősen összeggé nőtt ki magát.

Petin ugyanazon vendéglőben volt szállva, melyben én laktam. Odasiettem, az étteremben vacsorált nejével. Bemutattam magam; elmondám szándékom; meg egyezénk s a közelebbi vasárnapra tette az ascensio napját.

* * *

Vasárnap junius 24 dike volt, szent Iván napja. Andaluziában az idő majdnem mindig tiszta, — sereno — tán igen is sereno; spanyol nap olasz ég alatt sü-

tött, a zephyr a siroccoval ölelkezett, tiszta száraz, fényes forró meleg, nálunk a szálnak neveznék, a spanyol közmondás azt mondja: Andaluziában déiben csak a kutyák és az idegenek járnak. Ma még a kutyák sem jártak.

Öt óra délután. A vásártér a városon kívül megtömve néppel; bámuló kíváncsisággal várták a felmagasulást, a léggömb félig telve ide-oda hánykódott, végre megtelt s fölemelkedett a levegőben. Petin járt kelt, sürgött forgott, s a tolakodó, ácsorgó néppel a ballon hálójáról leereszkedő kötelekkel tartotta, a léghajót, mint mondják, fogva. Petin eltűnt, negyed óra múlva megjelent mint Sancho Pansa, utána egy kis csokolade színű szamár, melyet én követtem. A közönség viharosan tapsolt; a szamarat a levegőben függő ballonhoz csatolták, engem a kosárba helyeztek, Petin felült a szamárra.

L a c h e z t o u s ! — ereszszetek el mindent — kiáltá Petin, s pillanat alatt mindhárman ég és föld között valánk.

Fölemelkedésünk olyan villámsebességgel történt, hogy szemeimet sötétség lepé el, s a lég nyomása fojtogatá torkomat. Megbántam henczegésemet, s úgy voltam mint a halálra ítélt, kitől a gyónató atya kérde: mit gondol ön? — Szeretnék máshol lenni, felelé. E légnyomás pár másodperczig tarthatott; a ballon menete csendesült, a homály oszlott, s végre láttam olyant, a milyent soha többé nem.

A Guadalquivir óriás térsége alattunk, a folyó eredetétől tengerbe szakadtaig lábunk alatt. Szevilla városát, mintha gyermekjátéknak lett volna kifaragva, madártávlatból láttuk; háttérben a tenger szürkésen kékellő vize látszott, mely a láthatár legvégén az ég sötétkékével összefolyt; kis fehér pontocskák rajta, melyeket a nagy hajók vitorlái képeztek, Utera, Lebriga, Xeres de la Frontera Pouerto, Santa Maria, Cadiz előttünk, s legtávolabbról a Sierra nevada csúcsain a fénylő hó csillámlott.

Majdnem négyezer méter magasságra emelkedtünk. Helyenként alattunk felhők voltak s elfedték az alanti tájat. Villám-

czikázásokat láttunk alattunk, melyek minden irányban zigzágoltak; midőn egy-egy fellegén áthatottunk, a sűrű ködből esőcseppek hullának ránk; alant a nagy hőség, s mi az ég és föld között didergénk. Fenn a megritkult levegőben a néma csendről itt alant nincsen fogalmunk; a suttogva mondott szó kiáltásnak hallatszik, s ha egy pisztolyt elsütnél, azt hinnéd, Sebastopolt ostromolják.

A léghajó fel- vagy leszálltát nem érezzük, s ülünk benne, mint szobánkban kényelmes kereveten, s ha tudni akartuk felfelé vagy lefelé megyünk-e, szétszagga- tott papirdarabokat veténk ki a ballonból, ha alá szállt, mi emelkedénk, ha felfelé ment, mi ereszkedénk. Pár óráig haladánk villámsebességgel Cadiz felé.

— Nincsen-e önnek terhére, ha Cadiz nál szállók alá? kérdé Petin; a szél kedvezőleg arra hajt, nagyszerű *reclame* lenne ott kikötni, mondá nevetve.

— A mint önnek tetszik, felelém, s ezen kölcsönös megegyezésre nagyot kortyintánk a *cognac*-os üvegből.

A szél hirtelen megfordult, s rohanó sebességgel hajtott vissza Szevilla felé.

Utközben közelebbről megismerkedtem Petinnel. Nagyon érdekes dolgokat beszélt utazásairól s kért, kísérném őt jövőben is. Megigértem. Beszélgetésünk alatt Szevilla alá értünk.

— Itt ki-, vagy jobban mondva lekötünk, mondá, a hely nagyon alkalmas.

Gázt eresztett ki a léggömbből s kezdenk lassan alá szállani. Egyik horgonyát leveté; a horgony fogott, kötelén lefelé huzzuk a ballont. Midőn majdnem suoltuk a földet, a szamarat hirtelen kicsatolá, a balon e terhétől megszabadulván, sebesen felfelé tört, megfeszített erővel kapaszkodánk a kötélbe; második horgonyát is kilöké, az is fogott, s egy néhány száz lépésre a számartól szép csendesen kiköténk.

A léghajót hajtogattuk össze, a Triana külvárosból egy csomó ember segítségünkre jött, a szamar csendesen, nyugodtan legelt, végre szekér érkezett és felraktuk rá léghajónkat. Sötét volt, mikor a városba érkezénk.

Igy történt ez Se vill á b a n, a g e s z t e n y é k h a z á j á b a n!

AZ OROZVA MARÓ KUTYA.

— PARASZT FECSEGÉS. —

Országos Széchenyi Könyvtár

AZ OROZVA MARÓ KUTYA.

— PARASZT FECSEGÉS. —

KOLERÁS idő járt. A falu népe meg volt rémülve, mert a szomszéd falvakban temetés temetést ért, egymásra huzzák a harongokat, s verték a tókat szakadatlanul. Kölcsén volt olyan ház, melyből az összes népes család kihalt s tövissel rakták be az ajtaját, hogy senki be ne mehessen oda, a honnan már senki ki nem jön.

Maga a főispán rendre járta a falukat a vármegye doktorával s ingyen osztogatták a kolera-cseppeket meg a herbatét.

Eljött hozzánk is, s örvende, hogy még nálunk nem fordult elő olyanféle eset. A doktor azt mondta, hogy nem is lesz, mert jó az ájer; a lágya; s erdő meg a vészága cserjés körülveszik a falut, s

azokból a fákból csak úgy izzad ki az élető balzsam; a fernezelji kohó-füst kicsap a völgybe s nálunk száll le, s azokat az apró picziny kis bogarakat nyakra főre öli; a Vajda vize meg olyan finum mint a legfinumabb patyolat gyolcs; tartózkodjunk a részegeskedéstől, mert az inkább árt mint használ. De azért mégis sűrűen járták Pujka zsidót, mert tengeri hitelre mért, s jó termés mutatkozott.

Verje meg az isten azt a Pujka zsidót! Mit ki nem fundál az a jakhecz fejével; mindenféle szagos burjánt, paprikát, gyömbért s másféle fűszerszámot tett bele egy öreg üvegbe, masinapálinkát öntött rá, elkeresztelte tikdurának, azt mondta, úgy isszák azt lengyelbe, s aki avval él, akár csupaszon hasaljon a deren, még sem kapja meg a kolerát.

Embere, asszonya, nagyja, kicsinye reggeltől késő éjszakáig egymáskezébe adták az ajtó kilincsét; sokszor párjával egymás mellett jöttek be az ajtón, s olyan tele volt a korcsma ivóháza mint a tojás.

A ki berugott, azt mondták róla letikdurálta magát.

A hosszú, széles, vastag tölgyfa-asztal mellett, — melyet még az öreg Bocskor tisztartó csináltatott — ültek a falu bölcsei. Imre bácsi vitte a szót, s magyarázta az állapotot.

— Meg mondom én kigyelmeteknek, ha meghallgatják.

— Mán miért ne hallgatnók meg Imre bácsi; az okos szó mindig fülre talál a bölcs emberek közt.

— No hát jól van: én így tanultam, legelőször mikor bejött morbusnak hitták, Ázsiákból jött muszkába, onnan lengyelbe, lengyenből a zsidók hozták be kicsávátlan juh bőrben.

— Bele volt varrva? kérdi Náczi Pista, az öreg Bogyóné félkegyelmű fia.

— A szemed világa; ha végig hallgatsz nem kérdesz ilyen számárságot.

— Lökjétek ki, nem is tudom mit lábatlankodik itt ez a mutuj; mondá Balog Dani, a rekturam veje.

Náczi Pistát kilökték: a külső ablakra könyökölt s kinyujtá a nyelvét.

— Halljuk a szép szót, Imre bácsi, mert kigyelmed azt olyan mézesen tudja mondani, mintha csak könyvből olvasná;

mondá Hetyke Zsuzsa, a falu Finom Rózsija.

— Már elment a kedvem.

— Terelje vissza.

— Nem nyáj az, hugom.

A gondolat is falkában jár, s csak úgy rajzik az az okos ember fejében, mint a szerelem a leány szívében.

— Magadról tudod Zsuzsi!

— Elmúlt már az enyém, s elhervadt ott künn a bogáncskórókkal; kiszáradt a virág, mert nem volt ki öntözzé.

— Szegény Dani! de kár is érte

— Meg értem, meg a kis fiáért, meg mindkettőnk becsületiért.

— Jó ember nem rosszal téged Zsuzsi.

— Kevés az olyan.

— De hát a törvény tiltja leányom!

— Hát törvény az melyik tiltja, hogy a hadköteles ne legyen törvényes apja édes fiának?

— De ha úgy csinálták.

— Szépen csinálták; elviszik katonának, idegen földön meghal az ispotályban, s édes fiának neve bitang. Pujka zsidó egy meszely tikdurát!

Késő este volt; bejött a pandur s a vármegye nevében beszélt:

— Isten hírével menjenek kigyelmetek haza, így rendeli a tekintetes szolgabíró ur, ebben a kolerás világban.

Pujka zsidó oda somfordált a pandurhoz s fülébe sugá:

— Üljön le, igyék egy nagy porczyót, aztán nem irom fel a rováson.

— Ma nem lehet, itt van a szolgabíró ur uri személye.

— Alszik az már; nézze csak hogy szopják a thinkthurát, kostholja meg.

— Ne vatyogj zsidó a Jehovádat, tudja Pál mit kaszál; azt hiszed nem csuszna belém a potyád. Az a sunyi Náczi Pista ott künn olálkodik, leskelődik az ablaknál, holnap feljelenené.

Pujka zsidó fogta a nyirág seprüt, kilopódzott a szobából, a kis járáson átlépett, megkerülte Náczi Pistát, ki az ablaknál leskelődött s elkezdte husángolni.

Náczi Pista sem rest, neki ugrik Pujka zsidónak, belekapaszkodik a két pájesszébe s az egyiket kirántja s elszalad vele. Pujka zsidó obéogatva jön vissza félvuklison, mindenki röhög, a hajdu egyen-

kint löki ki őket s Hetyke Zsuzsi részegen, tántorogva énekli az utcán végig:

»Hijába volt a vas villa,
Mégis bejött a korela,
Megkimélte az urakat,
Vitte csak a parasztokat.«

*

Reggel vagy dél táján lehetett. Bejön hozzám a tiszteletes ur, ijedten panaszolja, hogy a felesége beteg, s kér: adnék valami orvosságot.

— Mi baja? Kérdém részvéttel.

— Gyomorgörcsei vannak.

— Az nem jó, tiszteletes ur ebben az időben.

— Nem ám, magam is félek, mondá a pap aggódva.

— Menjünk — mondám — magamhoz vettem dr. Szabó-féle cseppeket, fodormentát és sósborszeszt.

A beteg ágyban feküdt, nagy meleg volt a szobában, ablakot nyitattam, beadtam a cseppekből, theát főzettem s megrendeltem, hogy sósborszeszszel dörgöljék.

Haza mentem. Este felé meglátogattam betegemet, ki már egészen jobban volt,

gyomorgörccse megszűnt, étvágyat érzett, s fel akart kelni, eltiltottam az ételt s nem engedtem, hogy felkeljen.

Elkezdetünk beszélgetni a pappal, mondá, hogy végig nézte a mátrikulákat, s a legvénebb emberek sem emlékeznek, hogy Koltón valaha kolerában meghalt volna valaki.

Meglehet elfogultság, de én jobb levegőt a koltóinál nem szittam soha, s jobb vizet nem ittam. A falu végén van egy csorgó, melyből kar vastagságban omlik a víz, nyáron jéghideg s hidegségétől meg-hamvasodik a pohár. De sokszor vágytam inni a Vajda vizéből Kalábria viztelen kopár hegyei között, s forró olasz nap sü-tése mellett, szomjasan izzadva.

Elbucsuztam a tiszteletes asszonytól. A pap kikisért: az udvaron farkacsóválva előmbe jön a pap kutyája s nyájasan üd-vözöl; hátam megé kerül, egyszerre, mintha puskából lötték volna ki, rám ugrik s mér-gesen beleharap czombomba, lerántja ruhá-mat; farkát lába közé vonja, s hason csuszva elillan. Olyan élesen fáj, hogy az eget brugónak néztem.

— Tiszteletes ur! Ha másszor is szüksége van doktorra, csak engemet híjon.

*

Nincsen utálatosabb az orozva maró kutyánál; jezsuita, az az állatok közt, színlelő, tettető, álnokoskodó, barátságot mutat s megharap, hűséget színlel s megmar, csóválja a farkát, s midőn legkevésbbé véled, fogai husodat metszik s a véredet nyalja ajkairól; meghuzódik vaczkába s ha mellette mész, titokban rád ugrik s leránt lábadról, melledre tapos s arczádat marczangolja; nem ugat, nem morog, de harap és mar, kémkedő sbirr s alattomos brávo.

Ilyen a falusi orozva maró kutya.

*

Városban más fajta; ember a neve és írni tud, megbuvik szobájában, komisz papirost vesz elő, epébe mártja tollát s színleli irását, rágalmat kohol s elferdített betűkkel írja le a czudarságokat, melyeket aljas szenvedély mond tollába; hazug történeteket költ, az erényt lerimázza, rápök

a becsületre, s az ártatlan szemeiből könnyeket facsar.

Némán, titokteljesen veti ki hálóját s alattomosan lesi martalékát, mint pók a legyet; gyönyörrel szivja magába bosszúja áldozatának fájdalmát. Hideg vérrel becs telenit, s névtelen bánt.

És e névtelen, orozva maró kutyák az anonym levelek írói.

Országos Széchényi Könyvtár

CSEPÜ-BANKÉT KENDI-LÓNÁN.

Országos Széchényi Könyvtár

CSEPÜ-BANKÉT KENDI-LÓNÁN.

MIKOR a sors keze rám nehezül, az adó, vagy más fajta végrehajtó üldözőbe vesz, van nekem egy biztos asilumom, oda menekülök. Menhely az nekem, olyan mint rókának a lyuka, melyből sokfelé ágazik a kijáró; jól vagyok ott, nem bánt senki, igen nagyon szeretnek, s úgy elkényeztetnek, mint a gazdag paraszt egyetlen beczéjét, én vagyok a család hatvan éves Benjáminja.

Ha eljövök onnan, napokig érzem, hogy nem vagyok ott; vágyom vissza, de hát nem ülhet az ember örökösön a nemzetsége nyakán; az emberségre, meg a szeméremre is kell tekinteni, nem akarván olyan vendég lenni, kin duplán örven-

denek, először mikor jön, s aztán még jobban, mikor elmegy.

Nagy hosszú ideig éltem hontalan, egyedül, mint árva bogáncs-kóró a pusztán; az én pusztám a részvétlenség volt s ott száradtam a közömbösség nemeréje fujtán.

De jól esik most, ha érzem, hogy szeretnek!

Egyszer, ott künn, — a csatatérről betegen vittek be a városba, beszállásoltak egy előkelő házhoz, s míg az ágyat vetették számomra, azt kérdi házi gazdám: Hol van önnek a bugyelárisa?

* *

Az én másik otthonom Kendi-Lónán van. Kopár, szakadásos, sárga agyag hegyek környezik; kietlen, rideg, fátlan puszta vidék; a patak, mely áradáskor nagyra nő, lassan, unalmasan folyik az iszapban; a jószág is kelletlen iszik belőle, egy-egy ostoba liba kedvtelen rázza szárnyait, s gágog utálatos hangon, unalmas dolgokat; a juhok mintha csak Dürer Albert Melancholia metszetéből volnának kiszemelve, buskomolyan rágcsálják

a gyepet, mely ritka, mint szegény ember gubája; az ökrök, bivalyok spleennel kérőznek; a juhász botjára támaszkodva ásit; s legköltőibb a juhász-kutya, ki délutáni álmát szundikálja. Az országut döcögös, a vármegye apró kavics helyett nagy kövekkel hordatta meg. Be szeretném az alispánt fogfájósan löcsös deszkaülésű szekeren megkocsikáztatni rajta!

Unalmas, magas, hosszú kökerítés mellett döcögünk; az országutról az ut balra fordul, s egyszerre fenyűfák között vagyunk, más országban, más világban vagyunk; és ez az én paradicsomom.

* *

Minden roszban van valami jó; a száműzetésnek is, kivált ha soká tart, megvan a haszna. Tizennyolcz esztendeig nem alkalmatlankodtam itt hon senkinek, s ma kapva kapott vendég vagyok.

Atyámfiától elszoktam, és ők is tőlem; ma csak az vérem, kit én választok, s csak azokat választom, kiket szeretek. Tőlem mind mondhatja, hogy az én nagyanyámnak az anyja a te nagyanyád apjának a testvére . . . oda sem hederitek neki, leg-

feljebb azt mondom: az urban mindnyájan testvérek vagyunk.

Azután — még egy; a megyei nepotismus — csak az tudja, a ki köztük van, — nem háborgat, s mint a francia troupiér mondja: inconnu au regiment! sem főispánságra, sem utkaparóra nincsen rokon kandidátusom. A magam független kenyeren élek, s legfelebb a takarékpénztár, meg a zálogház előtt veszem le a kalapom, s megjuhászkodással mondom: A mi segédelmünk legyen!

* * *

Büszkén, mint Artagnan, behajtatok a lónai parkba. Alig szállok ki koscsimból, a legkedvesebb család nyakamon csüng, alig birom tartani őket; milyen nehéz a szeretet s mennyire nyomja szívünket s mégis milyen édes! A szépség és jószág többnyire együtt jár. A gonosztevők majdnem mind rutak; a jószág úgy mint a bűn, kitűnik az arczból; egyszer még is csalódtam; intermezzoként elmondom.

Jókaival voltam a szamosujvári fegyházban. Bevezettek a szabó-műhelybe,

melyben ott volt Rózsa Sándor is. Egyik ablakmélyedésben a varrógép mellett állt egy gyönyörűségecs virágszál legény, mind kettőnknek szemébe tűnt. Jóкаи hozzá közeledik s azt kérdi:

— Mennyi időre van elítélve?

— Tizenkét évre.

— Miért?

— Gyilkosságért.

— Hogyan?

— Egy szép asszonyért.

Jóкаи hozzám jön s azt mondja:

— Hallottad? mekkora dráma van e három szóban: egy szép asszonyért.

Az aligazgató hallotta, s egész porkolábi hidegséggel mondá:

— Ne tessék kérem alássan azt úgy venni; az egész história az, hogy a szép asszony tíz pengő forintot fizetett annak a székeleynek, hogy a férjét lőjje meg, s meg is lőtte.

Nulla regula sine exceptione!

* * *

A lónai parkban, a kastély előtt vagyunk. A nagy terrasseon, a kerek torony alatt, folyondár-növények futják fel a fa-

lakat, a remontánt, thea, hybride, bengali s hónapos rózsák tarka szinvegyületben tavasztól télíg pompásan virítanak; Marechal Niel, la France, és Paul Neron az ur közöttök, uralja a többi; a szerény kis feketén veres centiflore csak úgy szerényen tekint fel rájuk a magasba, mint piczinyke ökörszem a fellegeket hasító óriás sasra. A kastély közelében óriás tölgy teleteljesen megrakva makkal, árnyéka alatt nagyapám huszonnégy gyermeke reggelizhetett volna; a kastély előtt nagy gyep-szőnyeg virágokkal, nagy fenyves kristály tiszta vizü halastóval, jól gondozott utak, hollandus tisztasággal tartva. A gyönyörű parknak főérdeme, hogy a kopár csuf vidéket úgy elfedi a szem elől, hogy azt hisszük: valahol a havasok aljában vagyunk.

Lónának két nevezetessége van: a Kendiek óriás körisfája és Lövey Klára. A körisfa, melynek koronája alatt a szabadságért sokszor vérzett Kendi család több tagját fogták el a hagyomány szerint, a történelemé.

Lövey Kláráról mondok két szót.

A lónai ebédlő-szoba falán Madarász

Viktortól egy kép függ; kuffsteini börtön-szobát ábrázol; a világosság keskeny ablakon át hat be; az ágyon Teleki Blanka ül, mellette egy vas-abrancsos bőröndön Lövey Klára zárt könyvet tart kezében. Ugy látszik, mintha beszélgetnének arról, a mit a könyvből olvastak; a compositió gyenge, a színezet gyönyörű.

Mit követhetett el e két gonosztevő, hogy ilyen kemény börtönbe csukták?

Kuffstein és Spilberg!

Silvio Pellico, Gonfalonieri, Andreane, Maroncelli, Pallavicino és hányan, I. Ferencz privát foglyai, kinek halála után szeretetéből mindnyájan, az ő népei, kap-tunk egy darabot.

Ezek a gonosztevők is azt követték el, mit Teleki Blanka és Lövey Klára.

Szerették hazájukat.

A zsarnokság mindenütt gyűlöletes; az osztráké utálatos, undorító és csömörletes. Végrehajtói többnyire felcseperedett sehonnai idegen, beszármazott, lovagiatlan, önhaszonleső kalandorok, mint Caraffa, Basta, Heister, Haynau, komisz Urbán s hasonló kardbojtos söpredékek.

Hőstettők: botoztatni a nőket (Ma-

dersbacherné); várfogságra itélni a lányokat (Teleki Blanka, Lövey Klára); női ékszert, asszony-ruhát lopni, mint komisz Urbán, és szaladni mindenütt.

De mégis mit követhetett el e két fiatal lány, hogy várfogságra vetették? Semmit.

Vádolták korona-sikasztással; pedig a korona csendes föld alatt pihent Orsovánál, a hol ők soha nem jártak.

Vádolták Mazziniveli összeesküvéssel, — akár Albrecht főherczeget; éppen olyan ártatlanok.

Érintkezéssel a külföldre menekültekkel, — egy pár atyafiságos levél Teleki Lászlónak czimezve.

És e két ártatlan leányt kinozták hét álló esztendeig. Ők magok annyira ártatlannak találták őket, hogy még ítéletet sem tudtak hozni ellenök.

Hét évi várfogság? Még kimondani is sok, hát még fiatalon átélni ártatlanul, csak úgy császári potyára.

* * *

A kendi-lónai család tagjairól nem szólok; érzem, hogy elfogult vagyok irá-

nyokban; elfogultabb mint saját gyermekeim iránt, de szeretetemben egyenlők ők az enyémeikkel; s csak anynit mondok, hogy a Teleki Miksáné családjánál szebbet, jobbat nem ismertem.

* * *

A hátsó udvaron nagy sürgés-forgás volt a konyha és sütőház körül, nagy frekvencia a pinczében, szokatlan járás-kelés.

— Ugyan mi lesz ma itt Musikám? kérdém a legkisebbik hugomtól.

— Jaj! hát nem tudja Sándor bácsi? Itt ma nagy dolog lesz.

— Mi? lelkem kis békám.

— Hát csepü-bankét.

— Csepü-bankét, hát az mi ellen jó, piczikém?

— Behozzák a fonalat, itt ebédel az egész falu, aztán tánczolnak; de csak az asszonyok; aztán meg is részegednek, majd meglátja Sándor bácsi.

— Takaros egy kis dolog lesz; hát te is berugsz?

— Ejnye Sándor bácsi, hogy mondhat ilyent; csak a vén asszonyok.

— Menjünk a konyhába.

A konyha előtt, az udvaron, hosszú keskeny asztal felterítve 211 terítéssel, körülötte 211 nő. A 211 közül egyetlen egy sem olyan, kiért Don Juan de Manara megfordult volna az utcán. Sajnálatos: mennyire elcsenevészett nálunk a nép; Mackbet boszorkánya elég, Tóthi Dorka számosan; egy Gretchen vagy Flora? annyi mint a tenyeremen.

Az asztalfőn ültek a legvénebbek: egy csomó vén radna mintafő Salvator Rózának s a Teniersk-nek. Voltak olyanok is, kik szent Antal kísértetésében nőstény ördöggént szerepelhettek volna.

Az asztal legvégén a cigányasszonyok. — A római urhölgyek, a cigánydámákkal nem vegyülnek; arisztokráczia a pizsokban. Három szál cigány foghúzólag csikolta, hol az asztalfőnél, hol az asztal végén. A primás hegedűjén három húr, az első kontrásén kettő, a másodikén egyetlen egy, s az is veres selyemből, míg ellenben hegedűjének repedései — szavamra mondom — agyaggal voltak betapasztva.

Gyermekkoromban nagy kedvtelésem volt a p o n y v a i r o d a l o m, s az iskolában míg Pater Grubiczer a vallást csepegtette fogékony zsenge lelkeinkbe, én a pad alatt lopva olvastam Saidárt és Rurikot, Florenczet és Liont, Pönát a disznó-fejü kisasszonyt, Zöld Marczit, Becskerekit és Malatinczkit, Angyal Bandit meg Doveczet, a tót zshiványt, s különösen szerettem a Czigány Predikációt. Ebben is fordul elő egy ilyenforma bankét, s eszembe jutott ötven esztendő múlva a n é g y híres cigányszakácsné neve, úgy mint Ogdándiné, Bogdándiné, Szimángyáhiné és Szármángyáhiné; ilyen c o r d o n e b l e u - k kotyfoltak a kendi-lónai csepü-bankéten.

A M E N U E.

Juhhusos magyar murkos.

Töltött káposzta köleskása-töltelékkel.

Lekváros lepény.

Bor és búsáson pálinka.

*

*

*

Ritkán megyek úgy Lónára, hogy valamelyik jó barátomat ne vigyem magammal; most Sámi László volt szives velem jönni. Nem vagyok irigy, hadd gyönyörködjék más is. Hideg, nyirkos, ködös idő után, kisütött a nap, kiültünk a teraszra sütkörezni, mint a szent János-bogár, vagy mint az olasz mondja: *prendere il sole*.

Horváth Bertalan, a család jószágigazgatója mellettem ült, s kértem tőle:

— Berti barátom! mennyit ér meg az a fonal, melyet ezek a szépségek fontak?

— Körülbelől husz forintot.

— Na ennél többet ér, mondja a grófné.

— De huszonötért nekem adnád?

— Sándor bácsinak oda.

— Igen, mert ismeresz. És a magyar murkiados lucullusi áldomás mennyiben állhat?

— Százhusz — harmincz forintban.

— Nem rossz Gseft, — mondtam.

— Nem vesszük pénzen, aztán szegény Miksa alatt is így volt.

— Igazad van; ha a parkban egy

fa kiszárad, olyan fát ültetsz helyébe, milyent boldogult férjed ültetett; minden úgy van, mint alatta volt. Te két gondolatban élsz: férjed emlékének kegyeletében és gyermekeid iránti szeretettedben. Szeretlek és becsüllek értte.

KÉRD MEG A FERRUCIO LÁNYÁT,
VIGYEN ÁTAL.

Országos Széchényi Könyvtár

KÉRD MEG A FERRUCIO LÁNYÁT, VIGYEN ÁTAL.

A nagy embereket legjobban lehet megismerni családi körükben, távol a világ zajától, politikai ármánykodásoktól, a családi tűzhely mellett, ugyyszólva életök pongyolájában, hol fesztelenül nyilváníthatják véleményüket, s szabad folyást adhatnak gondolataiknak, melyeket meggondolás, megfontolás nélkül, őszinte bizalommal közölhetnek, nem tartva attól, hogy a kákán is bögöt keresnek.

Ilyen körülmények közt voltam én szerencsés Garibaldi tábornokot nagyon közelről ismerni, rajongással szeretni és bámulással tisztelni.

Két télnek nagyobb részét a tábor-

nok szíves meghívására Caprerán töltöttem, hol nem a hőst, nem a nagy hazafit, hanem Garibaldit, az embert tanulmányozhattam.

Ennél nálánál nagyobb, egyszerűbb, természetesebb és jobb embert nem ismertem. Ő az egyetlen, kit soha semmi körülmények közt affektálni, vagy valamit szinlelni nem láttam. Őszinte volt mindig, igazságos örökké, s olyan jó, mint egy édes anya.

A napokban megdöbbenve olvastam egy lapból:

»(Garibaldi balesete.) Olasz lapok aggasztó híreket hoznak Garibaldi állapotáról. Három hét előtt ugyanis az ősz tábornok, midőn Stagnarello felé kikocsizott, a rossz karban tartott uton feldőlt a kocsí, s Garibaldi oly szerencsétlenül talált kiesni, hogy eszméletét veszítette. Családja a legrosszabbtól tartott, mert éppen fejjel esett egy kőre, s attól féltek, hogy agyrázkódást kap. A külső sérülés bár csekély volt, feje és keze erősen vérzett. Az ősz tábornok, midőn legkisebb fiát, Manliot, sirni látta, rákiáltott:

»Hogyan? Te jó katona akarsz lenni

és sirsz egy csöpp vértől?» Két nagyobb fia, Menotti és Riciotti meglátogatták a beteget s legujabban leánytestvérüknek Genuába megnyugtató hirt táviratoztak atyjuk egészségi állapotáról.«

* * *

E történet egy másikat juttat eszembe.

Caprerán voltam, a tábornok lábba-
dozott az Aspromontenál kapott sebéből.
Odahagyta már ágyát, de még két man-
kón sántikált. Kivezettük őt háza elébe
s a kezdődő tavaszi nap melege mellett
sütkérezett s gondolkodott a királyi
hála fölött.

A világ minden részéből jöttek a
részvénnyilatkozatok. Soha világszerte nép-
szerűbb ember nem volt nálánál. Neve
ismeretes volt a fegyverneki pusztán, a
Panpasokon, Himalája hegyei alatt, az
Amazon és Ganges partjain. Arcképét
csak úgy árulták Japánban mint Stam-
bulban.

Nagysága, jósága, becsületessége, éle-
tében már szentté avatták a népek reli-
giójában, melyért egész életén át vértá-
nuskodott.

Torturázták Montevideóban és megölték Aspromonténál.

A valódi nagy embereknél azt tapasztaltam, hogy a szeretet minden más érzelmök fölött uralkodik. Szeretni! E szóban rejlik az emberi nagyság. Én csak is azt tartom nagynak, ki az emberiség hasznára élt. Nagy Sándor, Caesar, Nagy Károly, nagy Fridrik, nagy Napoleon, nagy hódítók voltak, vérnyomokat hagytak maguk után, de vajmi kevés az, mi a kiontott vérből az emberiség hasznát jótékonyan öntöze.

Jézusnak doktrínája, s e szavai: szeresd felebarátodat, mint saját magadat, nagyobb tény az emberiség történelmében, mint a világ összes csatái, együtt véve.

És midőn Washington hazája iránti szeretetből teljhatalmáról lemondott, s mint egyszerű polgár a magánéletbe vonult, megalkotván az Egyesült államok köztársaságát, — nagyobb, dicsőbbet, maradandóbbat cselekedett, mint a vén brutális Fridrik Sadvánál, vagy Bismarck ur, midőn Versaillesben egy időre Franciaországot megalázta.

Caprera szigete egy tizenkét olasz mérföld környezetű óriás kőszirt, a szélrózsa minden szeleitől gyötörtetve. E szelek fölött a keleti szél uralkodik, s fúj majdnem naponta, a nyári hónapokat kivéve. Azért minden fa, minden bokor nyugatnak görbül; egyenes fa nincsen, a szél nem engedi. A sziklák közt szórványosan kevés termékeny föld, melyben egy-egy beteges növény görnyedez.

Az öreg ur legnagyobb tagja nincsen egy hold; ebben terem annyi krumpli, hogy eltartja vele embereit, s Brunetta kedves tehenét. Marsallát, híres csatlovát, a szomszédszigetokről élelmezik.

Van a szigetnek egy kis zuga, olyan az Caprerának, mint az Elhoerto Andaluziának, Terra di laboro Nápoly-nak, vagy a Bánát Magyarországnak; szóval: földi paradicsom.

Ezen éden egy kis simaság két nagy kőszikla között; a sziklák közti üreget magas kőfal óvja a szelektől. E helyen foly a mintagazdászati. Van benne egy forrás, egynehány narancs és citromfa, egynehány méhkas, egy kevés vetemény, a kőfal előtt fügefák és szőlőspallér.

Mint Mahomed barlangjába, úgy vonul ő ásójával, kapájával ide, kedvencz helyére vissza. E helyen elmerengve, gondolkodva, a tenger véghetetlenségét szemlélve, fogamzott meg agyában az olasz egység kivitelének nagyszerű eszméje.

A míg betegágyban feküdt, vagy karo-rosszékében ülve háza elébe kivittük, gyakran mondá orvosának:

— Albanese! úgy iparkodjék, hogy elmehessek már egyszer a kertbe. Látja ez a maga dolga; én mindent megteszek a mit ön rendel.

*

Caprerának fővárosa Magdalena szigete. Itt van posta, tenger alatti távirda, néha hust is mérnek, a postagözős itt köt ki, s gyakran idegen hajók is innen látják el magokat vízzel és kőszénnel.

Mi környezetéből odajártunk az az evezünk borozni, az öreg Roberts kapitányhoz, ki még Nelson alatt szolgált s a trafalgari ütközetben (1805) a Waterhose parancsnokolta. Ide telepedett le, házat építtetett a tengerben, egy kiálló nagy kőszirt tetejében; itt élt — mint mondá —

az ő mozdulatlan kőhajóján. Ablakából nézte a jövő-kelő hajókat s találgatta a távolból azoknak nemzetiségét. Golyóval lőtte az uszó kormoránokat s repülő sirályokat. Nyolczvan éves volt s még akkor is csodálatos látással birt. Legnagyobb öröme volt, ha hozzá mentünk borozni, — mi gyakran megtörtént, — s ha elbeszélhette Nelson admirál dicső halálát.

Caprerát Magdalenától egy tengerszoros választja el, melyet Pasaggio della Monetának hívnak.

Caprerán, Garibaldi családján kívül, csak egy Ferrucio nevű pásztoreMBER lakott, egyetlen leányával.

*

A tábornok, mint mondtam, háza előtt karosszékében ülve a napon melegedett. Az idő déltájt volt. A szél lanyhán fujt. Az egen nyugat felé egynehány megszaggatott felhő, a tenger sima, a sirályok alant repültek, időközönként egy-egy hullám verődött a sziklákhöz, s tajtékozva vízcseppekben oszlott szét. Szárdinia szigetét rezgő aszály fedé, Santo-Stefanora fényesen sütött a nap, s körrajzát kék

szinben világítá meg. Olyan közel látszott, mintha eljött volna szokott helyéről.

Riciotti, a tábornok kisebbik fia, jön és jelenti:

— Apám! én bemegyek Magdalenára; kihozom a postát s megcsináltatom számodra az orvosságot.

— Eredj fiam, de siess, mert nem-sokára vihar lesz. Evezz gyorsan, s a tulsó parton kösd meg jól a csolnakot. Tán jobban is tennéd, ha délutánra hagynád, mert úgy sem fog sokáig tartani.

— Honnan tudod, hogy vihar lesz?

— Látod, milyen közel látszik Santo-Stefano? Aztán, a tenger sima s mégis hullámoz a partokra. Nem hallod?

— Addig én megjárom, míg a te viharod eljön.

— Jól van fiam. Ugy látszik nagyon tapasztalt tengerész vagy.

Riciotti elment. Alig ült be csolnakába, hátunk mögött dörögni kezdett és villámlott. Garibaldi körülnézett, megemelte kalapját s azt mondá:

— Bánom, hogy eleresztettem a gyermeket.

Alig lehetett a Passagio della Moneta közepén, a vihar kitört, a szél ellenkező irányba fújt, az evezés nagyon nehezen ment, s a csolnak helyéből alig mozdult. Riciotti nem birt tovább evezni. Az öreg ur nyugodtan nézte, de zsebkendőjével mindegyre törölte homlokáról az izzadságot. Végre megfordította a csolnakot s visszafelé sebesen hasítá a vizet.

A tábornok összeránczolta homlokát; de egy szót se szólt.

E közben Riciotti visszajött. Apja nyugodtan mondá:

— Nem birtál átmenni? Eredj, kérd meg a Ferrucio leányát, hogy vigyen átal!

Riciotti lesütött fővel ment csolnakához vissza. A tábornok titkára felé fordult, s röviden mondá:

— Basso, mondja meg kérem annak a gyerekeknek, hogy evezzen felfelé Caprera alatt, mindaddig, míg a folyamba (currente) ér, ott aztán a folyamon átevezhet.

Riciotti követte a tanácsot, s egy kis megerőltetéssel szerencsésen átevezett.

Este, mikor átadta apjának a postát, a tábornok azt mondta:

— Tanuld meg, fiam, hogy soha olyan dologba ne fogj, mit keresztül nem vihetsz. Ma nagyon megizzasztottál.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

NAGY PISTA, A RÓKA.

— CSEVEGÉS. —

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

NAGY PISTA, A RÓKA.

— CSEVEGÉS. —

Tíz éves voltam, egyedüli fiu egy leánytestvér mellett, elkényeztetett beczéje nagyanyámnak, szemefénye jó anyámnak, csintalan, vásott, könyvkerülő gyermek. A tudomány sehogy sem akadt meg rajtam. Leczke előtt elbujósdiztam a tótdiák-preceptor elől (Sztopiáknak hívták, hogy az isten panaszkép ne vegye;) — azután, ha lehetett, megszöktem a leczke elől, mint a pecsenyeforgató kutya a nyárs elől.

Szülőim átlátták, hogy a házi tüzhely mellett soha sem doktorizálok s csakis úgy lehetek egyetemi tanár, ha rendszert változtatnak. — Behoztak tehát ide Ko-

lozsvárra, s beadtak a konviktusba, a pater piaristákhoz.

A »Mezőség«-ről behozott Telemacknak pater Bonda Benedek lön mentora, s öntötte tőle telhetőleg a tudományt belém.

Az időben még nem valánk »kulturállam«. A »quaemaribus«-t, »simplicium leges«-t néha-néha virgácsos skandálták el rajtunk. Egy-egy nyaklevest is oktroyáltak, s ha én valami szörnyet cselekedtem, pater Bonda elhuzta az abrakot tőlem. — De a mellett jó volt hozzám, szeretett, s mint a leitatott kappan: peszlénjeül fogadott, ápolt, gondozott. Az isten áldja meg a porát is.

Én már agyam alkotásánál fogva sem vagyok valami tulságosan ultramontán. Lonkayt is csak hiréből ismerem, s még eddig nem vádoltak klerikálizmussal. De azért ahányszor piarista pappal találkozom: mindig megbillentem a kalapomat előttük. Tartozom én ezzel azért a sok boszuságért, melyet — nagyapjoknak csináltam.

Állapotom a konviktusban nem volt mostoha. Tanárain minden vásottságom daczára is szerettek. Mert hát nekem is

voltak virtusaim. Tulságos elevenség volt öreg hibám; pezsgett bennem az élet, s egy iskolai csinben kellett, hogy kilőjje dugóját.

Nehezem szoktam a regulához; főképen az a sok csengetés bántotta a fületem. Nálunk Sármáson csak ebédre, vacsorára csengettek; — itt huzták a felkelőt, a szilencziumot, az iskolába menést, a templomba járást, a privátát, az ebédet, a regrácziót, a vecsernyét, a vacsorát, a lefekvést, mindent. Felfogadtam, hogyha valaha magam gazdája leszek, az én portámon nem lesz annyi csengetyü sem, mint a tenyerem.

Nem tudtam felejtteni a falut, apám kopóit, Piluska agarát, az öreg Filaxot, a vén nyálas cseh vizslát, játszó társamat, a kis Szikrát, édes-kedves lovamat, — ki ad neki télen sózott közczipót, nyáron dinyháját? — a Livádában a nagy gyümölcsfákat, s rajtok a lépgyöngyöt, melyből Kopasz Józsi bácsival főztük a lépet s fogtuk a pintyökéket, — a meggy- és cseresnyefából folyó »macska-mézet«, a falusi kölykök szentjános-kenyerét, — pater Gyilkost, nagyanyám udvari káplánját, ki

gyakran adott székely pogácsát, de néha meg a »kordá«-jával huzott végig a hátamon, — a sorba jövő ménest, elől Dajka kanczával, a nagy kolompossal, — apám 101 fejős tehenét, Bumbujjal, a komor bikával, — a vén Gyorgyát, a ménes pásztort, kinek átadtak Vajda-Kamaráson két lovat, s azt mondták neki: »vidd el ezeket a dijjoni táborba, s add át az ifju grófnak«, s ő minden hiba nélkül, hűségesen oda tudta kolumbusolni magát; — meg aztán a két szamarat, és Csacsit, a szamarost, ki megengedte, hogy a hordó tetejére üljek, mint Bachus a magyar kártyákon, — Karlit a hollót, s Hánzit a szarkát.

Feladták a leczkét, beültem a szegletbe, kezembe vevém a könyvet, s magoltam fenszóval bölcsességet, József történetét Putifárné gerjedelmével, a hét vezért Szvatopluk lovával, az egyszeregyet visszafelé mondva, — Rotterdami Erasmusnak bölcs mondásait, s Cicero nyelvének zsengéjét. Nyelvem hangosan darált, de az eszem ott járt kinn a falun, a szülői háiban; szivem érzé szeretetök melegét, vágytam, sóvárogtam haza, felmelegedni kar-

jaik között; — szemeim megteltek könnyel, s úgy jött, hogy szökjem meg. Itt kezdődött hosszú száműzetésem honvágyának A. B. C.-je.

Szerencsétlenségemre gróf urfi voltam. — Nevelőm elszigetelt a többi gyerektől, hogy ne tanuljak tőlük — mint mondá — rossz manirt. Azzal biztatott, hogy még kanczellárius statum prezes vagy thezauriánus is lehetek. — Kellett is az nekem! Iskolán kívül mindig kontumácziba tartott, féltet a rossz manir kolerától. Társaim azt hitték, hogy ez büszkeség, s utálni kezdtek, csufoltak, ingerkedni kezdtek velem s egy-egy duczot is kaptam. Sok keserű könnyembe állt nekem ez az én öntudatlan büszkeségem.

Egy reggel, mise után, hazafelé megyünk. Egyik tanuló társam mellém lopózik, s végig deklinál a hátamon lineájával. — Megfordulok s kérdem:

— Miért bántasz?

— Kell még egy, gróf urfi? mondja gunyosan s még egyet applikál rám.

Engem elfog a méreg, ráugrom, leesünk mindketten a kövezetre, éppen a konviktus előtti szobornál, hajba kapunk,

döngetjek, gyomrozzuk egymást. — A béka-egérharcz javában foly, egy szál Horatius egy darab Curiatius ellen, midőn tanárunk odaérkezik, s mint a gallok-nál, midőn a matrona guzsalyát a párbajvivók közé veté, a harcnak meg kellett szünnie; ő is egy poffal megszünteté a csatát. Én voltam felül, tehát én kaptam a pofot. Felugrom, mint egy kaucsuk-ördög, két markom tele ellenfelem hajával — tanárunk pedig e diadaljelvényt meglátván, rám rivalg: *canis mater, luridus puer*, fel a szobámba!

Reszkettem ijedtemben, s úgy mentem elől, mint valami elítelt nagy bűnös a vesztőhelyre. A gyermekek kárörvendő irigységgel kiáltozták: A gróf urfi kezdte!

Tanárunk szobájába érve, ez azt sem mondta — befellegzett; megbüntettetett kegyetlenül s aztán kilökött az ajtón.

Elkényeztetett, anyacsókhoz szoktatott gyerek, hetven éven felüli gazdag nagyanyának öröme, vénségének jövő reménye, egy áldott apának egyetlen fia, az egész családnak egyedüli Benjaminja, —

vásott, csintalan gyerek voltam az igaz, de tele szívvvel és érzéssel.

A gyermek olyan, mint a mag. A makk magában rejti az óriás tölgyet, csak idő kell kifejlődéséhez. Az elemek s viszonyok hatása folytán nőhet egyenessé, vagy görbévé egyaránt; — a kis ember szíve, agya, érzelme liliput, mely Gulliver-ré nőheti ki magát.

Ez volt első nagy fájdalmam. Az ütlegektől fájt testem, de szívem, lelkem, sokkal jobban sajgott. Keservesen sirtam, zokogtam: édes jó anyám, hol vagy te most? . . .

Felültem a folyosó karzatára s a tiz éves fő először kezdett gondolkozni. Miért büntettek meg engem ártatlanul?! . . . Azt tudtam, hogy Vojnya, az apám kocsisa csak akkor üt a lóra, mikor nem huz, — Czilika, a bivalyos csak akkor szurja meg a bivalyt, ha nem akarja felvenni a jármot, — s Andrási a tisztartó, gyakran rákiált a béresekre: ne bántsok nélkül azt a jószágot!

Miért kiáltották társaim: a gróf urfi kezdte! — holott én kaptam orozva az első ütest. Hát olyan nagy bűn az:

gróf urfinak lenni? — Hiszen nem csináltam én azt akarattal. Ha megtudja pater Bonda, hogy pater Szép megvert, ő is megrak. — — Inkább kibujdosom a világba, vagy elpusztítom magamat . . De mit fog mondani a nagymama?

Sirtam keservesen, szemem elhomályosult, forgott a világ velem. Az átellenben levő szobából egy veres haju, szeplős, nálamnál idősebb fiu jön ki s előmbe áll.

Megijedtem. Azt hívé, hogy ő is meg akar verni.

— Ne bántson, hiszen én nem bántottam magát.

— Hát miért bántanám?

— Hiszen engem mindenki bánt.

— Igen, mert nagy hunczfut.

Lesütöttem szemeimet. Éreztem, hogy van valami igaz a dologban.

— Mondja el nekem, de igazán, mi baja volt?

Elmondtam.

Láttam szemeiből a méltatlankodást. Ez a csuf, szeplős, vereshaju, rongyos, majdnem mezitlábos kölyök egyszerre szépülni kezdett, kipirult, szemei villogtak, megfogá fejemet, mellére hajtá, megsimo-

gatott, s szelid, vigasztaló hangon, majdnem könnyes szemekkel mondá:

— Ne féljen, Sándor urfi! Nem fogja magát bántani többé senki, a míg engem úgy hívnak, hogy Nagy Pista — a róka!

*

Nagy Pista — »a Róka« — Járában született. Apját Andrásnak hívták, kurta nemes volt, értett a gazdasághoz, sejtett a fazékassághoz, és gyujtogatott boszúból; verte a feleségét, s Pistát a tudományoknak szentelte. Becsempészte a konviktusba.

A gyümölcs nem esik messze fájától. Pista atyja nyomdokain járt, nem tagadta meg vérét; ösztönszerűleg hajtott a nyomon, mint a jó kutya.

Volt hajdan egy gr. R.; volt neki egy haszontalan korhely fia. Az apa fiával disszonanciában élt, kölcsönösen utálták egymást, permanens bellum intestinum volt közöttük. Az apa panaszkodott fűnek-fának, az urfi ivott és kártyázott. Egyszer véletlenül egy kerek összeget nyert s juttatott valamit apjának is belőle. Az öreg ur nagy csodájában majdnem sóbálvánnyá vált s azt mondá egy ismerősének:

— »Látja kedves barátom! ez az én fiam egy akasztani való gazember, egy tolvaj, egy hamis bankócsináló — még akkor váltó nem volt — egy haramia, egy zshivány, egy utonálló; hamis kártyás, mint egy görög; ha nem félne, a szüz Mária képe mellől lelopná az ezüst olajoslámpát, s a császárné karjáról az arany pereczet; — — de karaktere olyan van, hogy ritkitom a párját.«

Nagy Pistának is volt — — »karaktere.«

Minden iskolai csinyben fő-főmester, cseresznyeééréskor a Hazsongárdban korzár, szüret előtt a Hójában, a Borjumálban Fra Diavolo; a csiszlikkel verekezésben nagy gladiator, a Bajerben fortén-czer, a Fakanál kávéházban hirneves billiardozó. Jól tanult. Az ecclogakban — még akkor az is volt — pompásan játszott Titirust, s plasztikával hevededett sub tegmine fagi; szavának állt; jól vivott, első kotyázó volt, s a konviktus udvarán a benforgóban mindig ő maradt legutolsónak künn. — Engem pártfogolt, megosztattam vele reggelimet, ozsonámat; féltek tőle, azért en-

gem sem mert bántani senki, s szárnyainak árnyéka alatt csendesen pihentem és nőttem.

Semmi sem örökös e gyarló világban. Évek ezrekkel telnek, hegyek nőnek, völgyek formálódnak, tenger apad s jól mondja egy német író:

»Nichts dauert ewig, mit der Zeit wird der schönste Judschebig!«

Nagy Pista nagyon rossz fát tett a tüzre, hinárba került, szakadt korsójának a nyaka; az iskolából kitették a szürét.

Mi lesz már most belőle? Merre keljen, merre szálljon?

Az időben volt egy nagyszerű intézmény — a hadseregnek egyik szegletköve és támpontja. Verbunknak hívták, — a mit a kötél nem győzött, pótolta a verbunk.

»Már mi nálunk verbuválnak kötéllal,
Elfogják a szegény legényt erővel.«

Megindult hat nyalka huszár a nagy utcán végig-végig! Elöl a káplár, egyenesen, mint a nád, felvirágozva, mint egy rózsabokor, tarkán mint a tulipán, kikenve,

kifenne, kipomádézva, kibajuszkurázva, jószaguan, mint a majoránna. — Czipra tarkakendők lobogtak rajtok, mint a lakodalmas nép lovain; hosszú nyaku, borral telt iczczés üveg a kezében, mámor a főben, ékes rigmus a szájban.

A cigány majd elől huzta, majd hátul kísérte, a nóta szólt, a verbunk járta. Meg-megálldogált az utczasarkon, a piaczterén, a baromvásárban, nézte a világot s nem tudta hova legyen dicsőségében.

Ma napság, ha megharagszik rám a kocsisom, olyat mond, mit nem rakhatok zsebre, nyakon legyintem, felmegy a szénapadlásra s felakasztja magát; az inasom nagyon megnézi Zsófit a szobalányt — kit én is ismerek — belebomlik; Zsófi nem tágit s bokázik az erény útján, az inasom érzeleg, rajong, danol dalt a szerelemről, ugatja a holdvilágot, gyufát olvaszt s beveszi. Kicsengetik a diákot az iskolából, a vizig meg sem áll, vagy revolvert süt magába s elpusztítja magát.

Hajdan ott volt a verbunk, menhelye a tekergőknek, korhelyeknek, elcsapott cselédeknek s kicsapott diákoknak.

Beállt ő felségéhez s énekelte:

»Göndör hajam nem hagyom levágni,
Ugy fogom én a császárt szolgálni.«

Nagy Pista ilyenképen cselekedett.
Mondurban jött fel hozzánk a konvik-
tusba, elbucsuzni tőlünk.

Keservesen váltam meg tőle, — el-
hagy az én pártfogóm!

— Mi lesz már énbelőlem Pista?

— Oda se neki Sándor urfi. Az el-
sőre, a ki megtámadja, csapjon rá mint a
kánya, rugja, kapálja, körmölje, harapja,
üsse, verje, tépje, fagylalja vérbe, — a
másodikra detto — a harmadik már meg-
gondolja, mit cselekszik, a negyediket tá-
madja meg maga, az első ütést mindig a
szemre, az kábit; a többit a mint jön. —
Higyjen nekem, a bátorság több az erő-
nél. Ha hirre kap, úgy fognak félni ma-
gától, mint a vadmacskától. De aztán
ügyeljen, mert orozva fogják megtámadni
és többen, — ismerem én az embert. Azért
a szeme mindig hátul legyen s a sötétben
is lásson.

Pestalozzi nem pedagogizálhatott volna
különben.

Megfújták már a trombitát,
Masiroznak a katonák.

Nagy Pistának is a hátán lovagol a bornyu, ő meg kutyaol boldog Stajermark felé. A rigmus elhalt, a nóta kifogyott; aligha megélhet dicsőségéből, nehéz a czakunpak, s a bakkancs is töri a lábat; nagy a meleg, de nagyobb szomjusága. Könnyü sora van a verbunknak, de nehéz ám bokáig érő homokban bal lábbal előre. Étvágya jó, de sótalan a kemény profont s a félfont hus is csak félfogára való. Hej! de messze van még boldog Stajermark ország.

Mentek, mendegéltek; végre valahára berukkoltak boldog Stajermark országba s kilyukadtak Marburg városában. Itt sem fonják ám kolbászból a kerítést, s a veréb is sületlen repül. — De bolondot tettem, hogy oda hagyott a konviktus, gondolá magában.

Vannak emberek meg állatok, kiknek a csufság — jól áll. Ki képzelné Vizvárit szépnek — elrutitaná. Kinek kellene egy skót ponny, ha arabs ló feje lenne; — a pincser se kutya ám az ő ocsmányságában, meg a buldogg, Bismarck-orrával.

Nagy Pista is ilyen volt, s mint a vers mondja :

Azért, hogy ő himlőhelyes
Jól áll neki rettenetes.

De nála a himlő helyét a szeplő pótolta ; ő igazán nem fogamzott szeplőtlenül ; olyan volt az istenadta, mint egy bibictojás ; haja lángolt, fogai sárgák voltak s ha a bagó rájok ragadt, szájában volt az osztrák szín. Bajusza, szakála gyér volt és sertére állott ; orra félig fitos, szemei szürkék ; — különben derék szál legény volt.

Mondám, Nagy Pistának karaktere volt. Szép szóval mindent, erőszakkal semmit sem ; ha kérték, engedelmeskedett ; a parancsolattal dacolt. A katonaságnál nem ismerik a kérvényezést, a kommando kérlelhetetlen, a rendeletre vakon engedelmeskedni, hangra a viszhang.

Makacsságaért, engedetlenségeért folyton büntették s annyi strófit kapott, hogy belebetegedett. — Az ezredorvos megszánta és haza o b s i t o l t a. Azt mondták, nem katonának való.

Haza jöve feljött hozzám a konviktusba. De örültünk a viszontlátásnak !

Nem jutánk szóhoz, csak néztük egymást és nevettünk ; hiszen az a fiatal sziv olyan vigan tud szeretni és abban a nevetésben benne volt az én jólétem és az ő szenvedései.

Elvittem apámhoz s kértem, vegye pártfogása alá Pistát, a mi rókánkat.

— Hát miért hívják magát rókának? kérdé komolyan apám.

— Először azért, mert hirtelen szöke vagyok; aztán könyv nélkül tudom Aesopusnak minden meséjét, mit a rókákról irt: *Vulpes ad personam tragicam. Vulpes et corvus*, s elkezdte szavalni:

Cum de fenestra corvus raptum caseum,

Cum esse vellet celsa residens arbore.

Aztán *Vulpes et ciconia* — *Vulpes et aquila* — *Vulpes et uva* — *Vulpes et caper* — *Vulpes et draco* — *Simia et vulpes*.

Apámnak nagyon megtetszett, s mindig úgy szólitotta: Hallja maga Róka Pista.

Pár hétig ült csak házunknál. Uti lapu volt lábára kötve, mennie kellett. Beállt színésznek; irta a színlapot, hordta

a cédulát, mindaddig, míg Könyves dilekto r ur fel nem fedezte, hogy Nagy Pista, a róka, nagy komikus.

*

Barangolt és vándolt mindaddig, míg nem a nemzetet önvédelmére kényszerítették. Nem akart a magyar meghalni mások hasznos örömére; gondolá, lesz még n a p s ü t, s fölszabadul az alól, mi három század óta igázza. A kinek szive volt, fegyver után nyult, megvédeni a hazát, övéit és magát.

Az elkesedés mennydörgös villámlása csapott a nemzet szívébe s meggyújtá a hazaszeretetet, mely égett hévvel, lánggal, izzó fellobbanással, fényes világossággal, sugarait szétlövellé, mint isten fejről a dicső gloria.

És elmentünk meghalni!

*

Nagy Pista is felcsapott honvédnek. Beállt a XI-dik zászlóaljba; a veres sapkás bátrak között kitűnően bátor volt, s hadseregünk leghiresebb bakája lön.

Don Caesar mondja:

»Don Caesar de Bazan, a kalandor,

nincs többé; Don Caesar de Bazan, a nemes lovag feltámadt!

Ő is átváltozott. Az a ki nagy eszméért lelkesülni tud, ki egy szent és igaz ügyért rajong, az már becsületes. Ki életét viszi hazájáért áldozatul, az már a félistenek útján van; és Nagy Pista ezen haladt.

Bem apótól hallottam: Bátor katona van elég, de jó kevés. Én azt tartom igazán jó katonának, ki a fáradságot bírja, a nélkülözéseket szó nélkül türi, maga és fegyvere tiszta, előre tud enni és alunni, el tudja magát mindennel látni s nincsen szüksége dajkára; nem csügged el soha, engedelmes; megállja a helyét, s ha szükséges, — de csakis ha szükséges — felgyenesülve s előre törve akar meghalni. Mindig jó kedve van, örül maga, s másokat földerit.

Mintha csak Nagy Pistáról beszélt volna.

*

Már mondtam, Nagy Pista volt hadseregünk legnépszerűbb bakája. Nemcsak rendithetlen bátorsága, hanem vig kedélye, élcelései, bolond mondásai tették

őt azzá. Folytonosan verselt, dalolt; ő csinálta az azon időben híres nótát: Osztrák ármány kamarilla! A huszárokat mindig bakáknak szólitotta; apját, ki ugyan azon zászlóaljban szolgált, mint őrmester: az én kedves kis öcsémnek hívta. Kulacsa mindig tele volt, mindenkit megkínált vele, de hozzátevén: Ugy nyeld, mint a járai szüz lány, hogy még nyelved senyirkosodjék meg, mert aztán másnak nem jut, a ki morgód van! Ez volt szavajárása.

Kötetet tudnék róla írni, de hát ezt kegyetek ma nem bocsátanak meg, mert már is igen hosszúra nyúlt csevegésem. Még csak egyet akarok róla elmondani.

Bem mondta: Ha Piski elveszett, Erdély veszett el. E helységhez, különösen a hidhoz volt Erdély sorsa kötve. Piskit elveszteni annyit tett, mint megsemmisülni, vissza esni a polgárháboru testvérgyilkos chaoszába ismétleni az enyedi, brádi, zalathnai, krakói vérjeleneteket; szárnyat adni a csőcselék uralmának, melynek butasága rémtettekben nyilvánul; kaput tárni a boszu-

vágynak, melyet a megaláztatások, magokba zártan, elfojtva tartának. A miket a hatvanas évek elején szórványosan s megfontolva tettek, azokat most szenvedélylyel és tömegesen tették volna. Kivégeztetések helyett általános mészárlás; bakó helyett a söpredék; Haynau helyett a tribunusok. Kioltani a nemzet lelkét, s boszut állani a nemzet hullája felett.

Ezt tudta és érezte mindenki; azért a sereg kész volt a halálra.

Ki halni tud, nincs járom erőszakán!

Bemnek Vizaknánál majdnem minden ágyuit elvevék; Szászsebesnél körül volt kerítve, keresztül kellett seregét vágni az ellenségen. Szászvárosnál megsebesült, az üldöző ellenség mindenütt nyomban követte. Megtizedelve, aléltan, bágyadtan, kimerülten ért a sereg a piskii hidhoz, visszaverni az ellenséget, vagy a hidon meghalni.

Véresen folyt a csata a hid tájékán. Összevegyülten egy tömeget formált a két ellenfél s mint ember-hangyaboly nyüzsgött a hidon, a boszu és

gyülemlettől felkorbácsolva; és tán mint a Hunok harcában a K a u l b a c h képen, a felszálló lelkek is gyilkolták egymást, ott fenn a fellegek magasságában.

A hid körüli berkekből szólott a jól irányzott sortüz, a mieink soronként hullottak. — A hid melletti kőkerítésű korcsma falai mellől az osztrák vadászok célozva biztosan lőttek. A hid egy része fel volt szedve, a mieink hátráltak.

Kemény Farkas rákiált Horváth kapitányra:

— Mátyás-huszárok rohamra!

— A felszedett hidra lovassággal? kérde Horváth kapitány.

— Gyávák vagytok, mondá Kemény.

Horváth kapitány vezényelt: S z á z a d r o h a m r a ! Sarkantyuba kapta lovát, kardjával szalutált. Legelől egyedül neki rontott a hidnak, vitézei utána: három golyó furódott mellébe, s ott feküdt halva a hidon Horváth Miklós kapitány a Mátyás-husároktól.

Az ellenség tartotta magát. E közben a segéd-sereg nagyjával megjött Bem tábornok. Karja fel volt kötve, fájdalom látszott halvány orcáján, s álmatlanság

szemeiben. Lassu lépésben fellovagolt egy magaslatra, körül nézett, és az ország-
uton haladó tüzértisztet magához paran-
csolá.

— Látja ezt a helyet? Ide állítson fel
négy ágyut s lőjje ki azokat onnan a be-
rekből.

Fellovagolt egy másik magaslatra, s
ott is felállította ütegét.

A csata folyt, most ment át ütkö-
zetbe. Huszonnyolcz ágyunk bömbölt
harminczkettő ellen. De a mieinket Bem
vezényelte.

Az ellenség hátrált, a hid, s vele Er-
dély, a miénk lett. Üldözőbe vették az
ellenséget. Egyszerre, minden igaz ok
nélkül, egy csapat hátrál, a többi utána,
a hidra fordul a nagy tömeg s maga-
magának elzárja utját. Az ellenség szu-
ronyszegezve üldözi. A Sztrigy sebes
folyó s a hideg tél dacára sem volt be-
fagyva. Inczédy Samu, a XI. zászlóalj
parancsnoka, levezenyli zászlóalját a hid
mellé, beleugrik a Sztrigy vizébe, a veres-
sapkás hősök a tulpartra jutnak s utját
állják a szaladóknak, s Szigethy Miklós
századával elfoglalja a hidfőt. Bem a hid

mellett megáll s lováról nézi az ütközetet, mely már nem volt elvesztve, de még megnyerve sem.

Szigethy Miklósnak — ki a XI-ik zászlóaljban kezdte és végezte becsülettel hazája iránti kötelességét — századában szolgált Nagy Pista, mint őrmester. A század felé fordul s azt mondja:

— Fiuk, ki akar velem meghalni?

— Mit csináljunk, Pista bácsi?

— Csak utánam, majd meglátjátok.

A századból egynehány legény kíválik s követi Nagy Pistát.

Nagy Pista türelmét veszelve, dühtől tajtékzó szájjal, szemei elveresülve, szuronyos fegyverét előre szegezve, rohan bele a halálba. Neki nem kell már győzelem, se boszu; meghalni haldoklók közt, kiket ő küld a másvilágra, nem gondolva egyébire, csak arra, hogy ő öl, meghal, és nem hátrál.

A mint Bem mellett sebesen elhaladt az ősz vezér rákiált:

— W a s s m a c h e n S i e ?

Nagy Pista megáll, felnéz a tábornok szemei közé s dühvel kiáltja:

— S t ü r m e n H e r r G e n e r á l , a

vén poják istenednek a morgóját!

A XI. zászlóalj követi Nagy Pistát, utánok a többi. Az ágyuk szólanak, az ellenség inog és megfordul, a lovasság átkel a vizen s rohamokban támad, — a korcsma udvarán kéveszámra feküsznek a hullák, az ágyuk golyói tördelik az ut melletti nyárfákat s azok recsegésben hullanak alá, a füst ellepi a tájat, a haldoklók hörögnek, a sebesültek rimáncodnak; esteledik.

Erdély a miénk.

*

Elveszett minden; vele veszünk mi is, ő is. Kardját vándorbottal cserélte fel, mely egyszersmind koldusbot volt. Nagy nehezen bejutott az alföldön egy kurta faluba jegyzőnek s csinálta a falu dolgát.

Hatodik október után a német kifujta mérget s megpuhult; szabadabban hagyott lihegni bennünket. Beleunt a vérebeskedésbe. A bujdosó színészek apró társaságokban szövetkeztek, vándoroltak a hazában szanaszét s a honvédből ismét Hamlet és Mátyás király lett. Szer-

dahelyi Kálmán, Feleki, s isten tudja hányan Marstól Thaliához szegődtek. Nagy Pista is odahagyta a falu ládáját, eljött Kolozsvárra. A szinlapon naponta olvasták a Nagy István nevét s policájsöpredék vesztett nyomon hajtott Nagy Pistára. A becirkosz kommando kurentáltatta a krájjokban s a landdragonerek nem szagolták fel Nagy Pistát, Nagy Istvánban.

A kinek utilap u van a talpára kötve, az nem leli helyét. Mennie kell annak, mint A has verusnak. Országuton van a szállása s helyen-helyen csakis pihe-nőbe áll meg.

Ilyen volt Nagy Pista. 1869-ben Maros-Vásárhelyre bujdosott, kimerülten, elfáradva, betegen, elhagyatottan. Jó ember akad mindenütt, s olyan, ki apja a nyomorultnak. Petelei János városi tanácsos könyörült rajta, betétette a kórházba s ellátta mindennel.

Végre — leszáradt az utilapu talpáról. A kard, melyet kicsaltak kezéből, tán valamelyik triumfátor oldalán csöröggtette a kövezetet s koptatá a járdát. A tragikum és komikum álarca, me-

lyet viselt hipokratesi arczczá változott. És a kit a halál angyala megkimélt Gál-falvánál, Szebennél, Vizaknánál, Szász-sebesnél, Piskinél és a hidon, — Szeben-nél újból március 9-én a muszkák ellen — és Segesvárnál: megölte a nyomor s a kórházban csendesen halhatott meg, mert akadt jó ember, ki megkönyörült a hősnő s nem hagyta éhen és betegesen meghalni az ut árkában azt, a ki hős volt a hősök között; azt, ki évtizedeken át mulattatta és oktatta a közönséget, s kinek minden jutalma a hazától egy fekvő hely volt a közkórház egyik ágyában.

*

Köszönöm kegyeteknek, hogy eljöttek ide, jótéteményre.

HOGYAN TERJED A BABONA?

Országos Széchényi Könyvtár

HOGYAN TERJED A BABONA ?

„Ma fél Európa azt hiszi a másik félről, hogy régtől fogva babonás volt, és még ma is az. A protestáns babonásággal rádolja a katolikust, a mostani katolikus a középkorbelieket, amazok a pogányokat. Az evangéliom hirdetői a polytheistákat rádollták azzal. Ki fog ítélni e nagy perben. Vajjon az ész-e?

De minden szekta azt hiszi, hogy van igaza.“ Voltaire.

„Az ember annál babonásabb mentől hizékenyebb és gyengébb; a gyermekek és az asszonyok babonásabbak az érettkorú férfiaknál.“ Strabon.

ELŐÍTÉLET és babona, az emberiség előhaladásának két ostoba ellensége, egyik filoxéra a bölcsészeten, a másik hernyó a valláson; csak is a szabadon gondolkodó ment e két undok és pusztító féregtől.

* * *

Ezen szokásom elleni tudós bevezetés után egy szóról-szóra, betüről-betüre igaz

történetecskét beszélek el. Nálunk történt Nagybányán; én a város főkapitánya elbeszélése után irom ide.

Hallgassák isteni félelemmel. Timor
Domini principium sapientiae!

* * *

X. Y. az utált emberek azon osztályához tartozik, kiket fősvény szegényeknek nevezünk; nem azért szegények, mert vagyontalanok, hanem azért koldusok, mert fősvények; pénzvágyók, gazdaság utáni sovárgások, éhenhalástóli félelmők, zsugorivá teszi őket s ez a ki-elégíthetlen szenvedélyek legundorítóbbja, ennek nincsen határa. Olvastam olyant, ki éhen halt meg fősvénységből, s ismerem olyant, ki saját magát lopta meg. Szamosujvártt volt egy gazdag fősvény koldus, gyermeke haldokolt, elment az orvoshoz és azt mondta:

— Mikor Kolozsvárra megyek, elviszem a doktor urat magammal ingyen, csak a kocsisomnak ad borravalót, de most kérem jöjjön hozzám, a gyermekem nagyon beteg.

Az orvos elment szánalomból, meg-

irta a rendelvényt, a fösvény a gyógyszerárba ment s azt kérdezte :

— Mennyiért csinálják meg a gyógyszer?

— Harminczkét krajczárért.

Hosszasan gondolkodott, megérlelés és megfontolás után, habozva hebegé:

— Csinálják meg felét.

A gyermek meghalt; a megmaradt orvosságot vissza vitte a patikába, s kérte a patyikust, venné vissza három krajczárért a részt.

És nem lökték ki.

Egy másik gazdag ur — ismertem személyesen — fösvényiségből egy tojást vacsorált; kimártogatta a tojás sárgáját, a megmaradt tojás fehérnyéjét éhező feleségével etette meg.

És ez az ember is a földben nyugszik!

* * *

Azt mondják a beduinok, hogy mikor az oroszlán prédára megy, mindennütt egy sakál követi, jól lakandó a maradékból.

A fösvényiségnek is megvan a maga sakálja és ez az — uzsoráskodás.

Egy jó barátom mondta: nem is német, ha nem báró; én azt hiszem, nem is fősvény, ha nem uzsorás; ez a kettő párjával jár, mint a gerlicze.

Történetünk hőse is cinquista; — még él az áldott.

Cinquistának lenni annyi, mint forint után hetenkint 5 kr. kamatot venni.

Ez nálunk nemes Szatmárvármegyében, Mármaros és Beregh tőszomszédságában, a zsidó bevándorlás első etapján nem is sok; ezek a moderadosok közé tartoznak, olyan habarék félek.

Mert hát az is megtörtént Nagysomkuton, hogy 60 kr. tőke — két liter pálinkáért — tizenegy hónap alatt ötszáz egynehány forintra magasult. A pálinkát megitták szép csendesen; még részegek sem voltak tőle s az oláh bácsinak minden birtokát elvitte a szemita s még a római tartozik neki egy jókora összeggel.

Még egy kis épületes hisztóriácskát; ez Aranyos-Meggyesen ugyancsak nemes Szatmármegyében történik. Egy nagyon tekintélyes ottan lakó ur beszélte nekem.

Bemegy a zsidó a paraszt gazdához

s mikor csak ketten vannak együtt, azt mondja :

— Fizess nekem harmincz forintot, és nem perellek be.

— Hát miért fizetnék én neked harmincz forintot s miért perelnél be.

— Azért a háromszáz forintért, melylyel tartozol.

— Én neked, honnan és mikor?

A csaló vár egynehány napig, aztán meginteti törvényesen a paraszt gazdát; ötven krajczárjával kap hamis tanukat, a gazdát bepereli, elítéli, bele ül a birtokába, és élvezi: Bonus odor lucri.

* *

Fösvény uzsorásunk jó és biztos helyekre adta ki forint után hetenkint 5 kr-ra pénzét, de mint előrelátó okos ember 1500 forintot tartalékban tartott a non putarem esetekre s egy régi töltött széknek fenekébe varratta. Ez volt az ő wertheimja, nem tűzmentes ugyan, de biztos a tolvaj ellen; mélységes titkát csakis élete párjával közölte, hadd tudja hűséges oldalbordája halálának esetében.

Ki ne ünnepelné meg Karácsonynak

szent ünnepét? Karácsony szombatján de jól esik a zsugorinak egy jó kis potya vacsora, megöntözve egy kevés jó potya borral. Sógor uram hívta meg egy kis elköltendő koláczióra. Éjféli mise után csendesen ballagtak haza, a szobába érve amint a kabátja ujján végig huzza a gyufát, világánál megpillantja a rozzant széket a szoba közepén, a sötétben tapogatja, a szék felbontva s a pénz sehol.

És lön sirás rivás és fogaknak csikorgatása. Reggel rohan a főkapitányhoz: száz forintot ígér, ha kiderül, annak a ki fürkészi; ötvenet a hadnagynak, fünek-fának osztja az ígéreteket, fogadkozik, hogy még a magáéból is ád, ha megkerül.

A főkapitány kihallgatja az asszonyt, ez bevallja, hogy fivérével közölte a titkot, ki a potya vacsora után több időre távozott: a gyanu a sógorra esett.

Befogták, vallatták, mindent tagadott, bizonyítékok hiányában szabadon eresztették.

*

*

*

Van Mármarosban egy zsidó asszony. Ez olyan mint a török szultán: mindent

tud. Javas asszony és boszorkány, kuzsol s ráolvas, megnevezi a tolvajt, vezett jószágnak nyomára utal, jó pénzért ráimádkozik az emberre, ki három hét alatt meghal; megmondja hol van a kincs, s a bányában a gazdag ércz merre kanyarul, a lopott marhának hol lehet megkapni bőrét, orvosságot rendel és oszt, melytől a vak látni, a süket hallani, a sánta járni fog, a pupos megegyenesül; megcsinálja a kíváнат szerint, hogy a terhes asszonynak fia vagy lánya szülessen, kártyát vet, csillagokból olvas; kapczát főz bájitalnak.

Hire jár óperenciákon tul; az alföldről, Kunságról, Jászságból jönnek hozzá jó tanácsra, vigasztaló szóra, boldogulás végett, vagy javulásért; a ki nem mehet, hajából küld tincset, vagy körméből egy darabkát; az is megteszi.

Házánál szobák vannak berendezve, butorozva, padláson ágyak a jövevények számára, sokszor napokig kell várni, míg sorszámba kerül az ember, mert két-három p a c i e n s n é l t ö b b e t n e m i g e n h a l l g a t k i n a p o n t a .

Egy k o n s u l t á c z i ó á r a 12 f r t ; s z e g é n y e k n e k i n g y e n , c s a k a z e l l á t á s t f i z e t i k .

gazdagoknak tetszés szerint; a beteljesült dologért per cent jár.

* *

Fösvény uzsorásunkat ölte a bánat s száradt a lábában; a lélek csak hálni járt bele, sárga volt bujától, mint a murok, étvágya elveszett, álma elhagyá, mély sűrű sóhajtásokat horkolt, ébren álmodott kárvallottságáról.

A gesztenyesütő szomszéd asszony, ki édes uri sült tököt is szokott a nagypiaczon árulni, beszélte, hogy a mult nyáron cseresnye érés után nyaralóban volt egy meddő tehene a Rozsály alatt a firizai határon, s az csak úgy magától elveszett; ellopták-e? eltévedt-e? vagy a pusztító állatok ették-e meg? a jó isten tudja; elment a budfalusi jövendőmondó asszonyhoz, elmondta baját, a javas asszony csak annyit mondott: ha a tehén visszakerül, akkor hozol 12 frtot, ha nem: akkor nagy baj fog érni téged, s egész családodat; mikor a csordát delűre hajtották, közöttük volt az ő tehene is, még pediglen kis bornyuval.

Uzsorásunk másnap reggel Budfaluba gyalogolt.

* *

Három napig várt, míg a javas aszszony maga elibe eresztette s így szólott hozzá:

— Tégy le az asztal délnek fekvő szegletére, — dél arra van — 12 frtot; fordulj éjszaknak — éjszak arra van — s mondjad háromszor: K a s z a k ő, K a s z a k ő! K a s z a k ő!!! Most hallgass rám. A tegnapi nap nagyon kimerített, csak is homályosan látok; azért kevés szó, okos beszéd; eredj békével haza, ne járd pénzed után, nem telik el nyolcz nap, az 1500 forintot egy garas hija nélkül hozzád viszik. Akkor azután hozol nekem száz forintot. Erre esküdj meg.

Az uzsorás örömmel esküdött.

— Mehetsz békével és jó reménységgel.

* *

Egy reggel a főkapitány öltözött s készült hivatalába; a fősvény rohan be szobájába, egy csomagot tartván kezében, s nagy örömmel kiáltja:

— Főkapitány ur! itt a pénzem, ez a becsületes ember vissza hozta.

— Menjenek csak ki, míg fölöltözöm,

felmegyünk a városházára, s jegyzőkönyvet veszek fel róla.

A jegyzőkönyvben áll:

A sógor ellopta az 1500 forintot, félvén, hogy újbóli házmotozás alkalmával megtalálják nála egy jó ismerősehez vitte, egy kiszolgált zsandárhoz, ki kikérdezte: honnan kapta e nagy összeg pénzt?

A sógor elbeszélte bizalmasan az esetet, és száz forintot adott a hallgatásért.

A becsületes volt zsandár másnap törvényes tulajdonosának kézbesítette az egész összeget.

A zsugori ígéreteivel úgy tett, mint az egyszeri ember, ki a veszedelemben, ha megmenekszik, akkora viaszgyertyát ad a boldogságos szüz oltárára, mint a czombja; a mint a veszély mult, mint a karja, aztán az ujja, és végre megmenekülvén, azt mondta: megélhet a szüz Mária az én gyertyám nélkül is.

A kuruzsló asszony most perli az uzsorást, ki iszonyu félelmeket áll ki, hogy ráolvas, de nem fizet.

Már most hitessék el ezzel a mi szorgalmatos, becsületes munkás bányász népünkkel, ki már mesterségénél fogva babonás, azzal a falusi műveletlen oláhval, ezekkel a sokkal műveltebb koltói polgártársaimmal, hogy boszorkányok nincsenek, hogy a javas asszony nem javas asszony, hogy kuruzsolni, hogy ráolvasni vagy ráimádkozni senkire nem lehet; mindegyik azt feleli:

— Hát a budfalusi zsidó asszony?

És így terjed a babona!

AZ ÉN BÖRÖNDÖM TÖRTÉNETE.

Országos Széchényi Könyvtár

AZ ÉN BÖRÖNDÖM TÖRTÉNETE.

NEKEM is, mint aféle kiszolgált bakának, meg van az én rendszeremben rendes rendetlenségem. Például, ha utra kelek összeszedem holmimat, kirakom az ágyra, kezdem a czipőn s felmegyek a kalapig, oda rakom a könyveket, meg azon leveleket, melyekre illő volna válaszolni. Behivom a stupidust s azt mondom neki; ezeket pakolja be. Van nekem egy bölcs legényem, — az olyant a zsidó mágnásoknál komornyiknak hívják, — bölcsességének miatta jó barátaim és ismerőseim elnevezték Deák Ferencznek. Ezen jeles hazafinak két sajátságos szokása van, tordai tájkiejtéssel beszél s a világ sűrű kincseért sem mondana egy o-t; s másodszor, ha leiszsa magát a sárga földig, azzal mente-

getődzik: hogy csak bartól, pedig úgy fuja a pálinkát, mint egy szeszgyár.

A mult napokban utra indultam. Szokásom szerint minden podgyászom az ágyra volt rakva, szép sorban és katonás rendben. Ezeket aztán pakolja be; mondám neki. Pakolás után hozzám jön s azt mondja:

— A k u f e r igen kicsi, nem fér minden bele, mit csináljak?

— Vegye a kis utitáskámat s rakja bele a künn maradt holmikat.

Felraktak mindent a kocsira, utra szálltam; Szatmárról a vasuttal tovább. Debreczenben háltam meg.

*

Debrecennek — az én kedves Debreczenemnek — ez idén kijutott a dáridók-ból; a Petőfiek, a tudósok, a dalárok, most meg a zsinat; szeretném látni egyhosszában azt a kolbászt, amit Petőfiek, tudósok, dalárok és zsinat elfogyasztottak. — Szent Jakab álmának mennyekhez támasztott lajtorjája ad csak némileg homályos fogalmat a longitude ezen óriás hosszúságáról.

Most is olyan tele volt a puszták vá-

rosa, hogy nagynehezen kaptam egy szobát a Fehér-ló vendéglőben.

Másnap távoztam a déli vonattal; a hordár leszedte a bőröndöket, én jegyet váltottam, s fel akartam adni podgyászomat. E közben valaki hátulról a vállamra üt; megfordulok: — Zichy Géza!

Mikszáth Kálmán mondta nekem Zichy Gézáról, hogy nem becsületes ember, a ki őt nem szereti. Én annyira megörültem a viszontlátáson, hogy felejtve papot, csapot, zsinatot és bőröndöt azt mondtam a hordárnak, adja fel málhámat Nagy-Váradra.

A vonat elindult, s Kabáig áttartuk Gézával nagy Németországot, beszéltünk Lisztről, zenéről, Tisza-Eszlárról, Scharf Moriczról, mindenről, és még valamiről.

Megérkeztem Nagy-Váradra, ki akarom venni bőröndeimet; az egyik az enyém, a másik ismeretlen, tehát egy másikkal van kicserélve. Átadom az ismeretlent, a nem enyémet a szállítási irodába, s az enyémmel busongok a Bárányban. Tudtam, mit hoztam magammal, de azt nem hogy mit hova pakoltak.

Felnyitom a ládát, s oh borzalom, minden irományom a másikba volt berakva.

Minden író, akarva nem akarva, sokat tart firkájára. Egyik emigránstársunk, szegény Szabó István ezredes, elvesztvén egy kéziratát Londonban, beleőrült s ennek következtében a Bedlam-ban halt meg. Engem ugyan nem környezett halálos betegség, de egész éjjel mindig kelenyomattal álmodám. De hát most mit csináljak? Három kötetet összeírni nem kis dolog, még Hazafy Veray Jánosnak sem.

Távsürgönyöztem — szépen mondva — a szélrózsa minden irányába; vagy Kárpáttól Adriáig. A lapoknak nem akartam írni; féltem azt mondják reklámot csinálok; ettől meg irtózom. De nem állhattam meg, hogy Csukássinak el ne zokogjam az én bubánatos keservemet; ő hirdette, s engem közrészvét környezett.

Tegnapelőtt kimegyek a vasuthoz, az állomási főnök szíves előzékenységgel fogad; kérdem:

— Nem tud-e valamit a bőröndömről?

— Távsürgönyöztem mindenfelé, de

eddig nem jött semmi, hanem nézzük meg, mi van ebben az itt maradt bőröndben, tán nyomra vezet. Csodálatos, hogy ezt nem reklamálna senki.

— Én uram hozzá nem nyulok. Mit matorászszaak én más idegen portékája közt; még a vámszolgát is utálok, mikor az enyémben vájkál.

— Ha akarja az ur, én felbontatom.

— Van-e erre joga?

— Hogy ne lenne.

Két tanu előtt feltörték a bőrönd zárját; a mint a zár felpattan, a bőrönd két felé nyílik s legfelül ott kandikál az én arcképem.

T a b l e a u.

Legényem olyan bőröndbe pakkolt, melyet én nem ismertem.

HOGYAN VOLTAM ÉN SZÁRAZ-
DAJKA?

Országos Széchényi Könyvtár

HOGYAN VOLTAM ÉN SZÁRAZ- DAJKA?

A KERESZTÉNY-ZSIDÓ Babilonban, Londonban, történt. Éltém legkeservesebb napjait ebben a t i t á n fészekben töltöttem, s midőn köde eszembe jut, megnyirkul a hátam, orromban meg fülemben gomba terem, utolér a s p l e e n s kedvem jön az öngyilkosságra. Gyufát venni be, mint egy érzékeny szakácsné, kit hűtlenül elhagyott a kanonir.

A n u m e r u s s á t ennek a városnak! de rossz dolgom volt benne. Két millió melancholiában nyavalygó anglus, más két millió anglus rettentő példájára, s mikor a C i t y n végig mentem, éreztem, hogy káptyus juh vagyok a Dürer Albert me-

lancholia képében, melyben a nagy komikus a.... halálfő.

Ha a Temple-Bar-tól a Bankig sétáltam, éreztem, hogyan változik kék vérem fekete tintává, melylyel a kontót írják, s a mi kevés költészet volt begyemben, az mind perczenterként szotyogott ki belőlem. Mikor a főpóstához értem, már megprotestált váltó voltam, s nyomon hajtott a végrehajtó az ő kérlelhetetlen kiengesztelhetetlenségében.

Ha a legönérdektelenebb, a legjátékonyabb filántrop végig megyen a Fleet streeten s a szent Pál templomához ér, s megáll a London numero I-nél, s végig nézi azokat a járó-kelő, sürgő-forgó szatócsokat, kik ott az utcán hemzsegek, nem gondolva egyébbre, mint a gseft kétszerkettőnégyére, kedve jön megutálni az emberiséget s nagy uzsorára adni ki pénzét, c s i n q u i s t á s k o d n i mint Shylock.

A világ egoizmusának székesegyháza London.

* *

Hullát fogtak ki a Temzéből; fölis-merték.

- Te, az apád vízbe fult.
- Az apám?
- Igen, az apád.
- Teremtettét! a bicskom nála volt.

* * *

Néhány évvel ezelőtt nőmmel voltam Londonban; dolgaim lévén, hosszabb ideig kellett ott mulatnunk; megtekintettünk mindent, a mi csak nevezetes volt.

— Maga nagy kedvelője a szép veteménynek, gyümölcsnek és virágnak, olyan szépet a világon sehol sem lát, mint a Covent Garden Marketten; keljen fel holnap jókor reggel, elviszem oda, meglátja, nem bánja meg.

— Hány órákor?

— Ötkor.

Reggel öt órákor az utczán valánk. Ilyenkor a négy millió lakosú város ébred. Az utczák megöntözve, az óriás lóvonatu seprő-gépek forognak; mezitlábos, fekete frakkos, czilinderkalapos gentlemanek nagy kétkerekű szekerekre rakják a szemetet; tollas kalapu, foszlányokban függő sálos nők, a gép után sepernek; a mészárosok sebesen ügetve egyes fogatu

brikkekben hordják a hust ; a tejes asszonyok nagy pléhmedenczékben viszik azt a chemiai praeparátumot, a mit ott tejnek neveznek ; a pékek, szódaviz-árusok, gesztenye- és krumplisütők az utca szegletén ácsorognak, mellettök a csizma tisztítók. Taszító targonczát tolva, a veteményárulók kiabálva haladnak. Mentől jobban halad előre az idő, annál népesebb lesz az utca, nagyobb a mozgás, a közlekedés ; a policeman mint gólya a tó partján, lassu, méltóság-teljes léptekkel jár a járdán, mindent szemügyre vesz. A bérkocsisok az éjjelieket váltják fel állomásaikon, s már egy-egy omnibusz is látható. Végre megjelenik egy ur, s elkiáltja magát :

Cats Meat! Cats Meat! s a mennyi macska az utczában, mind a kapuja elejbe szalad s nyávog a Cats Meatos embernek. A Cats Meatos rendesen úgy néz ki, mint egy nyugalmazott miniszteri tanácsos nyáron, falun. Fekete hosszú kabát, magastetejü kalap, fehér surcz van eleibe kötve, s egy kosár karján, szép fehér asztalkeskenővel beboritva. A kosárban apró fanyársokra felhuzva, izletesen vékony szeletekre vágott főtt hus, melylyel a szol-

gálók a macskákat szokták olcsón megvendégelni.

Erre egy történetecske jut az eszembe.

Három lengyel emigráns Londonba menekül. Párisból üzette ki őket Pietri ur, a policzáj-prefektus. Mindhárman egy földalatti szobában laktak, kezük ügyében volt a Cats Meat, csak ki kellett nyújtani karjaikat az ablakon, le tenni a six pennit (egy hatos) s megvolt mind hármuknak a reggelijök, Cats Meat, apróra vágott hagymával, só-, bors- és eczettel.

Az én három polyákom egyszer vendégeket hi reggelire, olyanokat, kik már régebben laktak Londonban. A mint a Cats Meatot készítik, az egyik polák megszólal :

— Hiszen ez Cats Meat! mondja megdöbbenve.

Egyik a gazdák közül büszkén válaszol, integetve a fejével :

— Az ám, eczettel, olajjal, sóval és borssal, meg hagymával.

— Tudjátok-e, mi a Cats Meat?

— Hát jó főtt hus.

— Igen; döglött lóhus, a macskáknak.

A kényesebbik polyák Vezuvvá vált és kitört.

Mostoha időben történt ez, akkor, mikor Gorszky barátom azt kérdezte tőlem :

— S á n d o r ! h á s t d u B r ó d , h á b i c k W u r s c h t !

* * *

Képzelden valaki magának egy fényes bált, az udvarnál vagy a miniszternél, felteszem Kerkápolynál vagy Horváth Bódinál, vagy Bittó Pistánál. Ott van az egész világ, mindenki kikenve, kifelve, kikefélve, kipödörve; felöltözve, mint egy virágzó pünkösti rózsabokor; illatosan, mint a majoránna; megrakva ékszerekkel, mint egy ékszeráros kirakata; dekorálva, mint a svájczí admiralis a »Párizsi életben«, vagy mint Barcsay Ákos, s a terem közepén a nagy csillár alatt egy csoport rongyba öltözött Mravcsák és Ördög Sára. Ilyen Londonnak a Seven Dials, egy térről hétfelé nyuló hét utcza; a nyomor karaván serálja, a bűn lebuja, a prostituczió lupánárja, az i r e k n e g y e d e. Itt lát az ember — Londonnak közepén — láthatatlan dolgokat. A

meztelen gyermek marakodik a kutyával egy csont felett, az anya kontyozza félmeztelen lányát, s az marokra tépi anyjának haját, láthatni boxirozást, véres betört orrokat, részeg embert és asszonyt fetrengeni a járdán. E pandemoniumon mentünk keresztül. Egy ház előtt a mint elhaladunk, egy csomó részeg ember verekedve rohan le a grádicsról, mely az épületből az utcára vezetett egy pálinkabódéból. A mint épen a grádics alatt haladunk, egy asszonyt löknek ki a bódéból, s tasztják le a kölépcsőn. Az asszony holt-részezen, mint egy Uchatius-ágyu, fejfelé botorkázik le, egy csecsemőt szoptatván emlőjén. Én megszörnyedve oda ugrom, kikapom anyja karjaiból a gyermeket s ruhájánál fogva fentartom a részeg asszonyt, ki buta szemeket meresztett rám. E pillanatban valaki elkiáltja magát: *P o l i c e m a n ! P o l i c e m a n !* A verekedő tömeg megszalad, s én ott maradok feleségemmel az utca közepén, karjaimban tartva a kis gyermeket.

— Hát már most ezzel mit csinálunk? kérdém bámulva, meghatottan, bosszankodva és zavarodottan.

Nőm meg volt ijedve, de a mint meglát engem a kis gyermekkel karjaimban, elkezd nevetni.

— Könnyű magának nevetni, de nehéz nekem a dajkaság. De igazán mit csináljunk már most ezzel a kis darab anglussal?

— Üljünk be egy fiákerbe, vigyük haza, addig gondolunk valamit.

A bérkocsi állomás messze volt, több utcán kellett a kis gyermekkel karomon átmenni, minden ember nézett és bámult, én meg szörnyen untam a dajkaskodást. Végre mikor épen egy cabbe akarunk ülni, lelkendezve szalad utánunk egy Policeman, udvariasan köszönt s azt mondja:

— Kérem a gyermeket.

Megkönnyebbültem.

— Mit csinál vele?

— Az anyját bekisértém: She is very tipsy, ha kijózanodik, visszaviszem neki a gyermeket.

— De ez a szegény gyermek addig éhezni fog.

— Lesz gondom rá, hogy ne éhezzen.

Egy pár shillinget akartam a police-mannak adni.

— Kérem, nekünk nem szabad semmit elfogadni.

— Nem önnek, hanem a gyermeknek.

— Az a város gondja.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

EGY NÓBEL FINÁNCZ.

ELBESZÉLÉS UTÁN.

Országos Széchényi Könyvtár

EGY NÓBEL FINÁNCZ.

ELBESZÉLÉS UTÁN.

HOGYAN van az, s ki tudná megmagyarázni, hogy a baglyokat a többi madárféle ki nem állhatja? Ha meglátnak egy füles baglyot, a mennyi héja, kánya, ülü, vércse s más apróbb ragadozó madár a környéken van h a j r á ! üzik, körülte csoportosulnak, csőreikkel ütik, verik, tépik, czibálják és tollászsák, karmaikkal hasítják, vágják és egész szenvedélylyel gyilkolják. A h u h u baglyot meg az apróbb madarak: holló, varju, csóka, seregély s még az ártatlan éneklő madarak is; láttam veresbegyet s még ökörszemet is az üldözők közt. Mert azt,

hogy az emberek a végrehajtókat meg a finánczokat nem hordják az ölükben s nem etetik szájokból mézes buzával, s az asszonyok nem hajtják fejeiket öleikbe és nem keresnek benne, megvan az értelme; mert hát ezek az urak nem mindig selyem bársonyok, aztán nem épen mindig mulatságosak. Tudok én annál vigabb dolgot is, mint mikor beteg anyának a feje alól a párnát kihuzzák, aztán annak a dobnak meg olyan kellemetlen hangja van még akkor is, mikor az ember nem hallja. A fináncz urak meg azért kellemetlenek, hogy soha sem hoznak a házhoz semmit, hanem mindig visznek, kutatnak, fürkésznak, nyomoznak, motorásznak, szaglálnak, még az egerlyukában is dohányt keresnek. A zsandár uraktól, ha tiszta a lelkiismeretem, nem félek; eljönnek és szépen elmennek, fel is ut le is ut, s az isten vezérli őket az ő jóságával; azért inkább négy zsandár mint két fináncz, azért mondom mert ezek az urak mindig párjával járnak, mint a gerlicze.

A multkor azonban nem messze tőlünk egy pompás eset történt, azért: irom, nobel fináncz. Azt mondják: ke-

resd az asszonyt; nem úgy van. Meglehet másutt, de nem nálunk. Nálunk: keresd a zsidót. Tessék megnézni Vácson, Illaván, Szamosujvárt, Munkácson az akadémikusok névsorát, — aztán beszéljünk. Mármaros-Szigeten voltam. Föl-néztem Kulin Imre törvényszéki elnök barátomhoz; az udvaron sétáltatták a tanulókat, — mert ez csak reáliskola, — a zebedeussát neki! tiz között hat zsidó; már most vegyük az arányt még Mármarosban is.

Azt mondják, antiszemita vagyok; nem vagyok, dehogy vagyok; de az én vallásom azt tartja, hogy higgyek a numerusoknak. Az én dogmámban benne van: »Hiszek uram! a kétszer-kettőnégyben.«

Közel hozzánk, egy városba, bejön egy szegény ember dohányt csempészve. Gyenge kenyér még az a dohánycsempészés is úgy kicsiben; nagyon megfizeti a szegény ember azt a kis hasznót; nem érdemli meg a fáradságot: vízben, esőben, hóban hátikossáral a hátán, hosszú ujjú fehér gubával betakarva az a néhány kiló dohánytekercs, meg-

nyirkosulva, örökösen remegve, mindennütt finánczot látva, soha sem tudva, melyik pillanatban verik meg, lehúzzák a gubát hátáról, elveszik mindenét s még be is csukják. A n u m e r u s b a n hive, egy ilyen szegény embernek kiszámítottam, hogyha napszámba menne többet kapna és nem koczkáztatna semmit; de azt felelte az én számolásomra: Az apámtól tanultam uram! — Igaz, kinek-kinek a maga mestersége.

A szegény ember az utcán találkozik egy jakecczel; ez a Jordán egyszemélyben írástudó, publikánis és farizeus, csinál az olyan dolgokat, hogy nincsen az istennek az a furfangos prókátora, hogy olyant kifundáljon; majd később elmondom egy másik viselt dolgát. — A szegény csempész kínálja szüz dohánynyal, kezdenek alkudni, kilóján egy hatos külömbség volt, se ember se zsidó nem tágitott; végre azt kérdi az izraelita:

— Nem adod?

— Nem.

— Akkor eredj be ide a szomszédba, ott okvetlen megveszik; — s beküldi a fináncz biztos udvarába.

A pénzc biznissal bámul, majdnem sóbálvánnyá válik csodáltában, hogy őt saját lakásán csempészett dohánynyal kínálják.

— Ugyan ki küldött téged ide hozzám?

— Hát innen a szomszédból egy zsidó. Ő akarta mind a tizenöt kilót megvenni, de nem tudunk megegyezni; minden kilón egy hatost akart lealkudni, úgy meg nem adhatom.

— Tudod mit, itt van a 15 hatos, eredj vissza a zsidóhoz, s add el neki a dohányodat; mondd, hogy itt nem találtál senkit, az ur elment a falura; mikor visszajössz, én az ablaknál leszek; ha eladtad a dohányt: köhécselj.

Pár percz múlva a csempész nagy köhögve halad el az ablak alatt. A pénzc biztos rögtön átküldött a zsidóhoz, s az asztalon találták a csempészett dohányt s irgalmatlanul megbüntették.

Az ilyen embert nevezem aztán nobel pénzc z n a k!

MACSKA A NAGY DOBBAN.

— DEÁKCSINY. —

Országos Széchényi Könyvtár

MACSKA A NAGY DOBBAN.

— DEÁKCSINY. —

Jó órában legyen mondva s hála istennek, nagyon egészséges ember vagyok, s esztendők telnek el úgy, hogy doktorral, meg patyikussal személyes ügyben nem tárgyalok. Volt azonban egy nyavalyám, mely gyermekkoromban kezdődött s később tizenhatsz esztendeig egyhuzomban gyötört, s ez, a honvágy volt; most teljesen és tökéletesen kigyógyultam belőle, mert hát itt hon vagyok.

Falun nevedtem, szabadon a szabad természetben, az ég alatt, jó időben, rossz időben künt, lóháton és gyalog, vadászva apám mellett; sokszor mint ostoros gyerekek jószántamból az eke előtt, egye-

nes barázdát hasítva a negyven köblös földön egy hosszában; ismertem apám 101 tehenének minden bornyuját, tudtam, melyik a szőröse, a csákóé, a rigóé, s a nagy kolomposé; a ménesből apámmal együtt választottam ki a mustrát, s megmondtam, hányadikra vált a foga bármelyik csikónak; legjobb czimborám a két csa-csi volt, s Maxim az ő tanító mesterök, ki két kerekü taligán hordatta a vizet vas abroncsos hordóban az alsó kutból az udvarba; sokszor oda lopóztam, kihuztam a csapot, csakis azért, hogy Maximmal frisset gémeljünk; s mikor számbavehető vendég jött, s apám a szívesen látással el volt foglalva, a hodályba ugrottam, Karácsony bácsihoz, az örmény gondviselőhöz, megnézni a sérüt; átalvetőjében mindig jó izü buzsonyicza volt jó málé kenyérrel, s jobban izlett az nekem, mint nagyanyám bármelyik rizskás kókja. — Ha kimentünk agarászni a tarlóra, vagy a tengeri csutkák közé, s a nyul az avarból kiugrott, s apám Piluska agara nyakon fogta s elkezdett mákogni, jobban hangzott az nekem a szeráfok és kerubinok dalánál.

Nagyanyámnak becéje voltam, édes jó anyám forró szeretetével melegített, s én öntudatlanul olyan, de olyan boldog voltam. — Istenem, ha így élhettem volna mindig! Végre jó anyám átlátta, hogy ezen az uton soha sem lesz belőlem *status consiliarius*, bevitt a kolozsvári gymnáriumba, s beadott a konviktusba a páter piáristákhoz.

A szabad ég alól a czellába, az eke szarvától a klasszisba, a jó kosztról a kóficzra, lóhátról az iskola padjára, a hodályból a refektoriumba, és édes jó anyám helyett pater Bonda! Szerencsétlen voltam, mint a kő.

Nem birtam tovább, haza szöktem édes anyámhoz. Feltettem a Klopiczky sipkát s felvettem a kárbonári kék köpenyeget, veres plüs-gallérral. Pénzem volt 7 krajczár, épen egy peták; reggel kaptam ki a napi dijamat pater Bondától. Leindultam a Bel-Farkas utcán, a mint a liceum előtt nagy gondolkodva elhaladok, a kőlépcsőzetén ott látom a bedellus macskáját mosakodva az első lábaival. Nagy hirtelen hónom alá rántom, gondolván, nem utazom én egyedül Sármásra.

Késő őszi volt, ködös nyirkos idő. Sűrű, tömör cseppekben szitált az esővé vált köd: a lég vastag volt s megfeküdte az ember mellét. A csipős szél hasitá arczomat; megbántam, hogy szökésre kelttem, a színház mellett megvendégelve vissza akartam térni a konviktusba, gondolván, majd máskor jobb időben.

— Hová, howá, Sándor urfi? deklamálá rám egy trágikus hang.

— Csak ugy ni, Czelesztin bácsi, itt az utcán.

— Nem jön be a színházba?

— Csak hét krajczárom van.

— Beviszem én ingyen. Tudja az urfi, hogy ma játszom Moor Károlyt és Ferenczet egyszerre; jöjjön, de aztán tapsoljon és kiáltson, de csak nekem.

Bevitt a földszintre; engem borzasztón zsenirozott.

— Czelesztin bácsi! nem mehetnék a karzatra?

— Miért? Örvendek, hogy szivességet tehettek az urfinak... hányszor szerencsételt tisztelt édes atyja ebédrei kegyes meghívásával, magas uri főrangu nagyra-becsült társaságokban.

— Igen, de ha itt meglát a bedellus, kikerget; ugyis tudom, hogy holnap meg-
rak pater Bonda, a karzaton legalább
végig nézem a darabot.

— Menjünk! mondá Czelesztin, Moor
Károly és Ferencz egyszerre, s felveze-
tett a karzatra.

* *

Idő volt elég, várni a darabot. A
macska kedélyesen dorombolt ölemben,
vakartam a hátát, s játsztam a füleivel. A
függöny felgördült. — Czelesztin meg-
jelent, — taps és éljenzés, — meghajtotta
magát, mint báró Koppentzel, az osztrák
nagykövet, I. nagy Péter czár előtt. — A
darab folyt, óriási tetszés, a macska nyug-
talankodni kezd, én csillapitom. Ő nem
engesztelődött, s abban a pillanatban,
midőn Moor Ferencz Amáliának szerelmet
vall, végig körmöl a jobb kezemen; ijed-
temben és fájdalommban lelököm a macs-
kát a karzatról, a zenekar felett épen a
nagy dob közepére esik, s az akkorát
szól, mint a nagy dob. Betöri, a dobos
ijedtében keresztül ugrik a parapéten a
közönség közé, a macska nyávog és pök-
dös a nagy dobban. Ruzsicska, a kar-

mester megijed, s Gyergyay Laczi, a prim-violin elszörnyed, Bereczky, a fagottista elképed, én átszaladok a más oldalra s várom az eseményeket. Czelesztin felfogja a dráma cselekményeinek fonalát és folytatja, az alatt míg a nagy dobot macskástól együtt *Strompf*, a színház rekvizitora és a konzervatorium szolgálja kiviszi.

Én is haza mentem a közönséggel, s pater Bonda a konviktusban másnap jól elpáholt.

SZENT MÁRTON LUDJAI.

— MIKSZÁTH KÁLMÁNNAK SZIVES ÜDVÖZLET. —

Országos Széchényi Könyvtár

SZENT MÁRTON LUDJAI.

— MIKSZÁTH KÁLMÁNNAK SZIVES ÜDVÖZLET. —

Az ujjbor kiforrtta magát, de ízének még megvolt a karczossága, még girizdelte az ember gégejét s mint nálunk mondják k ö r m ö s volt. A zöld káposztafej, mely a pálinkás üveg mellett csüngött egy hosszú póznán a falu csapszé-
kén, hol Nyakig láb zsidó csaplároskodott, behívólag intett a járóelőknek, a levegőben lóginyászva. A tengeri-hordás vége felé járt, mit onnan lehetett észre venni, hogy minden szekér teteje meg volt rakva sárga, zöld és iromba tökökkel; a jobb gazda emberek már a tengeri szárát is hordták téli takarmánynak; szecs-

kának felapritva, — nagyon szereti a szarvas állat; — az ut patkószegecs volt s olyan sima mint a bőr, csak úgy ment rajta a megrakott szekér, mint a vasuton. A nap is már sokat rövidült, de a jószág még kinn van a tarlón meg a csutkán, s Tarr Márton uram elvégezte az őszi vetését mind egy szálíg. Pedig nagy darab földön kell ám annak a tizenkét ökrének forogni. Tavaszra is szántott már egy akkora darabot, mint fele a libamezőnek, pedig azt mondták a kadasztéros földkóstolók, hogy az is megüti a nyolczvan holdat. — Azt mondják, ez idén hatvanba vet csak tavaszt, árpát, zabot, tengetit, lóherét, a kendert meg a mákot nem is számítjuk, de hát még a tenger sok krumplit meg dohányt is, meg az isten tudná megmondani mit mindent.

A nap szálló félben volt, de már a holdvilág is megmutatta sárga kerek po-fáját, s fenn csillámlott az a csillag is, mely bevégzi a zsidó sábeszt. Épen most gyujt Ny a k i g l á b pipára; szabad már neki is végig huzni a falon a masinát, szíja is ám mohón, s úgy füstöl mint a kovács millérje, melyben a szemet égeti.

Lerakodtak mindenütt, s a kisbéresek hajtják a jármos jószágot kifelé az ökörlegelőre; nem kell az éjjelre megitatni, kap elég vizet az éren; jobb az a kút viznél, nem hűti meg tőle a gyomrát.

Özvegy Böbeszédü Torzsáné is elvégezte a fejest. Most szüri ki sajtárjából a fazékba, ráteszi a fedőt, s felteszi a tartóra, kihuzza az asztalfiát, keresgél benne, morog magában, egész hosszában végighuzza kezét a mestergerendán, még jobban morog, szalacsi székre áll és tapogatózik a kályha tetején; leveszi a szegről a gyertyatartót, s mérgesen mondja magában:

— Verje meg az isten! nincsen egy csepp gyertyám sem, valjon ki ette meg? — Gondolkodóba esik: — tán nem is volt? — Ej! elmegyek a korcsmába, hozok gyertyát, s iszom egy kortyot, úgy is egész nap émelygett a gyomrom; pedig nem ettem egyebet egy kis aludttejnél. aztán meg egy kis pálinkát.

Egy ujdonta uj üres zsákot a hátára vet, s a csapszék felé ballag.

* * *

Jól fenn van már a hold, nagy udvara látszik. A csillagok a kétes homályban alig-alig csillognak, az aljba leszállt a köd s a leszálló füsttel összevegyül; sűrű apró eső szitál, a patkószegetes ut sikamlós lesz, a sár ragadni kezd, vékony szél csipősen fuj, s az ég egészen szürke, mert csak egyetlen szürke felleg borítja: az akáczfák sárga leveleit kavargatva hordja magával a fanyar szél, a levegő sűrű és nyirkos. Nyakig láb most szija negyedik pipa dohányát, Böbeszédü Torzsáné mondogatja magában: De jó korcsmai idő!

A mint Böbeszédü Torzsáné kinyitja az ivószoba utczára nyíló ajtaját, a szemben levő ajtó kinyílik, a szél rohamosan hatol be, kioltja a petroliomos lámpást, s lever két cserépkancsót, melyek robajjal törnek szét. A borozók meglepetve a kellemetlen ajertől, csörömpöléstől és sötétségtől, káromkodnak. Nyakig láb a nyitott ajtó felé mint vak ember tapogatózva jön, megtapintja Torzsánét, nyakon fogja, kilöki, s becsukja az ajtót, s csak annyit mond: Valjon ki volt?

Özvegy Böbeszédü Torzsáné szó nél-

kül tulkerül s besomfordál a nyitott ajtón; jól ismervén a helyet, szépen, csendesen leül az ajtó melletti lóczára.

Nyakikláb váltig huzza a gyufát a falon, de az nem fog. A vendégek zugolódnak — éktelen káromkodás, ökleikkel ütik-verik a nagy ivóasztalt, az üvegek, kancsók tánczolnak, nagy zakata és nevetés.

Nyakigláb hatával huzza a gyufát az avult gyapot tubákszin bársony-kabátja balkarján; végre meggyult, meggyújtja a lámpást, a világosságnál meglátja Torzsánét, s érdeklődéssel kérdi:

— Nagyasszony! nem magát löktem ki?

— Micsoda, engem kilökni? Hallja maga felfuvalkodott Nyakikláb, azért, hogy az orrát olyan fennhordja, még felérem én azt a pemetémmel, a ki zebe-deusa van ezen a világon. Tudja maga azt, hogy nekem még a biró is köszön, ma is azt mondta: »Sára asszony, jó reggelt; mikor volt kigyelmed utoljára kapatos?«

— Maga meg azt mondta ugy-e, hogy tegnap, vagy már ma vult?

— Azért hogy tréfa szóba áll velem bíró uram, magának czidri! Tudja meg, nem költött engem a gólya; Debreczenben voltam ám én kofa, az ám, ott a nagy piacon; nincsen itt az egész zsidóságnak annyi kincse, mint a mennyit én egy esztendő alatt sült tökben, sült gesztenyében, főtt tengeriben, köleskásában, tengeridarában, sulyomban kiárultam, tudja meg, hogy még debreczeni finom bélest és kerek jóféle tojásos pereczet, meg tarhonyát, és paprikát, — csak az isten a megmondhatója, hogy mit mindent árultam én. Még makra pipát is. Aztán mikor a debreczeni bíró a nagy-utczán végig ment, az egész kofasor felállott, s én legelől s a hajdu, a ki kísérte, bíró uram helyett köszönt nekünk kofa asszonyoknak, pedig látja, maga a debreczeni bíró abban az időben olyan nagy ur volt, — most semmi, még nem is bíró, csak polgármester, — hogy még az órát is röstelte megnézni. Evvel a két fülemmel hallottam ni, mikor azt mondta a hajdunak: Hajdu! nézze meg hány az óra? s a hajdu azt mondta: Fél tizre tekintetes nemzetes bíró uram! Azért, hogy megbuktam és

vén vagyok! Hát tekintetes Ibrány Ferencz ur, Erős Ferencz ur, Szunyog urfi, s az a sok többi nagy urak, dusgazdag mágnások nem buktak-e meg? aztán Matuzsálem vénebb volt nálamnál, az is zsidó volt, s maga büszke rá ugy-e? pedig soha sem éri el Matuzsálem életét. Én mondom azt magának, verje meg magát az a magok Jehovája.

Itt a sebes beszédűtől fennakadt lélekzete, elállt a szava s csak úgy kapkodott nyitott szájjal a levegő után.

Nyakikláb szóhoz jutott, levette az üres zsákot Torzsáné hátáról, s mintha semmi sem történt volna, egyszerűen előljáró beszéd nélkül mondá: Lg

— Tegnapról maradt két porció pálinka, egy pakli gyufa, két krajczár ára só, meg ma adok egy porció pálinkát.

— Verje meg magát az isten; de hát mennyit tesz? Számoljunk.

— Két porció pálinka 8 kr, a gyufa 3 krajczár.

— A boltba 1 krért árulják.

— Menjen a boltba; a só két kraj-

czár, 8 meg 3 az 11, meg kettő 13, meg 4 . . .

— Miféle négy?

— Hát a porció pálinka, vagy nem isza meg? Tizenhét krajczár.

— Hát van magának lelke? Nézze, ez a zsák tiszta kender, sűrű szövet, ujdonta új, nagyobb egy köblösnél, én fontam, én szőttem, s maga 17 krt akar érette adni? pedig egy forint az ára.

— Ha nem tetszik, vigye a zálogházba.

— Az apád lelkibe; adjon még egy szál gyertyát.

— Nem bánom, de holnap káposztát sóz a z én nőm, jöjjön el segíteni. .

— Ád ennem? délebedet?

— Maga nem eszi a kósert, s magáért külön nem főzetek.

— Eszem én mindent.

— Csakhogy én nem adok. Hozzam a pálinkát?

— Hozzad zsidó a pálinkát! Nyuvaszson meg a hóhér!

Böbeszédü özvegy Torzsáné egy szegletasztalhoz ült a lóczára, felkönyökölt két karjára s markába fektette borzas fejét. Kortyonként iddogálta a pálinkát, s mélán nézte az asztalon fekvő szál faggyu-gyertyát. A hosszú íróasztal körül egymáshoz szorulva pipaszó mellett iddogálták az ujbort. A ki úgy kért: te zsidó! az készpénzzel fizetett, a ki azt mondta: Nyakigláb, annak hitele volt, a ki Leibnak nevezte, annak csak néha hozott italt, a ki azt mondta: árendás gazda, arra nem is hederített.

Az eső mind sűrűbben-sűrűbben hullott, mignem záporba tört ki s nagy kopogással hullott a csapszék zsindelyfödelére. Az ereszről csorgott a víz, s a szögletcsatornánál hallatszott, miként omlik bele egy üres hordóba, melybe holnap Nyakiglábne káposztát fog sózni.

Özvegy Böbeszédü Torzsáné az utolsó kortyot hörpintette ki, s mélyen gondolkodott, végre felsohajtva (mi inkább horgés volt) rikácsoló, pálinkaizü hangon mondja:

— Leib ur! de hallja meg, nem rovasra kérek; a kötenyemre adjon még egy

nagy porció pálinkát. S oda nyújtja leoldott kötényét.

9 Nyakigláb átveszi, kibontja, a lámpás felé tartva; a lyukakon és hasadásokon keresztültört a világosság.

— Jól járna maga, ha ezért a rongyért adnék magának egy egész porciót; még kicsit sem adok; a rongykereskedést átadtam a vejemnek, tudja a Khácznak.

— Igen, a Nyögvenyelnek?

— Nekhi.

— Miért mondja nekhi? Hiszen maga nagyon jól beszél magyarul, az ember azt sem gondolná, hogy izraelita. Maga most csak kényeskedik s mint az urak mondják Debreczenben a p e k t á l; ugy mondta azt Tánczos Kovács mindig.

Ez hatott; Nyakigláb mosolygott, végig huzta jobb tenyerét piszkos gyér vörös szakálán, a végső szálakat két uja közé vevé és zsidó tempóval megrázogatta; egyet-kettőt kacsintott, s jóakarólag mondá:

— Látja nagyasszony, én magának javát akarom; én tudom, hogy jól beszélek magyarul, a nagyapámnak a nagyapja is, az egész familiám mindig az alföldön lakunk, de azért mégis a *k*-val és az *u*-val

nem vagyok tisztában; pedig magyar iskolába jártam kis fiucska koromban; azért jul esik, ha más is mondja, hogy Leib jul tod magyarul, s mint jóakarója a kötenyre nem adok, de a finum rózsiaért adok.

Nagyon kellett, hogy Torzsáné a pálinkára szomjuhozzék, hogy ilyen hosszasan, beleszólás nélkül hallgasson; végre a pálinkás üveggel az asztalra ütvén mondja:

— Nem bánom, de csak zálogba.

— Én, lelkem nagyasszony, nem vagyok zálogház, s nincsen időm, hogy a más portékáját takarítsam a molytól, mint a szücs; vigye a városba.

— Az utolsó debreczeni vásáron vettem 1 forint 50 krajczáron, mit ad érte?

— Két nagy porció pálinkát.

Özvegy Böbeszédü Torzsáné szárazat nyelt vagy kettőt, s rá nyikorog a zsidóra:

— Hozzad zsidó! törjön ki a nyavalya neved napján.

— A zsidónak nincsen neve napja, nem kell trektálni. S hetykén sétált a pálinka után.

A zápor darába ment át, s éles hangon verődött az ablak üvegeiről vissza, s magasan pattant fel az épületek fedeleiről.

A nyárfák majdnem földig hajlottak a visitó szél fujása alatt; ég-föld fekete volt; vége az ősznek, nyakunkon a tél, s ez idén nem lesz szent Márton nyara.

— P o g á n y i d ő, mondja Torzsáné, s nagyot huz a papramorgóból. A korcsma előtt czammogva halad egy terhelt szekér; két sovány gebe vontatja, bele feküsznek a hevederhámba, s istrángjuk nagyon feszül, fejeik lecsüngve, csak úgy lihegnek a szegény párák. Kocsisuk váltig biztatja ostorral és szóval; észre lehet venni, hogy oláh, mert úgy mondja: gyi! keske, nye! maska.

Nagyot nyilik a csapszék ajtaja, s egy emberhez hasonló alak tántorog be azon. Feje bekötve fekete kendővel s ez újból lekötve homlokánál egy veres keszkenyővel, csak szemeinek fele, s orrlyukai látszanak. Sarkig érő zöld bunda van rajta, a derékon füzfaguzszsal átkötve; lábain nagy pacsén, többszinű posztószélből fonva; a kék és sárga szín képezik az alapszint, melyen a rá ragadt agyag-sár, kiálló széna- és szalma-szalakkal bocskort formál.

Bejövén az ajtón, nagyot rug tisztelességből, meg akarván menekülni sár-

bocskorától s nem piszkolni be a ronda padozatot; a pacsén elszabadul lábáról, sebesen repül a borozók közé; erre az egyik vendég elkiáltja: ismerlek maszkara!

Az asszony — mert hát nő volt — elvisitja magát s a] közel álló Nyakigláb karjaiba ájul. Torzsáné oda rohan, meg akarja szabadítani a guzstól, de az nem enged; kiszalad a konyhába s a sakterkéssel elkezd girizdelni a gúzt, végre a gúzs mint abroncs pattan, a bundát lerántják, a kendőket leoldja, s bámulva elkiáltja magát özvegy Böbeszédü Torzsáné:

— Édes jó Istenem! hiszen ez Küköcsiné Nagybányáról.

* * *

A vén asszony magához tér, s csodálkozva néz körül. Torzsáné bele diktál egy korty pálinkát, részvételt kérdi:

— Maga, lelkemadta, ugy-e Küköcsiné?

— Csak voltam Küköcsiné.

— Hát most ki?

— Groscsorné.

— De jó neve van lelkem! Honnan jön, hova megy, mi járatban van, hol vette ezt a drága zöld bundát, még rókával van béelve az isten adta bundája, hát Groszcsor ki, miért ájult el angyalom? Na még egy korty pálinkát, meglátja helyre hozza a gyomrocskáját.

Az asszony nézett, bámult, csodálkozott, az ivók nevettek. Nyakigláb, mint I-ső Napoleon, mellére kulcsolta karjait, s gunyorosan mosolygott, lebigyesztvén vastag szemita ajkait, melyek mögött nagy lófogai sárgáltak, s állt ott mint J á k e c z-M e p h i s t o.

Végre Groszcsorné egészen magához jött, s felelt Torzsáné 36 kérdésére.

— Ma egy hete indultam el Nagy-Bányáról, gesztenyét viszek Debreczenbe, — hiszen ide már csak egy ugrás, — úgy gondoltam, hogy ma éjjelre beérek; most kelős a gesztenye s eladom, tiszta buzát veszek az árán, azon is fordul valami; de ez az ítélet idő az uton kapott. Ez a két szegény mokány ló nincsen hozzá szokva a homokhoz, alig tudtak czammogni, hébehóba magunk is toltuk a szekeret, nagyon belefáradtam, s mikor bejöttem, a meleg,

meg a nagy füst mellemre csapott, forgott velem a világ s elszédültem.

— Nincsen annak, angyalom, más orvossága, mint a pálinka; gazduram hozzon csak, — hogyan is hívják most, angyalom?

— Groscsorné.

— De jó neve van; — Groscsorné asszonyomnak egy fél liter pálinkát.

Nyakigláb ránézett Groscsornéra, ki fejével intett, hogy hozhatja, s az asztalra tette a fél liter pálinkát.

— Hozzon még egy üres meszelyest, mondá Groscsorné, s a fél literes üvegből áttöltött a meszelyes üvegbe.

— Hát lelkem adta, maga mit csinál?

— Kiviszem annak a szegény fuvarosnak.

— Magának aztán mi maradt.

— Én nem iszom pálinkát.

— Nem iszik pálinkát? hát ugyan mivel él, lelkem?

— Vizzel.

— Azért ájult el, látja.

Groscsorné kiindult, Torzsáné lefogta s hevesen mondá:

— Már lelkem, azt nem engedem, kiviszem én, ne fáradjon.

Nyakig láb közbeszól: Tán jobb lesz, ha én viszem ki.

— Maga? akkor az a szegény oláh nem iszik ma pálinkát.

— Azt hiszi, hogy megiszom? kérde neheztelve a zsidó.

— Nem, hanem vissza tölti; azért még is tán jobb lesz, ha Groscsorné viszi ki.

* * *

Groscsorné visszajött, egy szerdást tartván kezében, letette az asztalra, s fenevéről egy kevés maradékot pakolt ki, megkínálta Böbeszédü Torzsánét, s falatozni kezdtek.

— Látja, lelkem, én majd semmit sem eszem, rossz a gyomrom, nem emészt semmit; becsülettel legyen mondva, minden felpuffaszt, s ha a pálinkát sem tűrné a belsöm, eddig rég meghaltam volna. Még az tartja a lelket bennem; aztán reggel éhgyomorral kín az a hogy émelyeg, de egy porció, s mintha kézzel vennék el. Beszéltem a doktorral, mikor Szücsné ki-törte a lábát, itt volt; tudja, kedvesem, mit mondott? nem találja ki? Azt mondta

a vén számár, hogy ne igyam pálinkát, azt az egyet ne igyam, a mi gyógyít; elementem messze földre egy olyan csoda-asszonyhoz; azt mondják, hogy kuruzslónő. nem kuruzsol az, gyöngyöm, gyógyít az, több van annak a kis ujjában mint az egész vármegye doktoraiban, a Kunság-, Jászság-, Hajdúság-, meg Hevesből, még Erdélyből is mennek hozzá. Ugy tanácsol az, mint egy püspök; nem kell annak kártyát vetni, kártya nélkül is megmondja a jövőndőt, meg kitalálja embernek, állatnak a betegségét. Csak rám nézett, s azt kérdezte: rég, hogy ilyen szederjes színű az orrom? Mondtam, hogy biz annak van már vagy nyolcz esztendeje. Mindjárást azt mondta, ugy-e a gyomra fáj? Elképedtem, lelkem, csodámban, hogy honnan tudja. — Nem esik jól az étele, savanyut, meg sósat szeret, tiszai sós halat, hideg eczetes paszulyt, hagymát nyersen, jól megsózva. Angyalom! neki ugrottam s megcsókoltam, ugy kitalálta, aztán adott valami jóféle port, s azt mondta, töltsen jó erős pálinkába; a spiritus még jobb s kortyogassak belőle, de mikor iszom, forduljak napkeletnek, s ha már ittam, mond-

jam háromszor; k a s z a k ő! Meg is gyógyított az, lelkem; de a mióta elfogyott a finom por, azóta még rosszabbul vagyok. Már látom, hogy ismét hozzá kell mennem; nem bánom, ha mindjárt oda koldulom is magamat.

Itt lélekzetet vett, azalatt Groscsorné megkérdezhetette:

— Messze lakik ide Tarr Márton uram?

— Melyik? Kincses Tarr Márton uram, vagy Üres Tarr Márton?

— Nem tudom én; egy nagy magas öreg ember, onnan tőlünk való Nagybánya mellől.

— Az a, Kincses Tarr Márton uram az; jaj! lelkem, nem lakik az sehol, nyertett annak a szent Mihály lova, föld alá került az a mult héten. Hát nem tudja, mi történt vele?

— Honnan tudnám, nekem rokonom volt, s most hogy a rossz ut miatt olyan hosszasan jöttem idáig, kifogytam a költségből, tőle akartam kérni egy pár piczulát, mig megjáróm Debreczent.

— Jaj, lelkem, az adott volna, jó szivű egy áldott ember volt a boldogult, hogy az Isten nyugtassa meg még a porát is.

Mondhatom, valóságos apja volt a szegényeknek, az árvákat és özvegyeket lelkem...

Nyakigláb, ki fel s alá sétált az ivószobában, bele szól:

— A mig élt, mindig ócsárolta, nem hagyott rajta egy garas ára becsületet; most, hogy meghalt, ő tart rajta halott prédikációt.

Böbeszédü özvegy Torzsánét e közbeszólás annyira meglepte, hogy nem tudott hirtelen felelni; Groscsornéhoz fordult és sugva mondá:

— Várjuk meg, mig elmegyen a zsidó a másik asztalhoz; nem lehet ettől a jordántól szóhoz jutni, mindig bele kotyog az ember szavába.

* * *

A kompánia oszlani kezdett. Egyenként s párjával távoztak; egyiknek, nem tudván fizetni, pipáját s szüz dohánynyal telt kostökét, melynek sallangon csüngő kis zacskójában aczél, kova, tapló és pipaszurkáló volt, a bor árába lefoglalta Nyakigláb.

— Holnap kiváltod, öcsém; s rögtön

rá töltött a zacskóból kecskerágó, félhosszu száru, talléros fejü, kurta nyaku, rézkupaku pipájára.

— Bátyja vagy a sámsondi peczérnek, tartsd meg; a szád után nem szivom, az trefli nekem, a ki kóseres angyalod van; s mérgesen távozott.

— De jó dohány! csak úgy sustorog, s a szár is jól van furva.

A szél irgalmatlanul sivitott, sebes futtában ragadta magával a fellegeket, a hold néha kitünt alóluk s megvilágosítá fényesre a falut, s ismét elbujt a fellegek setétségében. A nehéz fekete fellegek sötét árnyékot vetettek a földre, a kakasok éjfélre kukorítottak, a kuvaszok farkasjárárt ugattak, s a Tarr Márton komondora nagyokat vonított.

— Hallja, lelkem, Kincses Tarr Márton uram kuttyája hogyan siratja a gazdáját? Aztán mondják, hogy nincsen lelke az állatnak.

— Mikor halt meg?

— Megálljon, lelkem, csak egy kortyot hörpintek, aztán elmondom az egészet, úgy a mint voltaképen megtörtént No hát ide hallgasson. Azt tudja, hogy

Tarr Márton uram, mint szegény kocsis ember jött ide s szolgálatba állt Borzásné asszonyhoz. Borzásné akkor olyan esztendősz özvegy asszony lehetett. Borzás a leggazdagabb gazdaember volt a helységben, már annyiban, a mennyiben neki volt legtöbb földje; de egy Istentől elrugaszkodott, mihaszna, haszontalan semmi ember volt, korhely, részeges, kártyás, verekedő; nem ügyelt semmiféle jószágára, nem csinált az, lelkem, egyebet, csak okvetetlenkedett. Birtoka már zsidó felé nézett, s már meg volt nyuzva az a kutya, melynek bőrén elkótyavetyélték volna azt a drága sok birtokot, de Tarr Márton uram, a kocsis, regulába hozta az egész állapotjukat, jövedelmökből dugdosta a zsidók száját, bement Debreczenbe, a takarékból kurta pénzzel a hosszú adósságokat fizetgette s egy summában lábra állította Borzásnét, ki már csaknem hason feküdt. A vége az lett — már ezt nem én mondom, a rossz világ mondja — tudja, hogy hát no — Borzásné! Az igaz ezt már magam is tudom, úgy járt az az asszony Tarr Márton uramnak a kedvében; annak, lelkem, a gondolatja is parancsolat volt;

sütött-főzött neki, ő mosott rá; olyan keszkenyőket varrt neki, hogy csodájára jártunk, a vásárokból tele kassal hozta a vásárfiát, hol csukaorru csizmát selyembojttal, hol prémes mentét, meg selyemfürtű fodros gubát olyanokat, hogy még Bisutka sem csapol külömbet; úgy jártatta, kérem, czifrán, mint egy csendbiztost. Az igaz, hogy takaros egy nádszál legény volt akkoriban Tarr Márton uram. Egyszer csak úgy magától hire terjed, hogy Tarr Márton hagyja oda Borzásnét, s már szegődött is öreg kocsisnak Debreczen városához, csak az uj esztendőt várja; azomban, — ha jól emlékszem úgy András napja körül lehetett, találkozom Bogdándiné komámasszonygyal, a mézárszék előtt, s azt mondja: Torzsáné komámasszony, hanyatt akar maga esni?

— Nem én, galambom, de hát minek? — Hát csak annak, hogy én magának olyan ujságot mondok, hogy maga el lesz csodájában. — Kivele, lelkem, ha jó. — A mint vesszük. Tarr Márton veszi a Borza Terkát. — Hitvesének? — Annak ám. — Hát az anyja? — Anyósa lesz. Megmeredtem lelkem csudámban.

— Nincsen azon semmi csodálkozni való, mondja Groscsorné.

— Igen, de ha egyszer az anyjával?

— Igen, de hátha nem?

— Külömben meglehet. — Elég az hozzá, hogy úgy karácson tájt megültük a lakodalmat, én voltam az egyik szakácsné, olyan lagzit csaptunk, gyöngyöm, hogy hire volt Dorogig; fel voltunk osztva, mint a nagy patikában, Markosné csinálta a finom bélest mazsola-szőlővel és a kürtös kalácsot mandolával, Grevenácsekné, a cseh jágerné, olyan tölök való tésztát, hogy el lehetett fujni, mint a liba pelyhét, Kisnag Jánosné a töltött káposztát, én a sültök körül forgolódtam. Ott volt, lelkem, a fél vármegye, meg a város egy nagy része, jöttek ide Hadháztól, Böszörményből, még Karczagról is voltak. De aztán kisült ám, lelkem.

— Mi sült ki? kérdé Groscsorné.

— Hat holnapra rá kereszteltek.

— És az anyósa mit mondott?

— Hiszen épen itt van a csoda; jobban járt utána, mint az előtt, s Tarr Márton uram is jobban hajlott az anyósához.

— Természetes, mert jobban járt utána.

— Meg nem hanczuzott az ispánnyal. Így éltek ők lelkem, szépen csendesen, mint Tarr Márton uram mondta, szeretettel anyósomhoz, szerelemmel feleségemhez.

— No, nálók nem lehetett mondani, mint nálunk mondják az oláhok: az anyós olyan, mint a sonka, hidegen jó.

— Hát aztán sok van magoknál?

— Mi?

— Olyan oláh.

— Van elég.

— Itt nálunk fele fia sincsen.

— Ne bántsa, jó nép az; az én férjem is oláh volt, derék jó ember, az Isten nyugtassa meg szegény Groscsoromat.

— Jó név.

— Annyit tesz, hogy: tejfel.

— Édes volt az magának.

— Hej! keservesen éltünk, mert nagyon szegények vagyunk és sok a puja.

— Hány van?

— Ne is kérde, szégyenlem, hogy annyi van; tizennégy.

— No látja, milyen rosszul csinálja — uram bocsás, hogy mondom — Isten a dolgát: Tarr Mártonnak egy sincsen, pedig

ott kéne ám a sok gyermek, ahhoz a sok kincshez.

— Hát csakugyan olyan gazdagok?

— Hallgasson ide, — elmehet maga innen Nagyváradig, onnan Debreczenen keresztül egész a tótságig, de olyan kéb-beli gazdaembert nem kap, a ki hámba foghatná pugyillárisát a Tarr Márton uram pugyillárisával; zsidóba, tán lehet, de kereszténybe; nincsen olyan.

— S miből gazdagodtak úgy meg?

— Elsőben nem költöttek; aztán a pénz olyan, mint a madár, jön a hívók á h o z, a hol pénz van, oda repül a pénz. Aztán a d i s z n ó! jaj, lelkem, nagy állapot nálunk a disznó. Azt mondják nálunk, disznó hizlalja a gazdáját; sok tengerit termesztett, meg árpát, meg répát; megvett ötszáz pár soványat, tömte beléjük az élelmet, azután hajtotta Kőbányára, kétszer-háromszor egy esztendőben, kövéren, s mikor hazajött, csicse volt a pruszliján a bankótól, mint egy szoptatós dajkának. Aztán mit költöttek, lelkem? Nyáron a tanyán a szerdásból élt; egy kevés ösztövéres, tepertős tarhonya, meg fordított kása, csak azt evett, a mit a napszámosa;

magyarokkal dolgoztatott, jól is tartotta őket, vágták az ürüt, s még néha nyárban disznót is, égett a munka, s nem taknyalódtak, mint azok a népek, kik munkájára járnak ide nagy éhesen és gyengén. Nem szeretett nyájaskodni, sem keseregni otthon a boros kancsó mellett, búfelejtő gyanánt, hanem aztán Márton napján ki tett ám magáért, abba is halt bele, megölte a szent Márton ludja.

— Megölte a szent Márton ludja?

— Az ám.

— Mondja csak, hogy volt az?

— Édes gyöngyvirágom! én mondanám akár reggelig, de nagyon kiszáradt a torkom, hozasson még egy kevés pálinkát.

— Szivesen, de lássa, ugy kifogytam a pénzből, hogy nem birom meg.

Nyakigláb, ki ott pipaszó mellett hallgatózott egy széken szundikálva, oda kevélykedik s azt mondja:

— Az én nőm szereti a gesztenyét, én nem bánom, adok gesztenyéért pálinkát. Nem kell pénz. Az álláspénz, egy gyertya és egy liter pálinka, — a meleget,

meg a petróleumot nem számítom, — ezért egy véka gesztenye nem lesz sok.

— Három forint az ára annak.

— Én nem kérdeztem, hogy hogy vette. — Menjen maga haza, s maga az állásba; becsukom az ajtót, késő van. Fekszem le, már háromszor hívott az én nőm, — s ki akarta oltani a lámpást.

— Hozza a pálinkát, s ne kergessen ki ebben a hideg időben, inkább adok egy véka gesztenyét.

* * *

Nyakigláb tenyerét dörzsölte, a minála annyit tett: ezt ugyan bemeszeltem, s bement az ő nejéhez.

Ketten maradtak az ivószobában. Nagy hőség, nagy pipafüst, nehéz peshedt levegő, a nyirok helyen-helyen feketés foltokat formált a meszelt falon; az agyagból döngtetett földezetten, a szögletekben salétrom fehérlett; a gazdálkodó léczezetén felragasztott faggyugyertya égetésének fekete nyomai látszottak; a fagygyu végig folyt rajtok s fehérkésen csillogott, az ajtó egyik sarkán csüngött a mezize, a falon fekete keskeny farámákban, zsidó

betükkel írott imádságok és a mármaros-szigeti csodarabbi nyomtatott aláírása ; a szoba egyik szögletében vékony czövekekkel elrekesztett hely, melyben a szalmán feküdő s hizónak szánt két nagy fehér liba, álmából néha felriasztva nagyokat gágogott ; a fekete mestergerendán tenyérnyi nagyságu pókhálók csüngtek, a folyó gerendák meghasadozva, s befelé görbülve, a mestergerendára hajlottak ; a betört ablakok hirlapokkal becsirizelve, melyeken az éles szél dobolt ; a boglya-kemencze megrepedezve, s tetejéről a vakolás lehullva, szalmafüstöt eresztett át, mely savanykás illattal töltötte el a levegőt ; a kemencze tetején kis faátalag, melyben k o r p a - c z i b e r e készült, lassu erjedésben ; hosszú, széles ; izmos tölgyfa-asztal balta-, fokosvágásokkal, s vándorló legények bicsakkal faragott névelőbetüivel ; volt egy, melynek mélyedése vörös spanyolviaszszal volt kidomborítva ; a gazdálkodó fölött, a mestergerendáról petróleomos lámpa feketén füstölt, a gazdálkodóban kancsók, boros és pálinkás üvegek, egynéhány nagy kanna és hét kisebb-nagyobb réz gyertyatartó, melyen a g r i n s p á n vastagon zöldelt ;

fekete fatábla függött a falon, krétával nevek és számok zsidó betűkkel jegyezve; egy csomó átfurt és madzagra huzott rovas a gazdálkodó ajtaja sarkán; a gazdálkodóból csaptató félszárnyu ajtóval lejárás vezetett a pinczébe, honnan savanyu tréberszag szivárgott felfelé; a boglya-kemencze felett két sárgás ronda párnahéjban fosztatlan libapehely csüngött egy nagy faszegről; a kemencze alatt nagy, sárga uritökök; az utca felőli ajtónál vasabroncsos vizes cseber, durván faragott háromlábos, hozzá lánczolva vaspléh ivókanál; a nagy tölgyfa-asztallal átellenben egy kisebb fenyőfa-asztal, melyre valaha tulipánok voltak festve, de most csakis a piros szín volt kivehető.

E mellett az asztal mellett ültek Böbeszédü özvegy Torzsáné és Groscsorné.

Torzsáné vékony, száraz alak, nagy széles lábakkal és szökés szőrös kezekkel, beesett zöldeskék szemekkel, vékony, keskeny, halvány ajkakkal, ép, egészséges fogakkal, kondor, borzas, őszbevegyült hajjal, keszkenyőjét beiván, hajadon fővel ült; homloka, arcza, nyaka megrakva apró, sűrű tömött ránczokkal, s ha lehet

mondani, hogy az erdőt nem látjuk a fáktól, az ő bőrét sem lehetett látni a ránczoktól; orra volt testének fő ékessége, két szóval lehet jellemezni: p u j k a - o r r volt, szederjes kék, apró és nagyobb bibircsókka, melyek csüngtek és orrához lapultak; öltözete avult rongyos volt, bal középujját ezüst mátkagyűrű ékíté, mely az ujba nőtt, s lehuzni nem lehetett, s leresztetni félt; emlék Torzsától, s hű kísérő a föld alá. Képéről látszott a részegeskedés, keskeny ajkairól a rosszság, szemiből a ravaszság, kezeiről a munkátlanság.

Groscsorné egész alakján látható volt a munkás, dolgozó szegénység. Gömbölyű kerek arcz, pisze orral, nagy, vastag ajkakkal, széles, lapos fogakkal, kiálló, kerek, szürke szemekkel, lesimitott gesztenyeszin hajjal, gömbölyű kurta áll, keskeny homlok, vaskos kurta termet, munkától durvult veres, kurta ujjú kezek s rövid lábszárak, s mint Karr Alfonz mondaná: jó indulatu ember-állat.

— No hát, mondja Torzsáné, hogyan ölték meg szent Márton ludjai Tarr Márton uramat? Torzsáné már kapatos volt, sze-

mei csillogtak, nyelve fennakadt, gyakran felnézett a padlásra, s azon nyugtatta szemeit; egyet-egyet csuklott, szárazon nyelt, s arra a pálinkából hörpintett; kondor, borzas haját ujjaival fésülte, s tenyerével gyakran végig huzott száján, s pujska-orrát rongyos kötényével törölgette.

— Hát biz az csak úgy volt — mit is mondtam csak, s hol hagytam el?

— Megölték a szent Márton ludjai.

— Na, na! de az előtt mi volt?

— Márton napján nagyon kitett magáért.

— Igen, tudom már; — hát Márton estéjén olyan traktát adott, hogy hetedhét országra szólt, mint a löcsei kalendárium; boldog, boldogtalan meg volt hiva, ettek, ittak, mulattak; a cigány huzta kivilágos viradtig, nem volt olyan dinum-dánun fél Magyarországon; mondvá jöttek a vendégek ide messze földről, még ki is irták a debreczeni ujságba, hogy mit jövendölt a Márton ludja Tarr Márton uramnál.

— Én ezt nem értem, ki és mit jövendölt?

— Na, na! jövendöl az lelkem jobban, mint a csizió, meg az álmoskönyv, meg

a kis a b é c z é, a hol az X-nél az áll: K u v a s z f a r k a c s ó v á l á s a. Nézze, a szent Márton ludját hizóra kell vetni épen Zsófia napján éjféltkor; az tesz hét hetet és két napot; nagyon utána kell nézni és tömni; ebben aztán Borzásné olyan, a milyennek a kerek földön nincsen párja; büszke is volt Tarr Márton uram arra a négy libára inkább, mint a jobbik hat ökrére, Borzásné nem kimélte a fáradságot, Tarr Márton uram a nagy költséget.

— Ugyan már miféle nagy költséget arra a rongyos négy libára?

— Ehen! látja, szivem, hogy nem tudja mit beszél, az ám, nagy költséget, — hát tudja mivel hizlalták?

— Mivel hizlalták? főtt tengerivel s egy kis sóval.

— Nem evett az annyi tengerit, mint a császár hogy nem eszik, pedig az nem él ám málé kenyérrel. Finom májat főzet meg Borzásné, azt összekeveri dióbéllel, — s már most csodálkozzék — mandolával, tört mogyoróval, szegfűborssal, fahéjjal, drága, messze földön termett fűszerszámokkal, abból galuskákat göngyített ő maga

Borzásné, s hogy jobban járja a libát, belemártotta a kendermag-olajba, s úgy tömték azt hét hétig. András napján délben leölték, megpihentették, s úgy sütötték meg nyárson, s mikor a vacsorára az asztalra feltették, a cigányok trombitáltak. Ugy hívják azta nótát, hogy T u s s ! A vendégek v i v á t o t kiáltottak, Borzásné meghajtotta magát s elpirult; mindig elpirult, lelke.

— Hát aztán !

— Tarr Márton uram kétágu villára szedte a legkövérebbet, feldarabolta, kivették a mellcsontját s megnézték, ha a mellcsont piros, — olyan bizonyos az, mint hogy mind a ketten élünk — akkor gyenge tél lesz; ha fehér foltok vannak benne: akkor kevés hó; de ha egészen fehér, akkor kemény, kegyetlen tél, s ilyenkor mindig négy öl fával többet vett a debreczeni nagy erdőről.

— És talált ?

— Mint a nap feljötté, galambom.

— Még ebből nem látom a Tarr Márton uram halálát ?

— Rájövünk. — Azt mondta nekem magamnak Borzásné, mikor utoljára nálok

voltam tengeri csutkát hántani, hogy olyan mustraludjai még soha sem voltak, mint ez idén, csaknem mint a hattyu. Piskolton láttam én olyant a gróf Rhédey kertjében, még debreczeni kofa koromban. Akkor is mindig magától vettem a gesztenyét; látott-e már maga hattyut?

— Nem én soha.

— Hát, lelkem, az olyan . . .

— Ugyan mondja már a Tarr Márton dolgát.

— Rájövünk. — Ez előtt pár héttel, virradat előtt Penzsi, a Borzásné árván nevelt lánya, ugy no, távolról rokonság is volt — virradat előtt az ólba megy megtömni a libákat; a liba-ól ajtaja feltörve, s a liba annyi benne lelkem, mint a tenyeremen; elvisitja magát és tolvajt kiált, minden ember kirohan a házból, az istálók-ból, ki vasvillával, ki fejszével, ugy a mint az olyankor szokás. Mikor Tarr Márton megtudta, hogy a libáit ellopták, csak annyit mondott: a ki megkeriti a ludakat, ötven pengő forint veri a markát. Ki kell doboltatni a faluban, s itt egy pengő forint a dobosnak. Pergette is az isten adta egész nap, majd megsiketültem tőle, mert

szaglászom nincsen, de hallásom olyan, mint a kuvasz kutyának. Szerencsére a liba tollából volt egynehány elhullatott szál, s Borzásné elküldte helyből Penzsitől épen ahhoz a tudós asszonyhoz, a ki nekem azokat a finom porokat diktálta s az azt mondta: »a libák közel a házhoz, ha kutatják, megkerül«. Tarr Márton bíróra megy, panaszt emel: bíró uram esküdtekkel tanácskozik, magokévá teszik a dolgot, mert hát Tarr uram világosan és valóságosan megmondta, hogy ha a ludak — soha sem hívta libáknak, — meg nem kerülnek, ebben az életben soha, de soha Márton napját meg nem üli. Már pedig olyan volt az nekünk idevalóknak Márton napja, mint a pócsiaknak a pócsi bucsu. A bírák, esküdtek keresték, kutatták, fürkészték, nyomozták, az egész falut tüvé tették, liba sehol; liba angyalom, se hire se hamva.

— Valjon ki lophatta el?

— Erre nem jövünk rá. — Itt jön aztán egy különös sora a dolognak; egy hete mult; ez a kötni való Nyakig láb, — hej! átkozott egy rossz zsidó az, lelkem, — besuttyan Tarr Márton uramhoz, suttog neki

valamit, Márton ur beviszi az első szobába, s ott beszélgetnek. A zsidó kimegy s haza lopózik, Tarr Márton kalapot tesz, mentét akaszt vállára, s hosszú, keresetlen árva tölgyfabotot vesz; s megyen egyenesen a helységházára, s azt mondja: A ludjaimat Lévi Náthán lopta el, mind a négy ott van. A bíró meg két esküdt, meg a kisbíró hallották. Bíró uram gondolkodik, megrázza a fejét, s azt mondja: Meggondolta-e bölcsen Tarr Márton uram azt a mit mond, mert én Tamás vagyok benne. Lévi Náthán becsületes ember, jó gazda, nem szorult rá; mindjárt ide hívatom, beszéljünk vele, addig tessék pipára gyujtani. Intett a kisbírónak: Lóduljon kend, elő kell teremteni Lévi Náthánt. Már most lelke, Lévi Náthán olyan ember, mint a selyem-bársony, nem bántja az a legyet sem, nincsen itt a faluban az a kis gyermek, vagy az az öreg ember vagy asszony, a ki annyi rosszat tudna róla mondani, mint a körmöm feketéje. Gazdag ember, de nem uzsorából ám, hanem a maga emberségéből; földet mivel és úgy él, verejtékes munkával; sok jót tesz a szegénynyel, én is adósa vagyok a jámbornak, s leginkább

azért szeretném kifizetni, mert soha egy szóval sem kéri. Tudja, hogy nincsen. És két fia önkénytes katona, pedig ő már csakugyan, ha valaki, hát ő kivághatta volna; úgy is hívjuk mi, hogy a s z a m a r i t á n u s, mert azt mondják, hogy az nagyon jó zsidó volt.

Lévi Náthán a bíró előtt megjelent. Még maga a bíró sem merte nyersen megszólítani, hanem azt mondta: Tarr Márton uram abban a gyanuban van, hogy híres ludjai az árendás ur libái közé egyvelegtek. Van-e valami tudomása felőle? Ej lelkem, bíró uram nagyon szépen mondja, mikor beszél, csak úgy eltanuljuk tőle, de én már vén vagyok s nem fog az eszem. Azt mondja Lévi Náthán: Nem tudom, bíró uram, a libák a feleségemé, én csak annyit tudok, hogy sok tengerimet eszik meg.

— De hát már mostan mit cselekedjünk? kérdi a bíró.

— Nagyon könnyű, menjünk hozzám, nézze meg Tarr uram a libákat, s ha rá ismer, válassza ki, s hajtassa haza.

— Én ugyan nem ismerem őket, de az anyósom, Borzásné, tán rá ismer.

— Hol vannak a libák? kérdi bíró uram.

— Nálam a libakertben.

— Kisbíró szaporán, be kell hajtatni. Menjünk eleikbe.

— Jobb lesz tán, ha hozzám megyünk, könnyebben foghatjuk meg őket az udvaron, ha ráismernek.

Megindultak, lelkem, mint egy kommisszió, mintha csak tagosítottak volna. Léviékhez hitták Borzásnét meg Penzsit; a sok liba nagy gágogva verte a szárnyát s ágaskodott, s nyujtogatta hosszúra a nyakát, s csak képzelje, Borzásné rögtön ráismert mind a négy libájára, s haza akarta vitetni.

— Nem addig van ám, — mondá nagy bölcsen bíró uram; a liba olyan, mint a macska, meg a hizó disznó, inkább a házhoz szit, mint a gazdájához s oda megy a hol etetik. Vitessék ki az a négy liba a falu végére, eresztessék el, s riasztasson meg; kisbíró törjön egy vesszőt arról az aranyfüzfáról, s mikor eleresztik a libákat, az egyiknek vesszejével huzzon végig a hátán. Ha a libák Tarr Márton uramé: az ő portájára fognak menni, el-

lenben ha a Náthán uré: akkor csakugyan ő hozzája.

Elállott mindenkinek szeme-szája, s legelőbb Tarr Márton mondta:

— Tisztelem az ilyen birót!

A libákat eleresztették; nem jöttek, lelkem, hanem repültek egyenesen Lévi Náthán udvarára. És ekkor szólta el magát Tarr Márton, s azt mondá: — Még is nagy gazember az a Nyakig láb!

* * *

Groscsorné kezdett álmosodni, Böbeszédü Torzsáné felemelte a pálinkás üveget, a lámpás felé tartotta s azt mondta:

— Épen kifutja, mire elvégzem.

— De hát lelkem, Tarr Márton uram halála, hogy történt?

— Most jövünk rá. Az ispán nem volt idehaza, benn járt Debreczenben tiszta buza mustrával. Mikor haza jön, a patika előtt találja a doktort, a tiszteletest, az adóvégrehajtót, s egy olyan vigéc z németet, a ki nagy skatulyákkal utazik s mindenfélét árul, Tarr Márton uramat, a birót s még egynéhányat a kékbeliek javá-

ból; leszáll a szekérről, s beszédbe elegyedik az urakkal.

— Hol járt öcsém uram? kérdi a bíró.

— Csak Debreczenben voltam bátyám uram.

— Ma onnan jön?

— Nem biz én, tegnap késő este indultam ki Debreczenből; eltört a tenge-lyem, s kénytelen voltam meghálni.

— Kinél?

— Nem akartam senkit felverni ál-
mából, én bizony csak Végigüres zsi-
dóhoz hajtottam be, s ott háltam az ál-
lásban.

— Képzelem milyen jól vacsoráltál?

Pompásan; kocsisomnak volt kenyere,
s olyan libapecsenyét soha életemben
nem ettem; mintha csak mandola lett
volna.

Tarr Márton fülelni kezdett.

— A zsidók nagyon jól tudják a libát
hizlalni.

— Nem ő hizlalta, egy cigánytól vette
roppant olcsón; panaszkodott, hogy nem
volt pénze, mert még a más hármát is
megvette volna.

Tarr Márton uram, mintha darázs

csipte volna meg, elkiáltotta magát: Azok a libák az enyéim voltak!

Haza ment, főfájásról panaszkodott. A doktor azt mondta, tüdőgyuladása van. Eret vágtak, pióczázták, mindig nagy forrósága volt, félre beszélt, mint egy eszeveszett s mindig szent Márton ludjait emlegette. Egy hét, lelkem, s mint már mondtam: nyerített neki a szent Mihály lova!

Bőbeszédü özvegy Torzsáné az utolsó kortyot hörpintette ki, s bámulva látja, hogy Groscsorné alszik.

* * *

Bőbeszédü Torzsánét a sok beszéd s a pálinka elálmosította. Egynéhányat bólintott fejével, karját az asztalra tette, ráhajtá borzas fejét s mélyen elaludt, s kettősdiben horkoltak Groscsornéval.

A fellegek szétoszlottak s az ég kitisztult. A csipős szél megszűnt fujni, a csillagok halványan csillogtak, a hold nagy udvarával lemenendő volt, keletről a tiszta ég világosodni kezdett, a kakasok virradót kukorikoltak, a petroleum-lámpás elaludt.

Nyakigláb sebesen rohan be az ajtón, s elkiáltja magát:

— Torzsáné! Torzsáné! Fusson, szaladjon a doktor után szaporán, mondja, hogy jöjjön azonnal; a z én nőm nagyon beteg, inkább adok magának egy porció pálinkát.

— Nagy porciót vagy kicsit?

— Ha hamar hozza, egy nagyot.

— Esküdjék meg.

— Biz Isten.

— Nem elég, mondja: esküszöm a Jehovára!

— Esküszöm a Jehovára!

— De hát mi lelte?

— Nagyon sok gesztenyét evett, s irtózatosan fáj a hasa.

— Miféle gesztenyét, kérdi Groscsorné?

— Hát nem vettem én magától egy véka gesztenyét az este?

— Ki adta ki azt magának, hallja?

— Majd én magát fárasztom egy véka gesztenyéért; kivettem én, a z én nőm nagyon megkivánta a gesztenyét uj borral.

— Hallja maga, kikérem magamnak, hogy a gesztenyémbe turkáljon s egy véka helyet kettőt vegyen.

— Tudja mit? ha nem tetszik, menjen a biróhoz panaszra.

— Majd én vesztegetem a drága időt, hogy még meg is eskessenek.

— No hát akkor hallgasson.

E közben megjött az orvos. Nyakigláb bevezette az ő neje szobájába, Torzsáné kikisérte Groscsornét az állásba, a lovak be voltak már fogva, s az utczáról hallatszott: gyi keske! nye maska! s a szekér lassan czammogott a fagyos sárban. Torzsáné visszajött s leült előbbi helyére, s várta a nagy porció pállinkát. Nyakigláb bekisérte az orvost, ki azt mondja:

— Ide rendeltem a kocsimat, Szájfienstájnékhoz hivattak, beteg a mamerle, adjon valamit ennem, de hamar, mert sietek.

— Van hideg g a n z e n e l é j b e l vagy libazsiros piritós f a k h a g y m á v a l.

— Adjon piritóst.

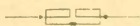
A doktor jóizün falatozott, Nyakiglábnak nagy öröme telt benne, s önelégedetten mondja:

חלל טעם שקדים יש

נגב

— Ugy-e egészen m a n d o l a i z e van?

— Gazember!

PANTHEON-GYUFÁK.

Országos Széchényi Könyvtár

PANTHEON-GYUFÁK.

NEM irom, hogy humoreszk, mely más szavakkal annyit tesz, kérem alássan: nevéssenek, — egy országot egy mosolygásért.

Nem vagyok hiu; a revolver nem fog rajtam s az ambíció messze áll tőlem, szerény vagyok s ha leány volnék: a Karácsonyi rózsadíj okvetetlenül az enyém lenne. De vannak mégis kitüntetések, melyek csiklandozzák nagyravágyásomat s bármennyire elfojtsam magamban, bármiképen titkoljam, mégis csak kitör belőlem — a kráternek lávája.

Nem lesz itt szó az aranygyapjúról, ezzel az ember nem jár rendesen gyalog a Váci-utczán végig, kocsiban

meg nem látják; ennél jobb a királyi tanácsosság is, mert az ember a korzón maga után kiáltathatja: n a g y s á g o s u r!

Az irigység sem kenyerem; igen vörös az orcám bőre arra, hogy a kaján sárga irigység meglepjen, mint piszkos bőrt a pattanások.

Tőlem bizony Barcsay Ákos többször lovag, vagy Posner Károly Lajos még többször lovag, járhat-kelhet a járdán, akár mazurkát járjon, én ugyan — mint Garibaldi mondta — azokat a királyi csillogó csecsebecséket le nem nézem a mellőkről. De hát — mégis van egy, a mi, ha nem is tenne boldoggá, de hát — tudja Isten, de hát, mondjuk ki tisztán, — mégis igen nagyon jól esnék s majdnem kapóra jönne.

* * *

A tizenkilencedik század a találmányok százada. A gőz, a villany egészen más utra terelték a világot s mennyi mindennek szülő anyja; de úgy megszoktuk, hogy nem is beszél az ember róla, — mi öregek, mikor visszagondolunk, már mint magam is, ki tizenegy napig egyfolytában

utaztam Kolozsvárról Pestre, per Debreczen, Miskolcz, Gödöllő, csupáncsak azért, mert Tisza-Fürednél a víz elvitte a hidat; ma elindulok reggel, este ott vagyok.

Az apámnak express cigánya volt, ki a misszilis leveleket vitte, s a környékből hozzánk küldték a leveleket, azzal a kéréssel, hogy mikor a kurir cigány Kolozsvárra megy, vinné be a többi levéllel. Most Amerikából hamarább kapok választ, mint akkor a szomszédvárosból.

Az emberiség háladatlan. Ki beszél ma Foultonról, Vattról, Voltáról, Galvani-ról? Nem csak a nagy föltalálók iránt háladatlan, de a föltalált tárgy iránt is az.

Emlékezem, gyermek voltam, apám haza jött Pestről; hosszasabb ideig volt oda s nagy öröm volt a háznál. Mind-egyikünknek hozott valamit s azt kiosztotta közöttünk; csak nagyanyámnak nem adott semmit. Ez láthatólag rosszul esett az öreg grófnénak, de nem szólt semmit, némán ült karosszékében s törülgette a szemüvegét.

— Édes anyám! n a g y s á g o d n a k is hoztam valamit.

Abban az időben a szülők iránti tisz-

telet, kivált falun lakó uraknál, akkora volt, hogy a fiu nagyságolta az édes anyját.

— Mit hoztál, Jankó?

— Csodadolgot.

Apám kivett a zsebéből egy kis dobozt, abból egy szilánkot, végig huzta a falon s a szilánk lánggal égett.

Mindnyájan elképedtünk.

— Igazán nekem adod? — kérde nagyanyám bámulva.

— Édes anyámnak hoztam.

— Nagyon drága lehet. Ugyan mondd meg, hogy vetted? — S várta a nagy összeg kijelentését.

— Egynehány krajczár.

— Meg akarsz csalni?

Bizonyságul, hogy nincsen csaló szándéka, mindnyájunknak adott egy dobozzal.

— A gyermekek leteszik oda az asztalra. Nem gyermeknek való a tüzzel játszani, — mondá nagyanyám szigoruan.

Én és testvérem szó nélkül engedelmeskedtünk, de mind a ketten elkezdünk keservesen sirni.

Sokat jártam széles e világon, de olyan helyen, a hol a gyufát ne ismernék, nem voltam. Ázsiában, a nomád turkomanoknál, a hol nem ismerik a kenyeret s helyette bulhurt esznek, vagy az arábs-beduinok közt, hol a kenyeret a k u s z k u s z pótolja, a Czibles tetején, a hol az oláh p a k u l á r tavasztól télig csak tejest eszik, gyufája mindegyiknek van. A gyufa a legáltalánosabb, legelterjedtebb és legnépszerűbb találmány.

Tavaly Marmaros-Szigetre mentem. Ahogy a kapnyikbányai nagy hegyen lefelé ereszkedem, az egyik kerekem ráfja lepattan s ott állunk a Gutin alatt.

— No már most mit csináljunk? — kérdém boszankodva.

— Kiveszem a kereket, leszaladok a R o t a-bányáig, a zúzda kovácsa megcsinálja; egyik kovács legénynyel visszahozzuk, mert hát fölfelé igen nehéz lenne egy embernek, s megyünk tovább. Az egész csak annyi, hogy veszünk egy pár órát, de nap lemente előtt azért Szigeten vagyunk, s azt a pár forintot még el t e t s z i k birni, csak ne t e s s e n mérgelődni, — mondá élelmes kocsisom.

— Ember vagy Gyuri, dicsérem az eszedet! Mozogj szolgám s ne szaladj igen nagyon.

— Na-na!

Hátára vette a kereket s a Rotabánya felé indult.

Körülöttem egy nagy juhnyáj legelt; a bács három pakulárjával őrizte a nyáját. Szivarra akarok gyujtani s mondom legényemnek:

— Adjon egy gyufát, az én gyufatartómból kifogyott.

— Ejnye, a gyufák Gyurinál vannak! — feleli s oda kiáltja az egyik juhásznak:

— Adjon csak egy gyufát.

— Van is annak gyufája.

— Hogyne lenne pásztor-embernek.

Az oláh oda jön, kivesz tarisznyájából egy pakli gyufát, ide adja, rágyujtok, vissza akarom adni s azt mondja:

— Tartsa meg magának.

— Hogy tartanám meg, kigyelmednek nem marad.

— Van nekem elég, itt a tarisznyámban még hat, a sztinában meg vagy husz. Nincsen az a szegény ember Mára-

marosban, a kinek ne legyen gyufája és sója.

Viszonzásul adtam neki egy pár szivart s megkínáltam a pálinkás kulacsból. A többi juhász látván, hogy vendégelem a gazdájukat, mind a hárman oda jöttek; adtam nekik is szivart és pálinkát. A pálinkát jól ismerték, de a szivar idegen volt előttök; nekem kellett meggyújtani s úgy adni a szájokba.

* * *

Beszélgetésbe elegyedtem velök. Ropant eredeti ficzkók voltak, a természet emberei, egészen nyers anyag, legkisebb műveltség nélkül. A mi parányit tudtak, azt is inkább tapasztalásból sejtették. Valóságos ember-parlag. Nagy érdeklődéssel figyeltem s tanulmányoztam őket, mint a festő mondaná: természet után.

— Hova valók vagytok? — kértem.

— Tudja az ur, hol van Borsa?

— Hogyne.

— Hát Kirli-Bába?

— A hol báró Mántz lakik.

— Járt az ur ott ugy-e?

— Nem.

— De hát akkor honnan tudja?

— A könyvekből.

— A könyvekben is benne van? Én azt hittem, hogy a könyvekben csak imádság van és szent énekek.

Az egyik, kit okosnak tartottak s egy elbizakodott számár volt, azt mondja:

— A könyvekben még az is benne van, hogy a bácsule mikor született, mikor házasodott meg, hány gyermeke van s hely van hagyva, hogy beirják, a mikor meghal.

— Ne mondd! — kérde bámulva.

— Igaza van, különben nem tudnák, mikor kell a fiadat katonának vinni.

— Mondtam ugy-e? — mondá kérkedve az okos.

— Kirli-Bábán laktok?

— Nem, mi nem lakunk sehol. Kirli-Bábán felül a havason van egynehány ház is, egy fűrészmalom, ott lakik az aszszony a kis gyermekekkel. Ez a két fiu a mienk. Ez meg az öcsém. Azért okosabb mint mi, mert megszökött a juhoktól s egy télen át Barczánfaluban kocsiskodott s ott sokat tanult.

— Beszéld el, hogyan éltek? — s újra megkináltam szivarral és pálinkával.

— Hol kezdjem, télen vagy nyáron?

— Tán kezdjük a tavasznál.

— Jól van. Ott fenn, a hol mi vagyunk, még nagy a hó, a széna meg már fogyatékán van; leküldöm hát valamelyiket az aljba, hogy nézze meg: olvad-e már s keressen helyet a juhok számára. Mikor kap, visszajön s leindulunk.

— Hova?

— A hol helyet kapott.

— De mégis hol?

— Egyszer a Lápos-völgyén, másszor a Szamosnál, néha az ecsedi láp körül.

— Lementek egész Ecsedig?

— Hajaj! hát Bukovinába, Galicziába, be Erdélybe. Ott ülünk a mi Szent-György napunkig.

— Honnan tudjátok, mikor van Szent-György napja.

— A juhok érzik, — mondá az okos, — és a papok tudják. Mikor a juh válogat a fűben, közel van Szent-György napja.

— Szent György napján hajtunk föl-felé, a Rozsálynak, a Blidárnak, az Izvorának, vagy ide a Gutin alá.

— Régen vagytok itt?

19 — A sztiniában van a rovás; úgy a fejemből nem tudom.

— Lesz vagy két hónapja, a Gutinon még hó volt, — mondá az okos.

— S meddig maradtok itt?

— Ha leesik a kemény dér, akkor huzódunk lefelé az aljba; onnan meg telelni oda, a hol szénát kapunk.

— Mégis hova?

— A hol szénát kapunk; ha lehet közel, ha nem lehet, messze, Bukovinába, Galicziába, Erdélybe, néha itt Mármarosba.

— Hát a család?

— Hát én néha elmegyek haza, mikor nem fejjük a juhok; mikor fejjük, az asz-szony jön ide.

— Kiék ezek a juhok?

Végig nézett rajtam, gunyosan mosolygott s azt kérdezte:

— Csúfolódsz?

— Nem én, csak kérdelem?

— Nem őriztem én soha a másét, ez a két fiam sem, s a más kettő sem, ha megnő. Látszik, hogy nem idevaló ember az ur, — felelte göggel.

Jóvá akartam tenni indiskrét kérdésemet, frát y é n a k (öcsém) szólitám s meg-

kináltam újra pálinkával. Ez fog az oláhon. De ügyeltem, hogy több baklövést ne kövessék el, mert már a kulacsban nem volt egy árva korty sem.

— Hogyan éltek?

— Már hogy mit eszünk?

— Igen.

— Még az esperes ur sem él úgy, mint mi; puliszkát tejjel, turóval, szárazon, vajjal; bálmost, ordát, savót, tört-tejet, túrót, sajtot, irót.

— Hát kenyeret és málét?

— Minek, mikor van puliszka. Az jobb, mert mindig fris.

— Húst?

— Én nem ettem soha, — mondá a legfiatalabbik.

— Mi is csak akkor eszünk, mikor egy-egy jószág megbetegszik; éppen csak-hogy ne menjen kárba, mert jobb a bőre, ha levágják, mintha megdöglik, — mondá az okos.

— Te! — kértem az okostól, — mit gondolsz, mirevalók ezek a czölöpök, melyre a drót van feszítve?

— T e l e g r á f u l ?

— Ugy van.

— Azt mondják, a császárné nagyon szereti a fecskéket s azért huzatta, hogy legyen hova szálljanak és megpihenjenek.

— Te bolond! Levelet küldenek azon.

— Ehen! Azt csak az urak mondják, hogy titkolják a császárné pazarlásait. Sohasem látott még azon senki egy levelet sem repülni? Látott az ur?

— Nem.

— No hát aztán?

Elhallgattam, le voltam főzve.

* * *

Gyuri a kovácslegénynyel megérkezett s helyre állítottuk a kocsit. Nem akartam a bácsot gyufájától megfosztani, visszaadtam s mondtam:

— A kocsisnak van gyufája, köszönöm.

— Látom, nagyon büszke ember vagy, nem akarsz a szegény embertől semmit elfogadni. A p o j b i n e s i a s e! (no hát jól van így is) — monda neheztelve.

— Nem öcsém! Én egyebet kérek.

— Mit adhatnék én neked?

— Add nekem azt a fapoharat emlékebe, a mi a tarisznyádra van kötve.

Leoldta, ide adta, kezét nyujtott s majdnem elérzékenyedve mondá :

— M u l c á m D o m n u l e. (Köszönöm uram !)

Nem ment le a nap s Szigeten voltunk.

* * *

— De már most hogyan lyukadunk ki a p a n t h e o n - g y u f á r a ? — kérdik olvasóim. Nagyon könnyen. Meglátják.

A gyufa-gyártás nemes mesterségét már manapság annyira vitték, hogy határos a művészettel. Egész kis P a n t h e o n, egy piczinyke W a l h a l l a. Nagy férfiak és jeles hölgyek fényképezett arczképeit csirizelik a doboz tetejére. Nekem egész gyűjteményem van honi nagyjainkból. Mindenkinek erszénye magaslatán áll, mert ára csakis öt krajczár, s azért birhatjuk Pulszky papát, Haynald bibornokot, Jókait, Simor primást, Tiszát, (Eötvös Károlyt nem láttam,) Sennyei Pált, Paulert, Trefortot, (Ugron Gábort sem láttam, pedig ő nem annyira kormányképes, mint miniszterképes s tán még válhatik,) Blahánét

és gróf Szapáryt, Pálmay Ilkát és Péchy Manót, meg a többi óriásokat.

Cserey Mihály azt írja élete leírásában :
»k o p a s z T e l e k i M i h á l y u r a m
n a g y p r a k t i k á i « — a mit ma úgy
mondanak : i n t r i k á i .

Ugy tartják, hogy az ember kisebb-nagyobb mértékben öröklí őseinek tulajdonságait. Én a kopaszságot nagy mértékben örököltém és a praktikából is valami keveset ; de másrészt nagy adag őszinteség fészkel bennem. Azt tudjuk, hogy a székel milyen egyenes, őszinte s nekem mind a két nagyanyám székel volt, lévén édes egy testvérek.

Praktikámat így fundáltam. Vágyaimnak netovábbja, minekutána nemzetemnek »minden ohajtása teljesült«, hogy az én arczom is egy gyufa i s k a t u l y á r a csirizeltessék ; és ezt őszinteségemmel érem el, mert nyilvánosan bevallom, haza és világ előtt e sovárgásomat, s tán akad kegyes olvasóm, ki a gyufagyárosnál érdekemben pár jó szót szól s engemet végtelenül boldogít.

Itt még nincsen vége :

Sebestyén Asztalos Imrével, a koltói

asztalossal, csináltatnék egy kis gyalog Pantheont, vagy egy kis kézi Walhallát, bele raknám szép sorban, — mint a Jálics pinczéjében a hordókat, — a gyufadobozokat nagy férfiainkkal és jeles hölgyeinkkel; az enyémet tenném legfölül s gyönyörködném magamban, mint Andrássy Gyula a tükörben.

Országos Széchényi Könyvtár

A KIS TEKERGŐ.

Országos Széchényi Könyvtár

A KIS TEKERGŐ.

JÓFÉLE egy áldott ember nálunk V—g doktor és a felesége; két kézre csinálják azok a jót, szereti is nálunk őket minden ember. A ki rosszat mond rájuk, abból vagy a sárga harag, vagy a kaján irigység beszél. Kár hogy az Isten nem áldotta meg őket egy pár magzattal, de boldogok lettek volna; hanem hát így, úgy pótolják a hiányt, hogy örökbe fogadják másnak árva gyermekét, felnevelik, oktatják, férjhez adják s szeretik őket édesen.

Czudar egy zimankós, komisz téli idő volt; nagy hideg és mégis havazott; de nem az a havazás, a mi rendesen szokott, hanem nagy pelyhekben és nagyon ritkán.

Látszott, hogy csak úgy kínjában havaz s az is olyan kelletlen esett a földre, mintha szégyenlené magát. Hosszasan lebegett a levegőben, mint tavasszal a pacsirta vagy a vércse madár, s mikor lehullt, rálapult a kövezetre s olyan sík lett, mint az üveg. Nem fújt a szél, de a szellő olyan fojtós fanyar volt, mint az éretlen vaczkor; a nap fénytelenül homályosan látszott az egen, mint egy nagy malomkő; alig-alig tudott magának egy kis világosságot törni a nagy szürke fellegen keresztül. E csúnya időben az utcák üresek voltak, a boltokban senki, a nagy piacon V.... doktor botjára támaszkodva betegeit látogatta, s haladt csendesen és óvatosan. A mint a posta előtt elhalad, a kőlépcsőről egy didergő, reszkető, majdnem meztelen gyermek megszólítja:

— Az Isten áldja meg, szánjon meg!

— Mi kell?

— Fázom.

— Hát te ki vagy?

— Árva fiu.

A jó doktor megfogta kezét s haza vezette.

Az árva fiu félig meg volt dermedve; reggelig nem állotta volna ki, reszketett, didergett, fogai vaczogtak, arcza szederjes volt, s szegény vézna kis teste vörhenyes. Szalmával töltött nagy rongy bocskorai lábához voltak fagyva, rongyos gubája foszlányokban szakadt le róla, kezei fölcserpezve, ajkai megrepedezve, szemei telve könnyrel, s laposakat pillantott.

— Ehetnél-e? kérdi a doktor.

— Ugy fádom, hogy nem ehetném, nagyon alhatnám.

És le akart feküdni az utca követére. Utólérte az álom, mely a megfagyást megelőzi, s melyből aztán többé senki sem ébred föl.

A doktor istállójába vezette, — könnyü volt levetkeztetni — pokróczba burkoltatta, lefektette a kocsis ágyára, s azt mondta:

— Már most alhatol fiam; s elment beteglátogatóba.

* * *

Az árva fiu hosszasan aludt. Mikor fölébredt, bevitték a konyhába s a jó doktorné langyos vízzel megmosatta teté-

től talpig, lenyiratta a haját, friss változót adtak rája, s az árva fiu úgy nézett ki, mintha kicserélték volna.

Elmult a tél, szép tavaszi idő volt s közeledtünk a nyárhoz. Az árva fiu nőtt, hizott, pozsgásodott, de egyszerre nagyon komolylyá vált; szótlánul hosszasan gondolkodott, lekuporodott a folyosón s meredten nézett egy pontra.

— Ne busulj Jóska, pünkösdre új ruhát veszek neked, úgy fogsz kinézni benne, mint egy urfi, — biztatá a doktorné.

— Egyebet kérnék én a nénitől pünkösdre!

— Mit Jóska fiam?

— Engedje meg kérem szépen, hogy pünköszkor menjek el koldulni; biz Isten, a mit kapok, mind hazahozom.

— Hát te mit gondolsz? nem szégyelled magad még ilyent álmodni is? A Doktor V örökbe fogadott fia koldulni jár — mit mondana a világ? te haszontalan semmiházi!

A gyermek nem szólott semmit, le-sütötte fejét, s némán gondolkodott.

Pünkösöd utáni vasárnap a fiu nem volt sehol. Keresték a városban mindenütt

végre megkapták koldulva az utczán. Haza vitték, a doktor megdorgálta, de egy ujjal sem bántotta. Másnap megszökött. Keresték mindenütt, köröztették, a kis tekergő eltűnt nyomtalanul. Mi lett belőle? Nem tudja senki.

TARTALOM.

	Oldal
Vasady bácsi viselt dolga a kajtár agárkutyájával	I
Ég és föld között --- --- --- --- --- --- ---	43
Az orozva maró kutya --- --- --- --- --- --- ---	57
Csepü banket Kendi-Lónán --- --- --- --- --- --- ---	69
Kérd meg a Feruccio lányát, vigyen által --- --- --- --- --- --- ---	85
Nagy Pista, a róka --- --- --- --- --- --- ---	97
Hogyan terjed a babona? --- --- --- --- --- --- ---	125
Az én böröndöm története --- --- --- --- --- --- ---	139
Hogyan voltam én száraz dajka --- --- --- --- --- --- ---	147
Egy nóbel fináncz --- --- --- --- --- --- ---	159
Macska a nagy dobban --- --- --- --- --- --- ---	167
Szent Márton ludjai --- --- --- --- --- --- ---	175
Pantheon-Gyufák --- --- --- --- --- --- ---	221
A kis tekergő --- --- --- --- --- --- ---	239

Országos Széchényi Könyvtár

TELEKI
TERMÉSZET
UTÁN.

1874. évi kiadás.

